

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Pro gradu -tutkielma

Kaupunkitutkimus ja -suunnittelu

Kotoklubi Kaneli: Menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa

Fanny Hatunpää

2020

Ohjaaja: Matti Kortteinen

KAUPUNKITUTKIMUKSEN JA SUUNNITTELUN MAISTERIOHJELMA

VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
HELSINGIN YLIOPISTO

Koulutusohjelmasta vastaava tiedekunta		Tutkinnon myöntävä tiedekunta
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Valtiotieteellinen tiedekunta
Tekijä		
Fanny Hatunpää		
Tutkielman otsikko		
Kotoklubi Kaneli: Menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa		
Koulutusohjelma		
Kaupunkitutkimuksen ja -suunnittelun maisteriohjelma		
Tutkielman taso	Aika	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
Maisterintutkielma	5.5.2020	93 + 9
Tiivistelmä		
<p>Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytyksiä. Tutkielmassani tarkastelen Helsingin kaupungin järjestämää Kotoklubi Kaneli -toimintaa osana maahanmuuttajanaisten kotoutumista. Kotoklubi Kanelin tarkoituksena on tarjota suomen kielen alkeiden toiminnallista oppimista aikuisille ja lapsille Helsingin leikkipuistoissa ja perhetaloissa. Työssäni tarkastelen leikkipuistotoiminnan merkitystä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa osallistujien ja työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni on: <i>Millaisia ovat menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa?</i></p> <p>Suomen nykyinen kotouttamispolitiikka on murroksessa, ja sen nähdään kaipaavan uudistamista. Suomen valtiolle osoitettujen huomautusten mukaan suomalaisessa kotouttamispolitiikassa tulisi kiinnittää entistä parempaa huomiota erityisesti naisten ja lasten kotouttamiseen. Keskusteluja ja päätöksiä niin maahanmuutosta kuin kotoutumisesta käydään usein ilman asianomaisten läsnäoloa tai puheenvuoroa, mikä tekee asetelmasta syrjivän ja valta-asemallisesti ongelmallisen. Tutkimukseni käsittelee siksi palvelua sen kohderyhmän kokemusten kautta. Tarkoituksena on tuottaa tietoa kotouttamispalveluiden kehittämiseksi erityisesti Helsingissä ja Suomessa, mutta myös muualla. Tutkielma on kaupunkisosiologinen ja alallaan pioneeritutkimus, sillä tutkimusta maahan muuttaneiden naisten kotoutumisprosesseista ja sosiaalisten verkostojen merkityksistä siinä on verrattain vähän. Koska tutkimus on naisen tekemä tutkimus naisista (naisvaltaisesta asiakaskunnasta) naisille (naisten kotoutumisen sujuvoittamiseksi), voi sitä kutsua myös feministiseksi tutkimukseksi.</p> <p>Aineisto koostuu Kotoklubi Kaneli -toiminnan työntekijöiden ja osallistujien teemahaastatteluilta (n=15). Tutkimuksen naisnäkökulma perustuu sille, että suurin osa palvelun käyttäjistä on naisia, kuten myös kaikki haastatellut kävijät. Aineistoa on analysoitu ankkuroidun aineiston (<i>grounded theory</i>) perinnettä mukaillen luokittelemalla aineisto sisällönanalyysin menetelmin merkityksiksi ja merkityskokonaisuuksiksi, jotka kuvaavat tutkittavaa kokonaisilmiötä. Analyysin tukena toimii teoreettinen viitekehys, joka nojaa suurimmaksi osaksi Mark Granovetterin (1973) teorioihin heikoista siteistä ja luottamuksesta, Judith Lynamin (1985) tutkimukseen maahan muuttaneiden naisten tukiverkostoista sekä Nannestad ym. (2008) malliin sosiaalisen pääoman muodoista (BR, BO+ ja BO-). Teoreettinen viitekehys käsittelee myös toiseutta, uudelleensosiaalistumista ja kotouttamispalveluiden rakenteita.</p> <p>Tutkimukseni tärkein tulos on, että menestyksellisen kotouttamistoiminnan perusehto on kotoutumisen epävirallisen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvän puolen onnistunut rakentuminen. Kun palvelun käyttäjä kokee tulevaisuuden kohdatuksi omana itsenään ja hyväksytyksi ennakkoluulottomasti sellaisena, kuin on, syntyy oppimiselle ja kotoutumiselle suotuisa ilmapiiri luottamukseen perustuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Maahan muuttaneet henkilöt ovat kuin kuka tahansa uudessa ympäristössä oleva ihminen, jonka avun tarve koskee laajasti elämän erilaisia osa-alueita, mutta erityisesti sosiaalista vuorovaikutusta kontaktivajeen ja vierauden keskellä.</p> <p>Tutkimustulokseni vahvistavat aiempien tutkimusten tuloksia sosiaalisten verkostojen merkityksestä kotoutumisprosesseissa. Jos palvelun laatu, eli toteutus, vastaa kohderyhmän tarpeita, on sille olemassa käyttäjänsä, jotka osaltaan mahdollistavat menestyksellisen toiminnan yhdessä palvelun toteuttajien eli työntekijöiden kanssa. Työntekijöiden joustavuus on merkittävässä roolissa palvelun mahdollistamisessa, mutta heidän työnsä näyttää kärsivän, mikäli toimintaa pyritään hallinnoimaan ja mittaamaan kuulematta työntekijöiden asiantuntemusta palvelusta. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää sekä kotoutumistoimien että varhaisen tuen palveluiden kehittämisessä.</p>		
Avainsanat		
Maahanmuutto, kotoutuminen, kotouttaminen, sosiaalinen pääoma, leikkipuistot, Helsinki, kaupunkitutkimus, kaupunkisuunnittelu, maahanmuuttajat, maahanmuuttajanaiset, uudelleensosiaalistuminen, Kotoklubi Kaneli, Toisto-metodi, kielen oppiminen, verkostot, heikot siteet		
Säilytyspaikka		
Helsingin yliopiston sähköinen tietokanta E-thesis/HELDA		
Muita tietoja		

Fakulteten ansvarig för programmet		Fakulteten som beviljar examen	
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten		Statsvetenskapliga fakulteten	
Författare			
Fanny Hatunpää			
Avhandlingens titel			
Kotoklubi Kaneli: Menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa			
Utbildningsprogram			
Magisterprogrammet i urbana studier och planering			
Avhandlingens nivå	Datum	Sidoantal	
Pro gradu-avhandling	5.5.2020	93 + 9	
Referat			
<p>Denna pro gradu-avhandling behandlar förutsättningarna för en framgångsrik integrationsverksamhet. I avhandlingen granskar jag vilken roll Helsingfors stads verksamhet Kotoklubi Kaneli har för invandrarkvinnors integrationsprocesser. Verksamheten i Kotoklubi Kaneli erbjuder funktionell inläring av det finska språket för vuxna och barn i Helsingfors stads lekpark och familjehus. I avhandlingen granskar jag lekparksverksamhetens betydelse för invandrarkvinnors integration ur både deltagarnas och de anställdas perspektiv. Min forskningsfråga är: <i>Hurdana är förutsättningarna för framgångsrika integrationstjänster i Helsingfors stads lekparksverksamhet?</i></p> <p>Den finländska integrationspolitiken står inför förändringar och anses vara i behov av reformer. Enligt anmärkningar till den finska staten borde den finländska integrationspolitiken bättre beakta hur speciellt kvinnor och barn integreras. Diskussioner om invandring och integration förs ofta utan att de berörda är närvarande, och beslut tas likaså utan att man hör dem besluten gäller. Detta gör upplägget diskriminerande och maktpositionerna problematiska. Min studie granskar därför integrationsverksamheten genom att fråga hur målgruppen upplever tjänsten som erbjuds. Syftet är att producera information för utvecklingen av integrationstjänster specifikt i Helsingfors och Finland, men även annanstans. Studien är stadssociologisk och banbrytande i och med att det finns relativt lite forskning om invandrarkvinnors integrationsprocesser och betydelsen av sociala nätverk i dessa. Eftersom denna studie är gjord av en kvinna om kvinnor (kvinnodominerat klientel) för kvinnor (för förbättrad integration för kvinnor) kan den även kallas feministisk.</p> <p>Avhandlingens forskning bygger på tematiska intervjuer med deltagare och anställda (n=15) i Kotoklubi Kaneli-verksamheten. Avhandlingens kvinnoperspektiv baserar sig på att de intervjuade deltagarna samt största delen av dem som använder tjänsterna är kvinnor. Materialanalysen bygger på grundad teori (<i>grounded theory</i>). Med hjälp av innehållsanalys intervju svaren har klassificerats i betydelse och betydelsehelheter som beskriver det helhetsfenomen som forskats i. Analysen speglas mot en teoretisk referensram som i huvudsak baserar sig på Mark Granovetters (1973) teorier om svaga band och tillit, Judith Lynams (1985) forskning om invandrarkvinnors stödnätverk samt Nannestad m. fl. (2008) modell för olika former av socialt kapital (BR, BO+ och BO-). Den teoretiska referensramen behandlar även teorier om Den Andre och De Andra, resocialisation samt integrationstjänsters strukturer.</p> <p>Studiens viktigaste resultat är att en framgångsrik integrationsverksamhet förutsätter en lyckad uppbyggnad av den del av integrationsprocessen som är kopplad till inofficiell social interaktion. När den som använder en tjänst känner sig fördomsfritt bemött och accepterad som hen är, skapar det en gynnsam atmosfär för inläring. Denna integration möjliggörs genom social interaktion som grundar sig på tillit. Inflyttade personer är som vem som helst som befinner sig i en ny omgivning och är i behov av mångsidigt stöd, men särskilt social interaktion i en omgivning som är främmande och i brist på sociala kontakter.</p> <p>Min studie stöder tidigare forskningsresultat om betydelsen av sociala nätverk i integrationsprocesser. Ifall de tjänster som erbjuds tillfredsställer målgruppens behov har verksamheten också deltagare som i sin tur möjliggör en framgångsrik verksamhet tillsammans med de anställda som förverkligar tjänsten. De anställdas flexibilitet har väsentlig betydelse för hur tjänsterna förverkligas, men samtidigt verkar deras arbete lida ifall verksamheten administreras och kontrolleras eller mäts utan att de själva hörs i frågan. Avhandlingens resultat kan utnyttjas för att utveckla både integrationsverksamhet och tjänster för tidigt stöd.</p>			
Nyckelord			
Immigration, integration, integrering, socialt kapital, lekpark, Helsingfors, urbana studier, stadsplanering, invandrare, invandrarkvinnor, resocialisation, Kotoklubi Kaneli, Kotoklubi Kaneli, språkinläring, nätverk, svaga band			
Förvaringsställe			
Helsingfors universitets elektroniska databas E-thesis/HELDA			
Övriga uppgifter			

Faculty responsible for the programme		Faculty granting the degree	
Faculty of Science		Faculty of Social Sciences	
Author			
Fanny Hatunpää			
Title of thesis			
Kotoklubi Kaneli: Menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa			
Study programme			
Master's Programme in Urban Studies and Planning			
Level of the thesis	Date	Number of pages	
Master's thesis	5.5.2020	93 + 9	
Abstract			
<p>This Master's thesis examines the prerequisites of successful integration services. In my thesis I examine the Kotoklubi Kaneli integration service organized by the city of Helsinki as part of the integration of immigrant women. The purpose of Kotoklubi Kaneli is to offer experiential learning of the Finnish language for adults and children in the playgrounds and family houses of Helsinki. In my thesis I study the significance of playground services for the integration of immigrant women through the perspective of participants as well as employees (instructors). My research question is: <i>What prerequisites of successful integration services are there in the City of Helsinki's playground services?</i></p> <p>Finnish integration politics have reached a turning point and are considered to need reform. According to remarks given to the state of Finland, Finnish integration politics should focus more on better integrating women and children. Discussions and decision making concerning integration often occurs without the participation of target groups. This renders decision making dynamics discriminatory and leads to an imbalance of power. Therefore, my research examines the service through the experiences of its participants. The purpose is to provide information in order to improve the integration services specifically in Helsinki and Finland, but also elsewhere. This thesis represents the field of urban sociology and pioneer research, since research on the integration processes and the significance of social networks for immigrant women is scarce. This thesis also represents a piece of feminist research, as it is research conducted by a woman about women (a predominantly female clientele) and for women (to improve their integration processes).</p> <p>The research data consists of interviews with participants and instructors (n=15). The focus on women is based on the fact that a large proportion of the participants are women, as are all of the interviewed participants in this study. The data has been analysed through content analysis and is based on grounded theory. The analysis groups excerpts from the interviews as significations and entities of significations that describe the studied phenomenon. The theoretical framework that supports the analysis is based mainly on the theories of Mark Granovetter (1973) on weak ties, Judith Lynam's (1985) research on support networks of immigrant women and the model of different forms of social capital (BR, BO+ and BO-) by Nannestad et al. (2008). The theoretical framework also discusses Otherness, resocialisation and the structure of integration services.</p> <p>The core finding emerging from research is that the prerequisite of successful integration services is the successful realization of an unofficial integration process that is connected to social interaction, wherein a participant or user of a service feels that they are met and accepted without prejudice as their true self. This creates a crucially important atmosphere suitable for learning and integration through the social interaction that is based on trust. Immigrant people are just like anyone who finds themselves in a new environment and whose need for help is ample, but specifically concerns social interaction amidst a lack of relations in a strange environment.</p> <p>My results complement those of earlier studies on the significance of social networks in the integration processes. If the realised quality of the service corresponds with the needs of its target group, people will wish to participate. These participants in turn enable a successful service together with its executors, that is, the employees. The flexibility of the employees is significant in enabling the service, but their work seems to suffer if the service is governed and measured with disregard to the expertise of the employees. The results can be applied in improving integration processes and services for early support.</p>			
Keywords			
Immigration, integration, social capital, playgrounds, Helsinki, urban studies, urban planning, immigrants, immigrant women, resocialization, Kotoklubi Kaneli, Toisto-method, language learning, networks, weak ties			
Where deposited			
University of Helsinki electronic theses library E-thesis/HELDA			
Additional information			

Experts in urban space need to learn about the everyday life of the unknown public. If it is our job to partly shape the physical space of the city, then we must also address social space.

– Michail Galanakis (2012)

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkielman aihe	2
1.2 Tutkimuksen tausta ja konteksti	3
1.3 Tutkimusasetelma ja tutkimuksen toteutus	5
1.4 Keskeiset käsitteet	5
2. Tutkimuskysymys ja teoreettinen viitekehys	7
2.1 Tutkimuskysymys	7
2.2 Teoreettinen viitekehys	8
Maahanmuutto ja kotouttamispolitiikka Suomessa	9
Kotoutuminen kaupunkiympäristössä	12
Uudelleensosiaalistuminen ja yhteiskunnan palvelut	14
Kielen oppiminen osana kotoutumista	17
Sosiaalinen pääoma ja heikot siteet kotoutumisessa	19
Naiset, perhe ja kotoutuminen	24
Maahan muuttaneen naisen toiseus	29
3. Tutkimusaineisto ja -menetelmä	31
3.1 Tutkimusmenetelmä	31
3.2 Kotoklubi Kaneli -toiminta ja Helsingin leikkipuistot	34
3.3 Tutkimusaineisto	36
3.4 Tutkimusetiikka	38
3.5 Tutkimuksen luotettavuus	41
4. Aineiston analyysi ja tutkimustulokset	43
4.1 Suomen kielen oppiminen ja Toisto-metodi	45
4.2 Kanelin merkitys uudelleensosiaalistumisen palveluna	47
4.3 Sosiaalisten suhteiden merkitys osallistujille	49
4.4 Toiminnan henkinen ulottuvuus	54

4.5 Toiminnan fyysinen ulottuvuus	58
4.6 Käytännön tuki ja palveluohjaus	60
4.7 Tiedotus ja tiedon saanti	61
4.8 Resurssit: raha, aika, ihmiset	63
4.9 Merkityksellisyys työssä ja järjestelmän rakenne	65
5. Johtopäätökset ja pohdinta	67
5.1 Johtopäätökset	67
5.2 Tutkimuksen rajoitteet	73
5.3 Pohdinta	75
Kiitokset	78
Lähteet	79
Julkaisemattomat lähteet: haastattelut	79
Julkaisemattomat lähteet: sähköpostiviestit	79
Kirjallisuus	80
Liitteet	1
Liite 1: Haastattelukutsu suomeksi	1
Liite 2: Haastattelukutsu englanniksi	2
Liite 3: Suostumusasiakirja suomeksi	3
Liite 4: Suostumusasiakirja englanniksi	5
Liite 5: Alkukartoituslomake suomeksi ja englanniksi	7
Liite 6: Haastattelukysymykset kävijöille suomeksi	8
Liite 7: Haastattelukysymykset kävijöille englanniksi	9

1. Johdanto

Kaikken tärkeintä on varmaankin se, et ihminen saa olla aidosti osa tätä yhteiskuntaa.

– Annu Lehtinen, Suomen Pakolaisavun toiminnanjohtaja 1.11.2017

Peter Kivisto ja Thomas Faist (2010, 1) kuvailevat kansainvälistä muuttoliikettä yhdeksi ”nykymaailman sosiaalisen todellisuuden eloisimmista draamoista”, jossa maahanmuuttajat ovat pääroolissa, mutta sivuhahmojen merkitys on huomattava. Sivuhahmoiksi tutkijat nimeävät sosiaaliset verkostot lähtö- ja tulomaissa, virkahenkilöt ja työnantajat, järjestöt ja yhteisöt sekä yhteiskuntien jäsenet, jotka harkitusti tai harkitsematta vaikuttavat muuttajien kotoutumisprosesseihin olemalla sosiaalisia toimijoita (Kivisto & Faist 2010, 1). Stephen Castles ja Mark J. Miller (1998, 212) esittävät, että muuttoliikkeet toimivat peruspiirteiltään samoin kaikissa maissa, mutta eroja löytyy valtioiden antamissa ohjeistuksissa liittyen muuttoon, kotoutumiseen, kansalaisuuden saamiseen ja monikulttuurisuuteen. Tässä kontekstissa muuttoliikkeiden tutkimukseen osallistuvilla tutkijoilla on valtaa vaikuttaa asenteisiin, ohjeistuksiin ja toimenpiteisiin ja näiden kautta muuttajien kokemaan prosessiin. Muutto- ja integrointiprosessit eivät ole nopeita tai kivuttomia. Kotoutumisen muodosta ja tavoitteista on erilaisia näkemyksiä, ja siksi on tärkeää, että muuttoliikkeestä, kotoutumisesta ja kotouttamisesta olisi saatavilla mahdollisimman luotettavaa tietoa päätöksentekoa varten (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 14).

Suomi on 2010-luvulla saanut huomautuksia kotouttamispolitiikkansa suunnasta ja käytännöistä, vaikka se onkin käynyt läpi muutoksia ensimmäisen kotoutumislain (1999) säätämisen jälkeen. Suomea on kehoitettu kiinnittämään enemmän huomiota naisten ja lasten kotouttamiseen (ks. luku 2.2). Kotoutumisen päämäärät ja vastuut vaihtelevat eri toimijoiden välillä, ja usein kaksisuuntaisen muutoksen ja sovittelun ajatus jää taka-alalle maahanmuuttajan oman vastuun korostuessa (Säävälä 2009, 44; Kurki 2018) Annika Forsander (2004) esittää, että pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan kotouttamismalli on perustunut lähinnä ajatukselle etnisesti eheän kansallisvaltion alueelle saapuvien *maahanmuuttajien* sopeuttamisesta. Kotouttamispalvelujen rakenne on usein laadittu tulomaan toimijoiden näkökulman mukaan. Se perustuu käsitykselle maahanmuuttajista vieraina ja *toisina*, eikä ota huomioon heidän subjektiivista toimijuuttaan uudessa ympäristössä.

Muuttoliikkeet eivät pysähdy, ja maailman globalisoituminen pienentää sekä fyysisiä että henkisiä etäisyyksiä. Samalla nationalismin suosio puhuu tiukempien jakolinjojen kieltä. Ilmastonmuutos ja lisääntyvä kaupungistuminen vaativat uusia asumisen ja olemisen ratkaisuja samalla, kun asenneilmasto ja muuttoliikkeiden suunnat ohjaavat päätöksentekoa. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan (TrV 2018a, 9; TrV 2018b, 26) mukaan kotouttamistoimien toimivuudesta eri maahanmuuttajaryhmille ja -yksilöille ei ole riittävää tietoa. Tiedonpuute koskee erityisesti eri syistä maahan muuttaneiden kotoutumista sekä maahanmuuttajien kielitaitoa ja koulutusta. Edellä mainittu tiedonpuute yhdistettynä ajankohtaisiin muuttoliikkeisiin ja lisääntyvään kaupungistumiseen luovat pohjan tämän tutkimuksen merkitykselle.

1.1 Tutkielman aihe

Tämä pro gradu -työ käsittelee menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytyksiä. Esimerkkinä maahanmuuttajille suunnatusta kotouttamispalvelusta toimii tässä tutkimuksessa Kotoklubi Kaneli. Tutkimuksessani tarkastelen Helsingin kaupungin järjestämää Kotoklubi Kaneli -toimintaa osana maahanmuuttajanaisten kotoutumista. Palvelun tarkoituksena on tarjota suomen kielen alkeiden toiminnallista oppimista aikuisille ja lapsille Helsingin leikkipuistoissa ja perhetaloissa. Työssäni tarkastelen leikkipuistotoiminnan merkitystä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa sekä kävijöiden että työntekijöiden näkökulmasta.

Tutkielmaani varten olen haastatellut Suomeen muuttaneita naisia, jotka osallistuvat tai ovat osallistuneet Helsingin kaupungin järjestämään Kotoklubi Kaneli -toimintaan (myöhemmin: Kaneli). Koska tarkastelen Kaneli-toiminnan merkitystä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa, on olennaista tarkastella asioita heidän näkökulmastaan, heidän kokemuksensa kautta. Keskusteluja ja päätöksiä niin maahanmuutosta kuin kotoutumisesta käydään usein ilman asianomaisten läsnäoloa tai puheenvuoroa, mikä tekee asetelmasta syrjivän ja valta-asemallisesti ongelmallisen (Säävälä 2009, 35; Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 16). Tavoitteenani on pysähtyä kuuntelemaan ja sitten analysoida kuultua, jotta tutkimusasetelma mahdollistaisi luotettavan ja tasa-arvoisen tiedonkeruun.

Tutkimuksessani olen myös haastatellut Kaneli-ohjaajina toimivia leikkipuistojen ja perhetalojen työntekijöitä, sillä työntekijät edustavat toiminnan mahdollistavia rakenteita, ja ovat näin olennainen osa kokonaisuutta. He asettuvat hallinnon ja asiakkaiden¹ välimaastoon, joten heidän kokemuksensa

¹ Keskusteluissa kävijöitä kutsuttiin usein asiakkaiksi. Käytän *asiakasta* kun on kyse palvelurakenteista, mutta muuten puhun *kävijöistä* tai *osallistujista*. Käsitteet kuvaavat nähdäkseni paremmin osallistujilleen ilmaista palvelua (Kirjavainen 2015).

on eräänlainen ikkuna molempiin suuntiin. Työntekijän määritelmäksi riittää tässä yhteydessä se, että toimii Kanelin ohjauksen parissa, työnimikkeestä riippumatta. Näin haastateltavilla on erilaiset taustat, tehtävät ja työsuhteet.

Tässä tutkimuksessa tehty työ pohjautuu ymmärrykselle siitä, että sosiologinen ja antropologinen tutkimus on perinteisesti perustunut ytimestä marginaaliin suuntautuvalla katseella niin konkreettisesti kuin käsitteellisesti. Maahanmuuttajiksi nimetyt² ovat usein lähtökohtaisesti jonkinlaisessa marginaaliasemassa, ja minä edustan tutkijana eurooppalaisen (länsimaisen, valkoisen, keskiluokkaisen ja heteronormatiivisen) sosiologian perinnettä riippumatta siitä, miten asemoin itseni. Tutkimukseni pyrkii huomioimaan tämän valta-asetelman tutkimuseettisestä näkökulmasta (ks. luku 3.4).

1.2 Tutkimuksen tausta ja konteksti

Sosiologiassa maahanmuuttoa on perinteisesti tutkittu liikkeen, asettumisen tai hallinnan näkökulmista (Kivisto & Faist 2010, 6–10). Tämä kaupunkisosiologian pro gradu -työ tarkastelee näistä keskimmäistä, eli asettumista. Maahan muuttavat yksilöt ja heidän kotoutumisprosessinsa ovat tutkimusaiheita, joiden kohdalla tutkimusetiikkaa on syytä pohtia huolella, sillä kyse on monitahoisten valtarakenteiden osista (Merry ym. 2011). Lähdän siitä perusolettamuksesta, että tieteen ja tiedon tuottaminen tieteellisin keinoin on itseisarvo, joka on yhteiskunnallisesti arvokasta toimintaa. Tiede, sen tutkimustavat ja tulosten julkaisu ovat kuitenkin vallankäytön välineitä, ja sellaisina niitä tulee myös tarkastella.

Tutkimukseni on luonteeltaan fenomenologinen; tutkimuksen tarkoitus on lisätä ymmärrystä ihmiselämän ilmiöistä (Laine 2010, 48), tehdä tunnettu tiedetyksi. Kiinnostus *tiedettyyn* liittyy tarpeeseen havaita, kuvata, analysoida ja ratkaista inhimillisen todellisuuden ongelmia. Hyvä tutkimus on johdonmukainen kokonaisuus, jonka tutkimuseettinen pohdintaprosessi koskee sekä metodologisia että teknisiä osia työstä. Manuel Castells (2010, 4) esittää, että tieteen tekeminen – havainnointi, analysointi ja teoretisointi – on tie muutokseen, tie parempaan maailmaan. Castellsin mukaan tämä tapahtuu enemmän kysymyksiä esittämällä kuin vastaamalla niihin, mutta uskon, että kumpaakin tarvitaan. Tutkimukseni tavoitteena on vastata tiedon tarpeeseen siellä, missä sitä tarvitaan.

² Ks. Kurki (2018).

Muuttoliike naisistuu: yhä useampi nainen muuttaa yksin tai pioneerimuuttajana, vaikka valtaosa pioneerimuuttajista on edelleen miehiä (Castles, de Haas & Miller 2014, 16). Maahanmuuttotutkimus on pitkään perustunut maahan muuttavien miesten tilanteisiin (Rose, Carrasco & Charboneau 1998). Naisia koskevaa tutkimusta tarvitaan lisää, sillä yleisesti ottaen heidän muuttoliikkeensä ja kotoutumisprosessinsa eroavat miesten vastaavasta (em. 1998; Curran ym. 2006; Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–16). Tässä mielessä tutkimukseni on feministinen (Doucet & Mauthner 2012): se on naisen tekemä tutkimus naisista (naisvaltaisella alalla), ja sen voi myös sanoa olevan naisille, sillä tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa erityisesti naisten kotoutumisprosessien kehittämiseksi. Olen tutkimusprosessin aikana väistämättä tutustunut sekä haastateltaviin naisiin että muihin Kotoklubi Kanelin kävijöihin ja työntekijöihin. Tämän myötä olen myös tuonut tutkimukseen melko henkilökohtaisen osan itseäni.

Martikaisen ja Tiilikaisen (2007) mukaan maahanmuuttajanaisten sosiaalisia verkostoja ja niiden merkitystä heidän kotoutumisprosessissaan ei ole tutkittu laajasti Suomessa, mutta tilanne on muuttumassa. Aiheesta puuttuu edelleen tarpeeksi syvä ja laaja tutkimus, joskin aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä ja kyselyjä sekä kirjallisia teoksia on julkaistu Martikaisen ja Tiilikaisen raportin jälkeen. Koska aihealueen tärkeyttä on painotettu useassa julkaisussa ja suorina huomautuksina Suomen valtiolle (OECD 2018; EIT 2019; CEDAW 2014), on tämä pioneeritutkimus ja sen mahdollistamat jatkotutkimukset olennainen lisä kaupunkisosiologiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun maahanmuuttajanaisten kotoutumisesta. Leikkipuistotoiminnan merkityksestä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa ei ole juurikaan tutkimusta eikä Kotoklubi Kanelinkaan toimintaa ole aikaisemmin tutkittu, mikä osin johtuu siitä, että toiminta on alkanut vasta 2016.

Kotoutumistutkimus vaatii poikkitieteellisyttä (esim. Curran ym. 2006, 216). Julkisuudessa maahanmuutto- ja kotoutumiskysymykset kutistuvat usein puoluepolitiikaksi ja niistä saatetaan puhua yhteiskuntaa vaivaavina *ongelmina* (McPherson 2010). Todellisuudessa kotoutumistutkimus vaatii sekä asiantuntevaa osaamista että laaja-alaista, tieteenalojen rajat ylittävää yhteistyötä. Kotoutumisessa on toki kyse taloudesta ja politiikasta – erityisesti sosiaalipolitiikasta – mutta siinä on kyse myös huomattavasti laajemmasta kokonaisuudesta, jonka ulottuvuudet ovat maantieteellisiä, sosiologisia ja sosiaalipsykologisia. Kansainvälisessä muuttoliikkeessä ja kotoutumisessa on kyse myös ilmastonmuutoksen vaikutuksista, konflikteista ja diplomatiasta; siinä on kyse kaupunkien infrastruktuurista ja työelämän ja väestön ikärakenteen muutoksista. Ennen kaikkea kotoutumisessa on kyse ihmisistä, yksilöistä muutoksen keskellä. Mikään ala ei voi ratkaista näitä kysymyksiä yksin, jolloin poikkitieteellisellä kaupunkitutkimuksella on mahdollisuus tarjota ratkaisuja.

1.3 Tutkimusasetelma ja tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus on toteutettu pro gradu -työnä osana kaupunkitutkimuksen ja -suunnittelun maisteriohjelman opintoja Helsingin yliopistossa. Aloite tutkimuksen näkökulmaan tuli Helsingin kaupungilta, joka toivoi tietoa leikkipuistojen merkityksestä maahanmuuttajille. Tutkimus on toteutettu talvella 2019 ja keväällä 2020 ja sen tarkoituksena on tukea päätöksentekoa kotouttamistoimista erityisesti Helsingissä, mutta myös muilla vastaavanlaisilla alueilla.

Tutkimuksen aineisto koostuu viidestätoista haastattelusta. Keräsin aineiston kolmen kuukauden aikana alkuvuodesta 2020, minkä jälkeen analysoin kerätyn aineiston ja peilasin sitä aiempaan tutkimukseen ja teoreettiseen viitekehykseeni. Koska vastaavaa aiempaa tutkimusta ei ole, esittelee kirjallisuuskatsaus ja teoreettinen viitekehys laajasti kotoutumiseen, sosiaaliseen pääomaan ja naisten toiseuteen liittyvää tutkimusta. Viitekehyksen teemat ovat tarkentuneet lopulliseen muotoonsa tutkimuksen edetessä sen mukaan, minkä aineisto osoitti olennaiseksi. Tutkimukseni nojaa sosiaalisen pääoman verkostoteorioihin sekä Mark Granovetterin (1973; 1982) vahvojen ja heikkojen siteiden teoriaan. Työhön sisältyy olennaisena osana myös lyhyt katsaus Suomen maahanmuuttopolitiikasta, Helsingin leikkipuistoista ja Kotoklubi Kanelissa käytetystä Toistometodista sekä tilan ja paikan käsitteistä.

Työni koostuu johdannon lisäksi neljästä osiosta: Ensimmäistä lukua eli johdantoa seuraa tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen esittely luvussa kaksi. Luvussa esittelen tutkimuskysymykseni ja siihen liittyvät näkökulmat tarkemmin. Viitekehysluvun seitsemän alaotsikkoa jäsentävät aiempaa kirjallisuutta ja alan teorioita kokonaisuuksiksi, jotka johdattavat lukijan teemoittain tutkimukseni esittelyyn. Tämän jälkeen esittelen kolmannessa luvussa aineistoni ja tutkimusmenetelmäni. Samaan lukuun kuuluvat myös pohdinnat tutkimusetiikasta ja tutkimukseni luotettavuudesta. Neljännessä luvussa seuraa tutkimustulosten esittely ja niiden analyysi. Tulosten analyysi on jaettu teemoittain tutkimuksen tulosten mukaisesti ja tiivistetty lopuksi yhteenvetoon. Työni viidennessä ja viimeisessä luvussa kokoaan aiemmin esiteltyä tutkimukseni ja työni tärkeimmät löydökset johtopäätösten muodossa sekä pohdin tutkimuksen kontekstia ja soveltamismahdollisuuksia jatkotutkimusten kannalta.

1.4 Keskeiset käsitteet

Tässä tutkimuksessa haastatellut *maahanmuuttajanaiset* ovat European Migration Networkin EMN:n (2019) määritelmän mukaan maahanmuuttajia, sillä heistä jokainen on ”asettunut asumaan

vieraaseen maahan yli vuodeksi tai hänellä on aikomus asua siellä yli vuoden”. Tämä tutkimus ei ota kantaa haastateltujen maahanmuuttajanaisten taustoihin. Etnistä taustaa ei Suomessa tilastoida, mutta ulkomaalaistaustaista väestöä tilastoidaan kansalaisuuden, kielen, syntymämaan ja vuodesta 2012 myös syntyperä-muuttujan mukaan (Tilastokeskus 2020a). Ulkomaalaistaustainen henkilö ei siis välttämättä ole maahanmuuttaja, mutta käsite on otettu käyttöön väestön tilastointia varten. Tässä tutkimuksessa naiset ovat tietyn kotoutumispalvelun käyttäjiä eli tietolähteinä toimivia kävijöitä, ei minkään tietyn etnisyyden, maan, kieliryhmän tai muuttopolun edustajia.

Tilastoinnin ulkopuolella niin *maahanmuuttaja* kuin *ulkomaalaistaustainen henkilö* saattavat käsitteinä pakottaa yksilön tiettyyn muottiin sen sijaan, että tämä voisi itse päättää identiteetistään (Helminen 2016; Kurki 2018). Tuuli Kurki (2018; Kurki & Niskanen 2019) on kehittänyt käsitteen *maahanmuuttajaistaminen* kuvaamaan ilmiötä, jossa maahanmuuttajuus on negatiivisesti yhtenäistävä leima, joka isketään yksilölle välittämättä tätä kuvaavista muista ominaisuuksista. Kurki (2018, 63–64) kuvailee maahanmuuttajaistamista suomalaisen yhteiskunnan rassististen rakenteiden ilmenemäksi, sillä maahanmuuttajaksi määritelty joutuu automaattiseksi valta-asetelman heikommaksi osapuoleksi, vaikka ei sitä yksilönä olisikaan. Käsite voidaan kokea leimaavana tai liian yksipuolisena määritelmänä, joka asettaa kantajalleen tietyn roolin ja aiheuttaa vastakkainasettelua niin valtaväestön kuin maahan muuttaneiden näkökulmasta, vaikka tutkimuksellisesti olisikin olennaista puhua eri ryhmistä tai osapuolista. (Helminen 2016; Säävälä 2009, 32; Löytty 2005, 173.) Kotoutumistutkimus toimii edelleen hyvin vahvasti *maahanmuuttaja*-käsitteen varassa, ja vaikka tätä on vaikea muuttaa, on se tulevaisuudessa välttämätöntä (Turtiainen & Hiitola 2015).

”Maahanmuuttajanaiset” eivät ole mikään yksittäinen, homogeeninen ryhmä – päinvastoin. Tästä huolimatta on olemassa tarve tarkastella naisten maahanmuuton ulottuvuuksia, sillä valtaosa tämänhetkisestä maahanmuuttopolitiikasta ja kotouttamistoimista keskittyy maahan muuttaviin miehiin (ks. mm. Sutela 2016, OECD 2018). Naiseuteen viitattaessa tarkoitan tässä tutkimuksessa naisena olemisen biologista ja sosiaalista kokonaisuutta, jossa naiseuden sosiaalinen konstruktio liittyy olennaisesti naisten rooliin ja asemaan yhteiskunnassa. Naisnäkökulma auttaa hahmottamaan muuttoliikkeen ja siihen liittyvien ilmiöiden ja järjestelmien sukupuolittuneita rakenteita.

Tämä tutkimus käsittelee onnistuneen kotouttamistoiminnan edellytyksiä niiden maahan muuttaneiden naisten näkökulmasta, jotka tulomaassa kokevat uudelleensosiaalistumisen (ks. luku 2.2). *Kotoutumisen* määritelmä ja sisältö riippuvat määrittelijästä (Mentula 2011, 11), mutta se on Suomessa yleisesti katsottu hyväksi uudelleensosiaalistumisen käsitteeksi ja malliksi *integraation*, *assimilaation* ja *marginalisaation* sijaan (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19; Saukkonen 2013, 92).

Kotoutumislain mukaan kotoutuminen tarkoittaa ”maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen” (Kotoutumislaki 2010/1386). Kotoutuminen on kuitenkin yksilöllinen ja vaikeasti määriteltävä prosessi³, joka on ennen kaikkea riippuvainen kotoutujan kokemuksesta, vaikka sitä pyrittäisiinkin arvioimaan erilaisilla mittareilla (Muotka & Koivumäki 2011, 101).

Usein käytetyn *kantaväestö*-käsitteen sijaan käytän tässä tutkimuksessa käsitettä *valtaväestö*, sillä se kuvaa paremmin maahanmuuttajien ja tulomaan yhteiskunnan erilaisia valta-asemia. Valtaväestön voi määritellä eri tavoin, mutta sana ei sisällä yhtä vahvaa (virheellistä) oletusta pitkästä, yhtenäisestä historiasta, geneeistä tai kulttuurista kuin sana kantaväestö (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18). Suomessa elää useita kielellisiä, uskonnollisia ja muilla tavoin määriteltäviä vähemmistöjä, jotka voivat ajoittain olla eri valta-asemissa suhteessa sekä toisiinsa että enemmistöön suomalaisista.

Koska edellä kuvaillut käsitteet ja niihin liittyvät ilmiöt ovat määritelmiltään kiistellyjä ja niiden merkityssisältö vaihtelee määrittelijästä riippuen, olen nähnyt tarpeelliseksi määritellä, mikä niiden merkitys on tässä tutkimuksessa. Tutkimusprosessini ominaispiirteisiin on kautta linjan kuulunut kyseenalaistamista, uudelleen määrittelyä ja kriittistä itsereflektointia. Tämän tarkoituksena on havaita ja osoittaa ne ennako-oletukset, itsestäänselvyyksinä pidetyt asiat, ilmiöt tai järjestelmät, jotka varjostavat valta-asemasta käsin tehtyä tutkimusta.

2. Tutkimuskysymys ja teorettinen viitekehys

2.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on: millaisia⁴ ovat menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa? Kysymyksenasettelussani oletan menestyksellisyyden tai onnistuneisuuden syntyvän merkitykselliseksi määritellyn toiminnan myötä, ja olen siksi

³ Maahan tulleiden päätyminen väestötilastoihin voi kestää vuosia, sillä maahan muuttaneeksi lasketaan kansainvälisen käytännön mukaan muuttajat, joilla on tarkoitus asua maassa vakituisesti. Suomessa tämä tarkoittaa sitä, että henkilö päätyy tilastoihin vasta kotikunnan saatuaan (Helminen & Keski-Petäjä 2016). Näin ollen tutkimuksessa käytetyt tilastot eivät välttämättä heijasta täysin todenmukaisesti vuoden 2015 siirtolaiskriisin myötä Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien tilannetta, sillä he eivät välttämättä ole ehtineet tilastoihin vielä mukaan.

⁴ Olen valinnut kysymyssanaksi *millaisia* enkä *mitkä*, koska tutkimukseni on enemmän konstruktivistinen kuin positivistinen – tarkoitus on kuvailla, ei niinkään mitata tai luetella.

paneutunut onnistuneen toiminnan ulottuvuuksiin niin kävijöiden kuin työntekijöiden kautta. Onnistumista voi ymmärtää haastatteleamalla onnistumisen kokeneita henkilöitä, jotka kertovat toiminnan luomista merkityksistä. Yhtä olennaista on tutkia toiminnan vähemmän onnistunutta tai epäonnistunutta puolta. Näin eri toimintaympäristöjä ja niiden luomia merkityksiä voi tutkia kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksessani toiminnan merkityksiä arvioivat haastattelemani henkilöt, joiden kokemukset muodostavat tutkimusaineistoni.

Tutkimus on sosiologinen, mutta liittyy myös moniin muihin aloihin: kaupunkimaantieteeseen, sosiaalityöhön ja sukupuolentutkimukseen. Eniten painoarvoa tutkimuksessani on sosiaalisen pääoman tarkastelulla. Sosiaalisen pääoman tärkeys oli oma lähtöoletukseni, mutta sen lopullinen merkitys erosi olettamastani. Pohdin asiaa laajemmin tämän työn johtopäätöksissä. Vähemmälle huomiolle tässä tutkimuksessa jäivät kysymykset leikkipuistojen tiloista ja sijainneista. Näitä käsitellään ainoastaan yleisellä tasolla osittain siksi, että tutkimuksessani ei ole ollut mahdollista eritellä leikkipuistojen sijainteja ja alueita tai vastaajien kokemuksia eri leikkipuistoista. Rajatusta aineistosta ja sen subjektiivisuudesta johtuen alueiden, puistojen tai haastateltujen tarkempi kuvaaminen ei olisi ollut eettisesti kestävä. Toinen syy tähän on, että näille ei haastatteluissa annettu juuri painoarvoa.

2.2 Teoreettinen viitekehys

Moderni yhteiskunta on sosiologisen tutkimuksen päänäyttämö, jolle tämäkin tutkimus sijoittuu. Modernin yhteiskunnan käsite on itsessään teoreettinen kehys; paradigma, joka rakentuu sosiologian klassikoiden teorioille. Tämä paradigma sisältää

[T]eorian modernista elämänasenteesta, erityisestä ”länsimaisesta” aikuisen ihmisen käyttäytymisestä, jota ilman modernin yhteiskunnan dynaamista ”koneistoa”, markkinoita ei olisi syntynyt (Weber), teorian pääoman liikkeestä eli niistä olosuhteiden pakoista, joita modernin elämänasenteen mukainen toiminta tahtomattaan saa aikaan (Marx) sekä teorian anomiaista, vieraantumisen- tai esineistymisteorian, joka lukee kaikki sosiaaliset ongelmat ”koneiston” kiihtyvän vauhdin syyksi (Durkheim). (Töttö 1989, 197)

Päänäyttämöllä tapahtuvan kokemuksen tutkiminen edellyttää näkökulmien ymmärrystä, ja tutkimukseni kannalta sosiologian klassikoiden edellä tiivistetyt teoreettiset lähtökohdat ovat olennaisia. Fenomenologinen lähestymistapa näkee kokemuksellisuuden ihmisen maailmasuhteen perusmuotona, ja on näin tutkimukseni lähtökohta. Kokemuksellisuuden suhde on intentionaalinen:

sosiaalinen todellisuus ei ole neutraali, vaan riippuu havainnoijan pyrkimyksistä, kiinnostuksista ja uskomuksista. Näistä kokemuksista rakentuu ihmisen elämismaailma, joka on jokaiselle yksilöllinen ja samalla yhteisöllinen, vuorovaikutuksessa jaettujen kokemusten kautta rakentuva merkitysmaailma. Näin yksilön tutkittu kokemus kertoo myös jotakin yleistä. (Laine 2010, 31.)

Timo Laineen (2010) mukaan teoreettisten viitekehysten käyttö tutkimuksen lähtökohtana ei ole fenomenologiselle tutkimukselle ominaista, vaan siitä on pikemminkin haittaa. Viitekehysten tilalla on aineistolähtöisyys, joka mahdollistaa kokemusmaailman tulkinnan ilman rajoittavia tekijöitä. Viitekehysten lisäksi myös tutkijan oma arkikokemus on syytä ”laittaa hyllylle”. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että fenomenologinen tutkimus aloittaisi tyhjästä tai olisi tukeutumatta aiempaan tutkimukseen. Työvaiheena teorit ja tutkijan kokemus otetaan käyttöön aineiston analyysivaiheen *jälkeen*, tukemaan keskustelua tutkijan päätelmistä. Näin saadaan aikaiseksi monipuolinen ja kriittinen keskustelu, joka osoittaa tulosten merkityksen laajemmassa kontekstissa. (Laine 2010, 37.)

Vaikka tutkimus on aineistolähtöinen, sen tuloksia on tärkeää peilata olemassaolevaan tutkimuskirjallisuuteen ja sosiologian piirissä esitettyihin teorioihin. Ilman niitä tutkimus ja sen tulos on vain väite, jonka todenperäisyyttä ja relevanssia on vaikea arvioida. Aineistoni ohjaamana olen paneutunut sosiaalisen pääoman suuntauksiin, erityisesti sen klassikoihin. Muu teoreettinen viitekehys auttaa minua sijoittamaan ja suhteuttamaan analyysini laajempaan kontekstiin ja toimii johtopäätösten tukena.

Tässä luvussa esittelen ensin lyhyesti kotoutumispolitiikan suomalaista kontekstia. Tämän jälkeen jatkan kotoutumiseen eli uudelleensosiaalistumisen ja yhteiskunnan palvelujen osaan siinä. Käsittelen myös lyhyesti kielen oppimista osana kotoutumista. Teoriakatsaukseni laajimmassa ja kantavassa osassa keskustelen sosiaalisen pääoman ja Mark Granovetterin (1973;1982) tarkoittamien heikkojen siteiden merkityksistä kotoutumisprosessissa. Luvun viimeisissä osioissa käsittelen maahanmuuttajanaisten kotoutumisen erityispiirteitä ja niihin liittyvää naisen toiseutta.

Maahanmuutto ja kotouttamispolitiikka Suomessa

Suomessa ja maailmalla käydään tällä hetkellä vilkasta keskustelua maahanmuutosta. Suomi on tältä osin osa eurooppalaista kehitystä: politiikkaan ovat viime vuosien aikana nousseet maahanmuuttovastaiset populistiset puolueet, jotka vahvistavat varsinkin maahanmuuttajiin kohdistuvia yleistäviä ja rasistisia näkemyksiä (Söderling 2009, 5; Palkama 2017; BBC 2019; Yilmaz 2012, 368–369). Lisääntyvä kriittinen liikehdintä on useassa maassa johtanut poliittisiin toimiin,

jotka rajoittavat maahanmuuttoa ja tiukentavat kotoutumisen ehtoja (Saukkonen 2013, 89). Vaikka Suomi on verrattain vanha EU-maa, se on uusi maahanmuuttomaa. Ulkomaan kansalaisten Suomeen muuton määrä on lisääntynyt 2000-luvulla 1990-luvun talouskehityksen ja muualla tapahtuvien aseellisten konfliktien myötä (Säävälä 2009, 8–9; Tilastokeskus 2019). Maahanmuuttopolitiikan suuntauksia on useita, ja päätöksenteko linjauksineen on jatkuvassa muutoksessa. Perinteiset maahanmuuttoon liittyvät kysymykset koskevat asumista ja työelämää, mutta nykyisin yhä enemmän myös muuton sosiokulttuurisia ulottuvuuksia. Suomessa maahanmuuttopoliittisissa kysymyksissä painotetaan sekä valtion tuen merkitystä että maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisprosessissa.

Tuomas Martikaisen (2007, 63) mukaan muuttoliikkeestä Suomeen voi yhteenvetona todeta, että se on ”(a) sukupuolen ja iän mukaan jakautunutta ja (b) rakenteeltaan hyvin erilaista eri lähtöalueilta tulevilla, mikä näkyy suurina eroina eri ryhmien kesken”. Kotouttamisen eteen on laadittu useita toimintamalleja vuoden 2015 jälkeen, kun Suomeen saapui 29 000 turvapaikanhakijaa enemmän kuin edellisenä vuonna. OECD:n (2018) julkaiseman raportin mukaan Suomen tulisi kiinnittää erityistä huomiota maahan muuttaneiden naisten ja lasten kotouttamiseen. Määrä on vuoden 2015 jälkeen laskenut huomattavasti, mutta kotouttamismallien tarve on silti ajankohtainen (Helminen & Keski-Petäjä 2016). Pasi Saukkonen (2016) huomauttaa, että niin keskustelu monikulttuurisuudesta⁵ kuin sen tilastointi kaipaavat uudistamista, sillä monikulttuurisuus väestöllisenä tosiasiana ja toisaalta poliittisena ideologiana (multikulturalismi) eivät ole kaikille selkeitä. Tarve uusille palveluille ja järjestelmille kasvaa myös siksi, että vieraskielisten osuus Suomen väestöstä kasvaa varsinkin kaupunkialueilla. Pääkaupunkiseudulla vieraskielisen väestön osuus väkiluvun kasvusta oli viime vuonna 71 prosenttia (Tilastokeskus 2020b).

Suomen nykyinen kotouttamispolitiikka on murroksessa, ja sen nähdään kaipaavan uudistamista (TrV 2018a; OECD 2018, 21). TrV:n (2018a, 9; 2018b, 26) teettämät raportit osoittavat, että kotoutumisprosessia tulisi tehostaa ja nopeuttaa, ja erityistä huomiota tulisi kiinnittää maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen varsinkin prosessin alkuvaiheessa. Suomessa päävastuu virallisesta kotoutumisesta on kunnilla ja työ- ja elinkeinotoimistolla, mutta erilaisilla järjestöillä ja

⁵ Rastas ym. (2005, 20) kirjoittavat monikulttuurisuuden käsitteestä: ”Yksinkertaisimmillaan monikulttuurisuus [...] sanana väittää, että yhteiskunnassa elää rinnakkain monia, kulttuuriltaan toisistaan poikkeavia ryhmiä. Sellaisena se on siis lähinnä kuvaileva tai asiointilan toteava käsite. Usein monikulttuurisuuden käsitettä käytetään kuitenkin myös normatiivisena, poliittisena käsitteenä [...]. Sen avulla halutaan osallistua väittelyyn siitä, millainen olisi hyvä tai tavoiteltava yhteiskunta”. Tässä työssä monikulttuurisuutta tarkoitetaan sen ensimmäisessä merkityksessä, mutta huomioiden, että ajatus monesta kulttuurista tällöin myös sisältää oletuksen ”meistä” ja ”muista” ja näiden ryhmien yhteiselosta samassa tilassa ja ajassa.

epävirallisella toiminnalla on myös merkittävä asema kotoutumisen edistäjänä (TEM 2020). Naisten kotoutumiseen vaikuttaa olennaisesti kotihoidon tuki ja päivähoidon järjestyminen, mutta iäkkäiden ja korkeakoulutettujen naisten kohdalla kotouttamisen polku on yksilöllistettävä tarkemmin (TrV 2018b, 79; 91). OECD:n (2018, 22) mukaan muutosten toteutus ja tavoitteiden saavuttaminen tekisi Suomesta kotouttamisen kärkimaan, mutta toimet vaativat huolellista harkintaa ja tukea riittävien resurssien lisäksi. Kris Clarke (2004, 633) moittii Suomea myös tavasta sulkea ”muut” eli kotoutujat ulkopuolelle neuvottelemalla valtasuhteista suljettujen ovien takana.

Kotouttamispolitiikka ei ole ainoastaan laissa määrättyjä kotouttamistoimia, vaan myös osa onnistunutta sosiaali- ja koulutuspolitiikkaa, joka luo rakenteelliset puitteet hyvinvoinnin vahvistamiselle. Näyttää siltä, että Suomessa kotouttamista helpottavia seikkoja ovat pohjoismainen tasa-arvo⁶ sekä toimiva päivähoitojärjestelmä, kun taas vaikeuttavia seikkoja ovat suhteellisen vaikea kieli ja maahanmuuttajien kohtaamat epäilevät asenteet muualta tulleita kohtaan. Maahanmuuttaneiden naisten kotoutumista ikääntyvässä⁷ yhteiskunnissa tutkineen FEMAGE-hankkeen fokusryhmäkeskusteluissa nostettiin esille tärkeimmiksi koetut kehittämiskohteet kotoutumispolitiikassa. Niitä olivat syrjinnän vastaiset toimet, maahanmuuttopolitiikan läpinäkyvyys, koulutusjärjestelmät sekä kotouttamistoimien joustavuus. (Säävälä 2009, 22–26; 42.) Clarcken (2004, 634) mukaan kielen oppiminen ja yhteiskuntaan sopeutuminen eivät välttämättä merkitse sosiaalista hyväksyntää tai tasa-arvoa, sillä syrjintä ja rasismi voivat asettaa näitä suurempia esteitä kotoutumiselle.

Kotouttamispolitiikan toimivuutta mitattaessa Suomi on useana vuonna sijoittunut neljänneksi kansainvälisen MIPEX-indeksin mukaan. Indeksi vertailee 38 maata ja arvioi maahanmuuttajien mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan 167:n eri indikaattorin perusteella. Suomi pärjää vertailussa hyvin poliittisen osallistumisen (3.) ja työmarkkinatoimien (6.) saralla, mutta heikommin syrjinnänvastaisuuden (11.) ja terveyden (12.) osalta (Mipex 2014). Suomelle ehdotetaan toimenpiteiksi (kieli)koulutuksen tehostamista ja epätasa-arvon vähentämistä sekä heikommassa asemassa olevien ryhmien parempaa huomiomista (Mipex 2014; TrV 2018b). TrV (2018b, 123–130) ja Annika Forsander (2013, 235) suosittelevat erityisesti maahanmuuttajien inhimillisen pääoman kehittämistä ja kotouttamistoimien joustavampaa räätälöintiä.

⁶ Pohjoismainen hyvinvointimalli ja tasa-arvo ovat hyvin yksinkertaistettuja käsitteitä, jotka pitävät sisällään kiistellyn kirjon erilaisia ulottuvuuksia. En tarkastele näitä työssäni tarkemmin, vaan kohtelen yleistävinä käsitteinä olettaen, että ne ovat arkikielessä jokseenkin yhtenäisiä yleiskäsitteitä.

⁷ Suomi kuului niihin tutkittuihin maihin, joissa väestö ikääntyy nopeammin kuin muualla (Säävälä 2009).

Maahanmuuttajan saaman oleskeluluvan luonne vaikuttaa keskeisellä tavalla hänen kotoutumisprosessiinsa. Koska maahanmuuton syyt vaihtelevat miesten ja naisten välillä, voivat maahanmuuttopolitiikan säädökset täten aiheuttaa rakenteellista eriarvoisuutta (Martikainen & Tiilikainen 2007, 24; Rose, Carrasco & Charboneau 1998). Valtiolliset ja viralliset toimenpiteet eivät ole puhtaasti universaaleja tai neutraaleja, vaan edustavat väistämättä arvo- ja intressikysymyksiä (Suurpää 2005, 61).

Laura Huttunen (2005, 150–151) arvioi, että suomalaisessa kotouttamispolitiikassa lähtökohtana on käsitys maahanmuuttajista etnisesti ja kulttuurisesti erillisinä, suomalaisista poikkeavina ryhminä. Näiden ihmisten etnisyys ja kulttuurisuus rajataan näin yksityisen piirin tapakulttuuriksi, joka ei kosketa yhteiskunnan julkisempaa tai virallisempaa puolta eli politiikkaa tai työ- ja talouselämää. Kulttuuriset piirteet jäävät täten huomiotta, mikä vahvistaa ajatusta suomalaisista arvoista, järjestelmistä ja toimista neutraaleina. Tämä myös häivyttää maahan muuttaneiden väliset erot ja yhdistää eri syistä, paikoista ja taustoista tulleet ihmiset yhdeksi, mielivaltaisesti määritellyksi massaksi.

TrV (2018b, 131–135) esittää kotouttamistoimenpiteiden toimivuuden tutkimuksessaan kolme pääjohtopäätöstä: (1) Kotouttamis- ja peruspalveluissa työskentelevien ammattiosaamista on kehitettävä ja koordinoitua yhteistyötä tuettava. Tämän lisäksi (2) kotouttamisen palvelukokonaisuuksien tulee olla tehokkaita, joustavia ja räätälöityjä. Viimeiseksi (3) kotouttamisen tulisi olla ehyt palvelukokonaisuus, jossa huomioidaan prosessin kaksisuuntaisuus. TrV:n (2018b) mukaan tärkeää on paikallistason palveluiden vahvistaminen sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti. Hyvät kokonaisuudet yhdistävät useita eri palveluita, jotka toimivat matalan kynnyksen periaatteella. Kielikoulutusta tulee kehittää ja monipuolistaa, jotta se tavoittaa kaikki sen tarpeessa olevat.

Kotoutuminen kaupunkiympäristössä

Ulkomaalaistaustaisista henkilöistä Suomessa 85 % asuu kaupunkialueilla. Valtaväestön osalta sama luku on 70 %. Myös muualla sijoitettujen tulijoiden muuttoliike suuntautuu kaupunkikeihin, erityisesti pääkaupunkiseudulle. Osasyitä tähän ovat työmahdollisuudet, monipuolisemmat palvelut ja tiiviimmät sosiaaliset verkostot. (Sjöblom-Immala 2016.) Niin Suomessa kuin muualla on havaittu, että kaupungeissa pakolaiset ja kulttuuriltaan etäisemmät ovat jyrkimmin eriytyneitä valtaväestöstä johtuen osin asuntopolitiikasta ja työllistymisen hitaudesta, mutta myös verkostojen puutteesta ja sosiaalisesta etäisyydestä valtaväestöön (Hirvonen & Puustinen 2016, 95; Säävälä 2009, 26).

Kaukaisemmista maista tulleet ja pakolaistaustaiset maahanmuuttajat ovat myös naapurimaista tulleita maahanmuuttajia eristäytyneempiä (Moreno-Monroy & Veneri 2018).

Pasi Saukkosen (2018) mukaan kaupungeilla ja kunnilla on poikkeuksellinen mahdollisuus edistää kotoutumista tukemalla maahanmuuttajien *kuulumisen tunnetta*. Sekä konkreettiset teot että asenne- ja ilmapiirimuutokset vaikuttavat kuulumisen tunteeseen, mikä puolestaan on yhteydessä siihen, että tila (*space*) muuttuu ihmisten mielessä paikaksi (*place*) (Liu ym. 2019). Paikka on tila, jolla on erityisellä tavalla koettu tai eletty merkitys, ja johon ihminen kokee tiettyä yhteyttä (Tuan 1977; Cresswell 2008). Michail Galanakiksen (2012, 130) mukaan sosiaalisen tilan tutkimus on olennainen osa kaupunkiympäristön ymmärtämistä, sillä se liittyy vahvasti luottamuksen, kunnioituksen, empatian ja monimuotoisuuden käsitteisiin. Kaupunkiin muuttavaa ihmistä saattaa vaivata paikattomuuden tunne (*placelessness*) ja siihen liittyvä, urbaaniin ympäristöön yhdistyvä anomia⁸ ja sosiaalinen epäluottamus (Clarke 2004; Kortteinen 1999). Marginaaliasemassa elävien ihmisten voimavara on luottamus toisiin yksilöihin ja yhteiskuntaan (Kortteinen & Tuomikoski 1998).

Maahanmuuttajanaisten sosiaalisten verkostojen eri tasoista on vähänlaisesti tutkimusta, samaten maantieteellisten tekijöiden tärkeydestä näiden suhteiden ylläpidossa (Rose, Carrasco & Charboneau 1998). Kotoutuminen ei välttämättä tarkoita kotoutumista Suomeen tai asuinkaupunkiin (tässä tutkimuksessa Helsinkiin): kotoutua voi yhtä lailla kaupunginosaan tai naapurustoon (Tuominen 2020). Tanskassa on huomattu, että sellaiset keskeisillä paikoilla olevat puistot ja leikkipuistot, joissa on mm. lepo- ja ruokailumahdollisuudet, ovat olennaisia yhdistävän sosiaalisen pääoman (ks edempänä) kehittymisen mahdollistajia (Svendsen & Svendsen 2004). Ulkomaalaistaustaisten hyvinvointia kartoittavasta FinMonik-tutkimuksesta (Kuusio ym. 2020) käy ilmi, että tyytyväisimpiä ihmissuhteisiinsa ovat Virosta muuttaneet, tyytymättömmimpiä Lähi-Idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneet. Ero valtaväestöön on huomattava. Tutkimuksen mukaan hyvä elämänlaatu⁹ on harvinaisempaa ulkomaalaistaustaisilla (49 %) kuin koko väestössä (59 %) (em. 2020, 81–82). Zetter ym. (2006, 25) tutkimuksen mukaan sosiaalisen pääoman tarkastelu voi auttaa erilaisten ryhmien ja yksilöiden tarpeiden mikrotason havainnoinnissa. Kirjoittajat esittävät, että sosiaalista pääomaa enemmän maahanmuuttajien kuulumisen kokemuksiin saattavat yleisellä tasolla vaikuttaa maahanmuuttopolitiikan linjaukset, valtaväestön asenteet ja sosiaalisen koheesion tavoitteet.

⁸ Normittomuus, epävarmuus, vierauden tunne (Clarke 2004, 632).

⁹ Mittareina käytettiin tyytyväisyyttä elämänlaatuun, terveyteen, itseen, ihmissuhteisiin, asuinalueeseen, omaan talouteen ja arjen jaksamiseen sekä kykyä selvittää arkitoimista (Kuusio ym. 2020, 82–83).

Onnistuneet kotoutumisprosessit edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken (Mentula 2011, 11; TrV 2018b, 129). Hyvä palvelu vastaa tarpeeseen oikealla tavalla ja oikeaan aikaan. Erityisen tyytyväisiä palveluun ollaan mikäli se ylittää odotukset (Zechner 2007, 257–258). Palvelun käyttäjän ja sen tarjoajan välillä voi kuitenkin olla ylitsepääsemättömiltä vaikuttavia esteitä, kuten hinta, etäisyys, saavutettavuus tai yksinkertaisesti se, että mahdollisella käyttäjällä ei ole tietoa tai edes mahdollisuutta saada tietoa palvelusta esimerkiksi puuttuvan kielitaidon vuoksi. Judith Lynam (1985, 332–333) painottaa, että maahan muuttaneilla naisilla erityinen tarve viranomaisten tai muiden järjestöjen tai asiantuntijoiden avulle kotoutumisprosessissa on synnytyksen jälkeen ja lasten ollessa pieniä, ja että tämä tarve koskee erityisesti tilanteita, joissa naisilla ei muutoin olisi tietoa saatavilla olevasta avusta. Tasa-arvoinen kohtelu edellyttää, että yhtäkään asiakasta ei jätetä palvelematta siksi, että hänen tilanteensa poikkeaa muista, on vaivalloisempi tai vie enemmän aikaa. Palvelut tulee sen sijaan räätälöidä joustaviksi niin, että palvelu ja asiakkaat kohtaavat mahdollisimman saumattomasti ja mielekkäästi (Rastas 2005a, 92).

Onnistuneiksi kotouttamistoimiksi ovat osoittautuneet sellaiset toimintamallit, jotka ovat ns. ”matalan kynnyksen” palveluja. Niihin osallistumiseen ei tarvita etukäteisilmoittautumista, eikä osallistujista pidetä rekisteriä. Niiden ensisijaisena päämääränä ei ole työllistäminen tai kouluttautuminen, vaan jokin muu seikka, esimerkiksi kielen oppiminen, seura, vertaistuki tai muu vastaava sosiaalinen toiminta. Yksi onnistuneeksi arvioiduista toimintamalleista on *Luetaan yhdessä*, joka perustettiin 2004 (Eronen ym. 2016). Myös Monika-naisten toteuttama naisten ryhmätoiminta on nähty onnistuneena esimerkkinä. TrV:n (2018b, 100) teettämässä tutkimuksessa kielenkoulutusmalleista mainitaan myös *Osallisena Suomessa* -hanke sekä Suomistartti, jotka tarjoavat maahanmuuttajille ohjauksesta, neuvonnasta, kielenkoulutuksesta ja yhteiskuntaosaamisesta koostuvan kokonaisuuden.

Uudelleensosiaalistuminen ja yhteiskunnan palvelut

Maahanmuuttajat kokevat kotoutumisprosessissaan eräänlaisen uudelleensosiaalistumisen¹⁰ (*resocialization*) (Gecas 2001). He jättävät taakseen heille ennestään tutut järjestelmät, joihin ovat alun perin sosiaalistuneet ja aloittavat kotoutumisensa uudessa ympäristössä. Myös maahanmuuttajien

¹⁰ Uudelleensosiaalistumisesta puhutaan yleensä erilaisten (suljettujen) instituutioiden toimintamallina. Tässä viitataan siihen kokonaisvaltaiseen muutokseen, jonka maahanmuuttaja käy läpi kotoutuessaan.

tulomaassa syntyneet lapset¹¹ voivat tarvita erityistä tukea sosiaalistumisprosessissaan (Hagan ym. 1996). He kasvavat vanhempiensa uudelleensosiaalistumisen ja oman sosiaalistumisensa päällekkäisissä prosesseissa, mikä voi aiheuttaa vaikeuksia perheissä (De Souza 2011).

Erilaiset yhteiskuntamallit ja perinteet tuottavat erilaisia kotoutumisprosesseja: joissakin maissa maahanmuuttajien on vaikea päästä eroon ulkopuolisuuden leimasta, jolloin he saattavat joutua syrjityiksi ja syrjäytyneiksi (ks. esim. FRA 2017). Tämä malli voi toisaalta vahvistaa eri maahanmuuttajaryhmien sisäistä tai välistä sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Toisissa maissa monikulttuurisuus taas otetaan erilaisuutena avoimemmin vastaan ja pyritään ”totuttamaan” sekä tulokkaita että valtaväestöä toisiinsa. Parhaimmillaan tämä johtaa tilanteeseen, joka hyödyttää mahdollisimman monia: maahan asettuva voi tuntea olonsa hyväksytyksi ja tärkeäksi osaksi uutta yhteiskuntaa ja vastaanottava yhteiskunta kokee tulokkaat luonnolliseksi osaksi arkielämän muuttunutta dynamiikkaa.

Mikäli kotoutumista ei saada toimimaan toivotusti, voi se johtaa epävakauden tai epävarmuuden tilaan, kun kotouttamiseen tarvittavat järjestelmät joko puuttuvat tai eivät taivu uusiin kuvioihin tarpeeksi nopeasti. Tällöin kotoutuminen, mikäli edes toteutuu, saattaa kestää vuosikymmeniä ja sen vaikutukset näkyä vasta sukupolvien päästä. On tärkeää pohtia, kenen näkökulmasta toimivuus määritellään. Mikäli maahan muuttaneita ei kuulla kotouttamistoimia laadittaessa, he joutuvat väistämättä alistumaan valta-asemassa olevien määritelmille kotoutumisen suunnasta. (Clarke 2003.)

Elliott ja Yusuf (2014) ehdottavat, että maahanmuuttajille kohdistettujen palvelujen suunnittelussa, kehityksessä ja toteutuksessa kuultaisiin kohderyhmien edustajia ja kokemusasiantuntijoita. Palveluille vaikuttaa myös olevan tarve, sillä esimerkiksi sosiaalityöntekijän ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä lapsiperheiden palveluja käytetään maahanmuuttajien keskuudessa huomattavasti useammin kuin valtaväestön keskuudessa. FinMonik-tutkimuksessa (2020) naiset ilmoittivat tarpeesta useammin kuin miehet. Suurinta käyttö on ollut Afrikan maista tulleiden naisten keskuudessa (jopa 56,8 %), pienintä taas virolaisten (8,6 %) keskuudessa, joiden luku vastaa koko väestön keskiarvoa. Yli kolmasosa lapsiperheiden palveluja käyttäneistä ilmoittivat, että tarvitsisivat palveluja useammin. Luvut ovat huolestuttavia palvelujärjestelmän toimivuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta (Kuusio ym. 2020, 172–178.)

¹¹ En puhu ”toisen sukupolven maahanmuuttajista”, sillä näen käsitteen paradoksina. Vaikka kyseisen ihmisryhmän tarpeiden ja roolin tunnistaminen on tärkeää, leimaa käsite maahanmuuttajien lapset vanhempiensa taustan mukaan ”muiksi” (ks. 1.4).

Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, johon osallistuvat sekä kotoutuva henkilö että yhteiskunta, johon kotoudutaan. Maahanmuuttajien ja valtaväestön käsitykset onnistuneesta kotoutumisesta voivat vaihdella huomattavasti yhteiskunnallisista arvoista ja tavoitteista riippuen. Työssäkäynti, verojen maksaminen sekä lakien ja moraalिसääntöjen noudattaminen voivat olla yhteiskunnan asettamia odotuksia maahan muuttavalle henkilölle, kun taas muuttaja itse saattaa pitää turvallisuuden tunnetta, sosiaalisia verkostoja ja uuden oppimista tärkeämpänä. Kotoutuminen on joka tapauksessa omaehtoinen prosessi, joka jatkuu virallisen osuuden jälkeenkin. (Castles & Miller 1998, 243; Rastas ym. 2005, 22; Säävälä 2009, 35–36.)

[Suomessa] kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten kotoutumisen edistämisen tavoitteena on tukea paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Tavoitteena on lisäksi edistää hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua ja maahanmuuttajaryhmien osallisuutta sekä tukea mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. (Kotoutumislaki 2010/1386, 29§)

Jaana Vuori (2015, 397–402) jakaa kotouttamistyön seitsemään käytännön ulottuvuuteen: tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki, sosiaalisten oikeuksien välittäminen, kielellinen tuki, fyysinen huolenpito, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Näistä Kotoklubi Kaneli toimii virallisesti lähinnä kielellisen tuen tarjoajana.

Palvelun tarjoajalla ja sen käyttäjillä tulee olla yhtenäinen käsitys palvelun tarpeesta, roolista ja arvosta, jotta sitä voisi kuvailla onnistuneeksi. Mikäli yhteisymmärrystä ei synny, voi käyttäjä kokea itsensä ulkopuoliseksi tai kohderyhmään kuulumattomaksi (Lynam 1985, 328–329). TrV:n (2018b, 129) mukaan ammattitaitoisen ohjauksen merkitys on suuri niin alueellisissa kuin paikallisissa palveluissa, jotta kotouttamispalvelut toimisivat mahdollisimman tehokkaasti ja joustavasti. Myös palveluista ja toimista tiedottamista tulisi tehostaa. Minna Zechnerin (2007, 262–263) mukaan Suomen sosiaalipoliittinen järjestelmä ei kuitenkaan vastaa tähän tarpeeseen tuottamalla tarpeeksi kattavasti sellaisia palveluita, jotka tukisivat maahanmuuttajia heidän kotoutumisprosessissaan. Jaana Vuori (2015, 396) huomauttaa, että vahva työ- ja yksilökeskeisyys luovat ongelmia kotouttamispolitiikkaan: sosiaaliset suhteet jäävät kotoutujan työmarkkina-aseman ja sääntöihin sopeutumisen varjoon.

Suomalaisessa kontekstissa viranomaisten oletetaan olevan keskeisiä toimijoita kotouttamisen prosesseja laatiessa. Näkökulma liittyy varsinkin prosessien hallintaan ja ongelmanratkaisuun (TEM

2020). Sosiaali- ja terveysalalla kotoutumisprosessit ja maahanmuuttajien kohtaaminen – joista usein puhutaan yhteiskunnan monikulttuuristumisena – edellyttävät erilaisten ihmisten kohtaamista, huomioimista ja ymmärtämistä (Rastas ym. 2005, 23–24). Kotouttamistoimia on käytännössä toteutettu määräaikaisina projekteina (Talvinen & Nylund 2008; Vuori 2015, 397), mikä vaikeuttaa pitkäjänteisen toiminnan etujen saavuttamista. Palvelujen vakiinnuttaminen osaksi kuntien ja kaupunkien peruspalveluja on haaste, joka vaatii tietopohjaista resursointia. Palvelujärjestelmän kehittämiskohteiden tunnistaminen on olennaista maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa (Elliott & Yusuf 2014, 102; Shaw ym. 2006). Clarke (2003) sekä em. (2014) ehdottavat, että järjestelmiä kehitettäisi yhdessä yhteisöjen kanssa ihmisten kokemuksia hyödyntäen.

Palveluiden kehittämisessä ei kuitenkaan ole kyse pelkästään palvelun sisällöstä tai kestosta, vaan myös rakenteista, jotka sen mahdollistavat. Palvelun käytön voivat maahan muuttaneiden naisten osalta estää lastenhoidon puute, julkisen liikenteen tai muun kuljetuksen ongelmat tai kodin ulkopuolisen liikkumista rajoittavat tekijät. Erityisesti pienten lasten äidit ovat usein riippuvaisia kanssaihmistensä avusta ja tuesta. Ilman muuta perhettä tai tukiverkostoa palveluiden saavuttaminen ja käyttö – tai ylipäänsä tietoisuus niistä – voi olla hankalaa tai olematonta, ja naisen riski jäädä yhteiskunnasta syrjään on suuri. Sekä äitien ystävyysuhteiden solmiminen että avun pyytäminen viivästyvät, jolloin kotoutuminen kestää pidempään. Yhteisön tuki on kotoutumisprosessissa olennainen yhteisön muodosta riippumatta. (De Souza 2011, 15–19.)

Kielen oppiminen osana kotoutumista

Sosiaalinen verkosto ja kontaktit enemmistökielen puhujiin ovat oppimisen kannalta olennaisia, sillä kielitaidon kehittyminen on yhteisöllinen prosessi (Kauppila 2007, 11; Latomaa ym. 2013, 181). Sosiokonstruktivismiin mukaan opiskelija rakentaa itse uutta tietoperustaansa sosiaalisen kontekstin vuorovaikutussuhteissa (Kauppila 2007, 47). Opetushallituksen julkaisemassa oppaassa *Opas aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen* painotetaan yksilöllistä oppimista aktiivisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Mentula 2011, 8). Tällaista oppimista vaikeuttaa puute suomenkielisistä keskustelukumppaneista, jotka olisivat kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta tärkeitä. Puute on ollut haaste aiemmissakin kotouttamishankkeissa (TrV 2018b, 100–101).

Kielen oppimisen haasteita luovat kotoutumisen aikana myös kotoutujien erilaiset taustat ja taidot, heidän sosiaaliset verkostonsa (tai niiden puute) ja kotoutujan elämäntilanne. Rahoitus, hallinnolliset ratkaisut ja käytettävissä olevat muut resurssit vaikuttavat myös olennaisesti kielen oppimisen mahdollisuuksiin (Latomaa ym. 2013, 173–174). Oppimisvastuu sysätään kuitenkin helposti

maahanmuuttajan harteille. Suomalaisessa poliittisessa keskustelussa kotoutumisen suurimpana haasteena nähdään yleensä maahanmuuttajien suomen (ja ruotsin) kielen taidottomuus, ei niinkään kielitaidottoman yhteiskunnassa selviämisen vaikeus. Suomalaisten kielitaito on keskimäärin hyvä mutta näyttää siltä, että tätä kielitaitoa pidetään tärkeänä esimerkiksi silloin, kun kyseessä on kansainvälinen kaupanteko, mutta ei samassa mittakaavassa julkisten palveluiden asiakastason toimivuuden takaamisessa. (European Commission 2012, Mela 2013, 105.)

Maahan muuttaneiden kotiäitien mahdollisuudet opiskella suomen kieltä ovat rajalliset. Heidän tilannettaan voi vaikeuttaa lastenhoidon tarve tai verkostojen puute, ja jos kodinhoito vaatii heidän läsnäoloaan, ajalliset resurssit uhkaavat loppua kesken (Säävälä 2009, 28). Otollisin hetki aloittaa kielen opiskelu on heti kotoutumisen alussa kun motivaatio on korkea, jotta arjesta selviytyminen helpottuisi alusta asti. Kielitaidon puute johtaa ongelmiin paitsi arkielämän tilanteissa myös viranomaisten kanssa asioidessa, terveydehuollossa ja työmarkkinoilla. Tällöin on olemassa korkea riski, että kielitaidoton muuttaja jää asemaan, jossa hänen oikeutensa ja velvollisuutensa eivät toteudu. (Säävälä 2009, 46.)

Kaneli-tuokioiden kielen opetuksessa käytetään Toisto-metodia, joka on Arthur Curranin 1970-luvulla kehittämään yhteisölliseen malliin (*Community Language Learning*) perustuva suomalainen kielenoppimismetodi. Malli on tarkoitettu sovellettavaksi tilanteisiin, joissa jäsenneily ja keskeytyksetön kielen opiskelu ei toteudu. Siihen pohjautuva Toisto-metodi on Huillan, Möttösen ja Ahlholmin (2016) mukaan laadittu erityisesti turvapaikanhakijoiden suomen kielen opetusta varten. Opetus perustuu puhutun mallin toistamiseen ja toiminnan samanaikaiseen simulointiin, eikä se vaadi säännöllistä läsnäoloa, kieliopin tuntemista tai luku- ja kirjoitustaitoa. Sisältö koostuu ennalta määrätystä valikoimasta suomen kielen perusrakenteita ja -sanastoa, josta on karsittu pois sääntöpohjainen kieliopin opetus.

Metodin opettaminen ei vaadi muuta pätevyyttä kuin opetusmateriaaleihin perehtymisen, ja tuokio on tarkoitettu kahden henkilön ohjattavaksi. Toisen ohjaajan on tarkoitus toimia ”puhuvana sanakirjana”, joka tarvittaessa toistaa sanoja keskeytysten ja hämmennyksen välttämiseksi. Metodien tavoitteena on funktionaalinen kielitaito, rohkeus vieraan kielen puhumiseen sekä kielen jokapäiväiseen käyttöön kannustaminen. Sen tarkoituksena on tarjota kielellistä ensiapua systemaattisen opiskelun esivaiheena, mutta ei korvikkeena. (Suomen kieli sanoo tervetuloa 2020; Huilla, Möttönen & Ahlholm 2016.)

Suomessa sosiaalisen pääoman tutkimus on melko nuorta, sillä keskustelua aiheesta alettiin käydä aktiivisemmin vasta 1990-luvun lopulla (Ruuskanen 2001, 2–3). Sen klassikoiksi ovat viime vuosisadalta lähtien muodostuneet mm. sosiologit Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert Putnam, mutta sillä on juuret myös taloustieteessä¹² (Patulny & Svendsen 2007; Ruuskanen 2001; Kajanoja 2009). Koska sosiaalisen pääoman vaikutuksista puhutaan usein positiivisina, on se saanut osakseen paljon huomiota niin tiedeyhteisön sisällä kuin sen ulkopuolella (esim. Kawachi & Berkman 2000; McCulloch 2001; Sampson & Raudenbush 1997; Ruuskanen 2001). Huomion varjopuolena on käsitteen liika- ja väärinkäytön riski, mikäli yhtenäisiä määritelmiä tai soveltamistapoja ei ole, tai käsitettä käytetään joko liian yksipuolisesti tai tarkoittamaan hyvinkin erilaisia asioita (Nyqvist 2005; 2009, 75; Hawe & Shiell 2000; Forsander 2002; Navarro 2002).

Putnam (2001) vastaa kritiikkiin käsitteen heterogeenisuudesta huomauttamalla, että ilmiön tai käsitteen monipuolisuus ei tee siitä mittauskelvotonta. Putnamin (2001) ja Nyqvistin (2005) mukaan sosiaalinen pääoma kärsii käsitteistön osalta uuden alan vakiintumattomuudesta, ja kaipaa erityisesti empiiriseen tutkimukseen perustuvaa kansainvälistä yhteistyötä tutkimustulosten yleistettävyyden helpottamiseksi. Myös sosiaalisen pääoman erilaiset muodot kaipaavat em. tutkijoiden mukaan täsmennystä. Useaa sosiaalisen pääoman tutkijaa on kritisoitu siitä, että käsitteen taloustieteellinen historia määrittelee käsitteen¹³ käyttöä liikaa (mm. Navarro 2002, Kajanoja 2009). Käsitteiden ja teorioiden määrittely on kuitenkin edennyt viime vuosina huomattavasti (esim. Macinko & Starfield 2001; Patulny & Svendsen 2007; Grootaert & van Bastelaer 2002).

Sosiaalisen pääoman tutkimus on tiivistetysti ihmisten välisten suhdeverkostojen analyysiä (Forsander 2002, 58), mutta eroaa perinteisemmästä verkostanalyysistä siinä, että tutkii verkostojen *vaikutuksia, merkityksiä ja konteksteja* enemmän kuin niiden rakennetta (Nyqvist 2005, 85). Kawachin ja Berkmanin (2000, 176–177) mukaan sosiaalisen pääoman eri määritelmillä on kaksi yhteistä peruspiirrettä: sosiaalisuus ja yleishyödyllisyys (erotuksena pääoman muista muodoista¹⁴, jotka ovat pääosin hyödyllisiä yksilöille). Sosiaalinen pääoma vaikuttaa tästä huolimatta myös yksilöön: Useassa

¹² Sosiaalinen *pääoma* ei tutkimuksessani viittaa taloudellisen pääoman kaltaiseen, tuottoa maksimoivaan resurssiin. *Pääoma* on ennemminkin metafora, joka kuvaa tutkittavaa ilmiötä (ks. Ruuskanen 2001, 29–33).

¹³ Navarro (2002) kritisoi mm. Putnamia kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen tarkemman analyysin puuttumisesta. Navarro käyttää ilmaisua *social capitalists* (sosiaalikapitalistit), mikä ei käänny suomeksi samoin.

¹⁴ Bourdieun (1986) määrittelemiin pääoman muihin muotoihin kuuluvat taloudellinen, kulttuurinen ja symbolinen pääoma (Cattani, Ferriani & Allison 2014).

tutkimuksessa sosiaalisella pääomalla näyttää olevan vaikutusta koettuun terveyteen, turvallisuuden tunteeseen, altruistiseen toimintaan ja turvaverkostojen muodostumiseen (em. 2000, 184–185; Raijas 2011, 261). Käsitteen perusideaan kuuluu myös oletus pääoman kyvystä edistää yhteiskunnan toimintakykyä (Ruuskanen 2001, 23). Tutkimusten vertailukelpoisuuksissa on joka tapauksessa edelleen parannettavaa (Macinko & Starfield 2001.)

Sosiaalinen pääoma muodostuu sekä yksilön että yhteisön keskinäisistä suhteista, joita voidaan kuvata verkostoksi, kommunikaatioksi, luottamukseksi ja turvallisuuden tunteeksi. Sosiaalisen pääoman määritelmät vaihtelevat, mutta pääsääntöisesti käsitteellä viitataan ihmisten sosiaalisiin verkostoihin ja niissä syntyvään keskinäiseen luottamukseen sekä yksilöitä yhdistäviin arvo- ja normijärjestelmiin. Nämä voidaan jakaa edelleen sen mukaan, ovatko ne sosiaalisen pääoman lähteitä, tuotoksia vai välittäviä tekijöitä. Sosiaalista pääomaa voi myös tarkastella niin yhteiskuntajärjestelmien kuin naapuruston ja yksilön toiminnan tai käsitysten tasoilla (Ruuskanen 2001, Faist 2000; Macinko & Starfield 2001.)

James Coleman (1988) näkee sosiaalisen pääoman kerryttävänä resurssina, joka on rationaalisen toimijan käytössä: pääoman tehtävä on helpottaa toimijan tarkoituksellisia toimia. Coleman kuvailee sosiaalisesti pääomaksi vastavuoroisuuden velvoitteen sekä toimijoiden välisen luottamuksen. Toimijoiden vuorovaikutukseen liittyy tiedon kulku: sosiaalista pääomaa ovat ne suhteet eli väylät, joiden kautta *tieto* kulkee. Tieto taas auttaa yhteisön toimijoita erilaisissa pyrkimyksissään. Pyrkimyksiä säätelevät yhteiskunnan *normit*, jotka pitävät kollektiivista etua yllä. Petri Ruuskanen (2001, 18) kritisoi Colemania siitä, että tämä näyttää unohtavan yksilön pyrkimysten ja yhteisön normien potentiaalisen ristiriidan: miten käy sosiaalisen pääoman, jos nämä eriävät toisistaan?

Pierre Bourdieun (1986) teoria sosiaalisesta pääomasta symbolisena vallankäytön välineenä poikkeaa käsitteen pohjoisamerikkalaisesta perinteestä. Bourdieu yhdistää sosiaalisen pääoman marxilaiseen valtataisteluun, jota luokkayhteiskunnan ”kentillä” käydään: eliitti määrittelee pääoman muodot, ja alemmat luokat mukautuvat järjestykseen. Oman edun ja aseman tavoittelu asettaa Bourdieun mukaan ihmiset luokkien määräämiin lokeroihin, ja sosiaalinen pääoma toimii lähinnä luokan sisäisenä ”lujittajana”. (Bourdieu 1986; Kajanoja 2009, 75–76). Bourdieun analyysin vahvuus on sen paljastavassa funktiossa: se osoittaa, että sosiaalisen pääoman tutkimuksessa nähdään helposti vain sen positiiviset ilmentymät ja suljetaan silmät eriarvoisuudelta ja eriytymiseltä (Kajanoja 2009, 76).

Robert Putnam (2000) jakaa sosiaalisen pääoman yhdistävään (*bridging*) ja sitovaan¹⁵ (*bonding*) pääomaan. *Yhdistävä* sosiaalinen pääoma kuvaa yksilöiden ja ryhmien välisiä yhteyksiä, *sitova* puolestaan eri ryhmien sisäisiä verkostoja. Edellinen on siis lähinnä ulospäin suuntautunutta ja jälkimmäinen sisäänpäin kääntynyttä. Putnam ehdottaa myös kolmatta muotoa *linking*, jonka voisi kääntää liittäväksi tai linkittäväksi sosiaalisesti pääomaksi. Patulny ja Svendsen (2007, 33) suhtautuvat tähän kolmanteen muotoon varauksellisesti, sillä se viittaa lähinnä pääoman vertikaaliseen esiintymiseen eli tasojen välisiin yhteyksiin yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden hierarkiassa. Putnamin sosiaalisen pääoman malli on vajavainen erityisesti mittauksen ja määritelmien suhteen, mutta sen käsitteistö on olennainen tutkimukseni kannalta. Vaikka sitovaa pääomaa on kritisoitu yhdistävää pääomaa enemmän sen potentiaalisten negatiivisten vaikutusten vuoksi (Patulny & Svendsen 2007), näitä kahta ei tarvitse nähdä vastakkaisina tai erotella puhtaasti positiiviseksi ja negatiiviseksi pääomatyyppiksi.

Nannestad, Svendsen & Svendsen (2008) esittävät, että yhdistävä pääoma yleensä tuottaa positiivisia tuloksia (BR+) ja sitova pääoma voi tuottaa sekä positiivisia (BO+) että negatiivisia tuloksia (BO-). Heidän tutkimuksensa on osoittanut, että BO+ ja BR voisivat hyödyttää erityisesti muualta kuin länsimaista saapuvia ihmisiä kotoutumisessa. Sitova pääoma ei tutkijoiden mukaan toimi esteenä yhdistävän pääoman synnylle. He ehdottavat avoimen ja vapaaehtoisen toiminnan käyttöä yhdistävän pääoman mahdollistajana. Tämän toiminnan tulisi tutkijoiden mukaan tapahtua säännöllisesti ja kasvokkain yhteisesti jaetuissa tiloissa ja tapaamispaikoissa, joita tulisi olla hajautetusti [kaupunkialueella] (em. 2008, 628–629).

Maahanmuuttajien ja valtaväestön väliin rakentuvasta sosiaalisesta pääomasta on osoitettu olevan hyötyä siinä uudelleensosiaalistumisprosessissa, jonka maahan muuttava ihminen käy läpi kotoutuessaan uuteen yhteiskuntaan (Castaneda & Kuusio 2019; Liebkind ym. 2004; Searle & Ward 1990; Ward & Kennedy 1993; Ward & Masgoret 2006; Zetter ym. 2006). Muuton jälkeisenä aikana henkilön riski tuntea itsensä eristetyksi tai ulkopuoliseksi on erityisen suuri, mikä koskee niin fyysistä kuin henkistä etäisyyttä ja kuulumattomuuden tunnetta. Oman, tutun yhteisön sitovasta verkostosta on hyötyä kotoutumisprosessin alussa, mutta pitkällä tähtäimellä yhdistävät kontaktit valtaväestöön ovat työllistymisen kannalta muita kontakteja hyödyllisempiä. (Lancee 2010; Virtanen 2008, 646; Lynam 1985, 328.)

¹⁵ Petri Ruuskasen (2001) käyttämät suomennokset.

Annika Forsanderin (2002, 86) mukaan sosiaalinen pääoma on maahanmuuttajille tärkeä välittävä tekijä erityisesti työmarkkinoilla. Forsander (2013, 235) arvioi, että vahva sosiaalinen pääoma on ominaista pohjoismaisille yhteiskunnille, mutta tämä yleisesti positiivisena pidetty piirre voi sulkea ulkopuolelle ne ihmiset tai ryhmät, jotka käsitetään *toisiksi* (BO–). Näin maahanmuuttajat voivat jäädä yhteiskunnallisten valta-asemien ja verkostojen ulkopuolelle. Tätä potentiaalisesti seuraavalla yksinäisyydellä on merkittäviä seurauksia niin yksilölle kuin yhteiskunnalle (Miller & Chandler 2002). Kustannukset ovat yhteiskunnalle rahalliset, mutta yksilölle henkilökohtaiset. Vaikka suurimmalla osalla ulkomaalaistaustaisista on riittävästi sosiaalisia suhteita, kertoo 14 prosenttia heistä kokevansa yksinäisyyttä. Luku on merkittävä, ja suurempi kuin valtaväestöllä. (Kuusio ym. 2020, 68).

Suomen ja EU:n virallisena tavoitteena on *osallisuuden* edistäminen köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Kuusio ym. 2020, 69). Osallisuus on ”yhteisöön kuulumista ja kiinnittymistä, kuulluksi tulemistä ja uskoa omiin toimintamahdollisuuksiin, yhteisön toiminnassa mukana olemista ja merkitykselliseksi koettua toimintaa” (Isola ym. 2017). FinMonik-tutkimuksessa sosiaalista osallistumista kartoitettiin kysymällä osallistumista järjestöjen, yhdistysten ja seurojen toimintaan (Kuusio ym. 2020). Kartoitus ei kuitenkaan sisällä Kanelin edustamaa matalan kynnyksen toimintaa. Kaneli on osa leikkipuistojen avointa toimintaa, johon osallistuminen voi merkitä yhtä paljon kuin järjestelmällinen toimiminen tietyn teeman, kuten urheilun, uskonnon tai politiikan parissa. Samassa tutkimuksessa maahanmuuttajien syrjäytymiskokemukset osoittautuivat erittäin yleisiksi. Joka neljäs kokee syrjintää viikoittain. Erityisesti Lähi-Idän ja Pohjois-Afrikan alueilta muuttaneiden tilanne on tutkijoiden mukaan huolestuttava. Osallisuus tai kuulumisen kokemus on yksi kotoutumisen ulottuvuuksista, mutta se ei vaikuta toteutuvan riittävän hyvin (Kuusio ym. 2020, 81; 193).

Judith Lynam (1985) jakaa tutkimuksessaan maahanmuuttajaäitien tukiverkostoista tuen tyypit läheisiin (*kin*), sisäpiiriläisiin (*insider*) ja ulkopuolisiin (*outsider*). Läheisiin henkilöihin nainen tuntee kuuluvansa ja on heidän kanssaan tekemisissä usein. Sisäpiiriläiset puolestaan ovat naisille ennestään tuntemattomia henkilöitä tai ryhmiä, joiden voi olettaa ymmärtävän tulokkaita taustansa tai kokemustensa kautta (esimerkiksi tulomaassa pidempään asuneet maahanmuuttajat tai muut maahanmuuttajien kanssa tekemisissä olevat yhteisöt). Ulkopuolisia naisille edustavat heille ennestään tuntemattomat henkilöt, ryhmät tai tahot, joiden kanssa kommunikointia leimaa ymmärryksen tai samastumisen puute ja joiden suhteen vierauden tunne on molemminpuolinen. Näissä kohtaamisissa väärinymmärrysten mahdollisuus on suuri ja maahanmuuttajan tunne ”kuulumattomuudesta” voi olla vahva. Lynamin mukaan maahanmuuttajan tukiverkoston muodostuminen alkaa läheisistä ja kulkee sisäpiiriläisten kautta ulkopuolisiin, sillä jokaista tasoa

tarvitaan sosiaalisen pääoman kartuttamiseen uudessa yhteiskunnassa. (Lynam 1985, 329–330.) Elliott ja Yusuf (2014, 101) huomauttavat, että maahanmuuttajien uudet verkostot ja suhteet eivät välttämättä itsessään ole mitattavaa pääomaa, mutta voivat johtaa sellaisen syntymiseen.

Mark Granovetter (1973; 1982) ei käytä sosiaalisen pääoman käsitettä, mutta esittelee osana verkostoteoriaansa ihmisten väliset heikot siteet (*weak ties*) ja vahvat siteet (*strong ties*). Vahvat siteet ovat kiinteitä suhteita lähipiirin henkilöihin (perhe, suku, ystävät, kollegat ym.). Heikoissa siteissä läheisyyttä on huomattavasti vähemmän ja niitä voi ennemmin luonnehtia tuttavuuksiksi (Rose, Carrasco & Charboneau 1998, Kajanoja 2009, 74). Maahanmuuttajien osalta heikot siteet voivat kuitenkin osoittautua hyvinkin tärkeiksi, sillä ne toimivat siltoina sosiaalisten ryhmien tai muiden tahojen välillä sekä portteina uusiin tuttavuus- ja tietopiireihin. Maahanmuuttajanaisten osalta tämä on ristiriidassa sen kanssa, että naisten sosiaaliset verkostot yleensä koostuvat läheisistä sukulaisista ja ystävästä, ja suhteisiin liittyy läheisempiä tunteita kuin miesten sosiaalisissa verkostoissa (Sapadin 1988). Näin ollen maahanmuuttajanaisten heikoista suhteista on olemassa verrattain vähän tutkimusta. Rose, Carrasco & Charboneau (1998) esittävät, että maahanmuuttajanaisten kotoutumista auttaisi parhaiten yhdistelmä vahvoja ja heikkoja siteitä.

Granovetterin (1973; 1982) mukaan heikot siteet voivat yhdistää sellaisia ihmisiä tai tahoja, jotka eivät muuten olisi tekemisissä keskenään. Tätä kautta ihmiset voivat jakaa tietoa ja kokemuksia, joista eivät muuten pääsisi osallisiksi. Lynam (1985) määrittelemät ”ulkopuoliset” ovat Granovetterin mukaan olemattomia suhteita (*absent ties*). Rose, Carrasco ja Charboneau (1998) laskevat puolestaan myös kohdatessa tapahtuvat äänettömät tervehdykset (esimerkiksi nyökkääminen) tuttavuuksiksi eikä olemattomiksi siteiksi, kuten Granovetter. Heidän mukaansa tällaiset pienet eleet auttavat vahvistamaan turvallisuuden ja kuuluvuuden tunnetta uudessa ympäristössä. Mitä useammin henkilöt ovat tekemisissä toistensa kanssa, sitä vahvemaksi heidän tunteensa ystävydestä on mahdollista kehittyä (Homans 1950, 133). Granovetterin (1973, 1375) mukaan erityisesti heikkojen siteiden kehittämiseen yhteisöissä tarvitaan useita selkeitä tapoja ja yhteyksiä, joissa siteitä pääsee luomaan.

Sosiaalinen pääoma vaikuttaa ihmisen koettuun terveydentilaan (ks. esim. Wilkinson & Marmot 2003; Nyqvist 2005, 2009; McCulloch 2001). Ruth De Souza (2011, 15) tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset arvioivat, että heidän hyvinvointinsa olisi vaakalaudalla, mikäli jäisivät kotiin¹⁶. Myös äitien ja lasten eri tahdissa tapahtuva kotoutuminen on perheille stressaavaa.

¹⁶ Alkup. engl. ”*stuck at home*” (De Souza 2011, 15)

Tutkimuksessa havaittiin, että pitkään kotona olleiden naisten oli vaikeampaa ottaa yhteyttä muihin ihmisiin vaikka he odottivatkin tilaisuuksia verkostoitua sosiaalisesti (De Souza 2011, 19–20). Vertaistuelle on tarve, sillä maahanmuuttajaäitiä painaa arjessa usein monikertainen taakka: vastuu kodin arjesta ja perheestä, mutta myös verkostojen puutteen aiheuttama yksinäisyys ja eristäytyneisyys, turvattomuuden tai epävarmuuden tunne sekä vastuu kotoutumisprosessin sujuvuudesta (De Souza 2011; Rose, Carrasco & Charboneau 1998; Vauhkonen ym. 2017). Sosiaalisen pääoman on varovaisesti arvioitu lisäävän yhteisöllisyyttä modernin yhteiskunnan individualistiseen järjestykseen (Kajanoja 2009, 75). Osallisuuden ja sosiaalisen aktiivisuuden on myös havaittu vähentävän riskiä sairastua esimerkiksi masennukseen (Steger & Kashdan 2009).

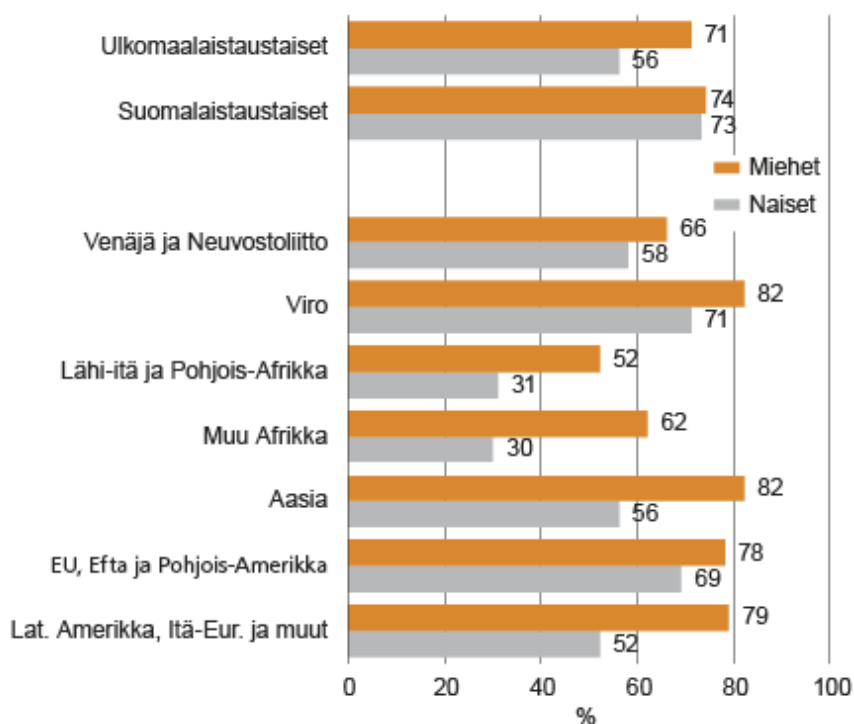
Tutkimukseni kannalta on olennaista tarkastella sosiaalista pääomaa välittävänä tekijänä. Sosiaalinen pääoma on myös jotakin, jota (yksilö) voi saada tai hankkia, ja jonka vaikutukset voivat olla hyvinkin henkilökohtaiset. Putnamin, Leonardon ja Nanettin (1993, 3) mukaan sosiaalisissa suhteissa syntyvä luottamus ”voitelee” yhteiskunnan rattaita, sillä vastavuoroisuus on epäluottamusta tehokkaampaa. Maahan muuttavat ihmiset ovat kotoutumisprosessissaan vasta saapumassa näihin yhteiskunnan rattaisiin. Ruuskasen (2001, 34) ja Woolcockin (2000, 34–35) mukaan valtioiden ja instituutioiden roolia prosessissa ei voi sivuuttaa. Heidän mukaansa sosiaalisen pääoman tutkimuksessa tulisi entistä paremmin ottaa huomioon eri ryhmien väliset intressiristiriidat ja kyvyt toteuttaa omia tavoitteitaan. Tutkimukseni pyrkii vastaamaan osaltaan tähän tarpeeseen.

Naiset, perhe ja kotoutuminen

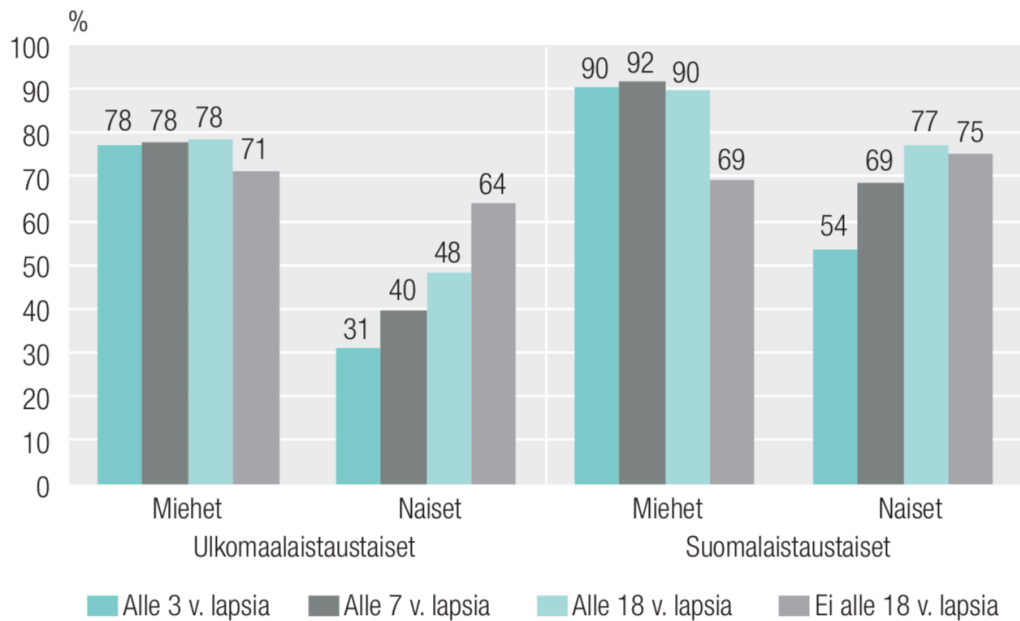
Maahanmuuttajista puhuttaessa ja kotoutumismalleja luodessa keskitytään usein miehiin ja työperäiseen maahanmuuttoon, vaihtoehtoisesti pakolaisuuteen (Rose, Carrasco & Charboneau 1998). Vaikka nainen (äiti) on yleensä se perheenjäsen, joka tekee suurimman työn perheensä kotouttamiseksi (Lamotte 1991), nähdään maahanmuuttajanaiset usein uhreina tai passiivisina tekijöinä (McPherson 2010). Maahanmuutto on usein erityisen vaikea muutos naisille. He menettävät sosiaalisten turvaverkkojensa välittömän läheisyyden, minkä lisäksi he usein joutuvat käsittelemään elämänmuutosta niin kodinhoidon, lastenhoidon, kielen ja kulttuurin oppimisen kuin työelämän saralla eri tavalla kuin miehet (Söderling 2009, 5). Sosiaalisten muutosten ulottuvuuksia on monia, ja syrjäytymisen, pysyvyyden ja menestymisen mahdollisuudet ovat riippuvaisia niin muuttajasta kuin vastaanottavasta yhteiskunnasta. (Säävälä 2009, 20.)

Mitään tyypillistä ”maahanmuuttajanaista” ei ole olemassa; Suomeen muuttaneilla naisilla on jokaisella yksilöllinen tausta ja muuttopolku. Naisten työ- ja koulutustausta, muuttosyyt, sosiaalinen

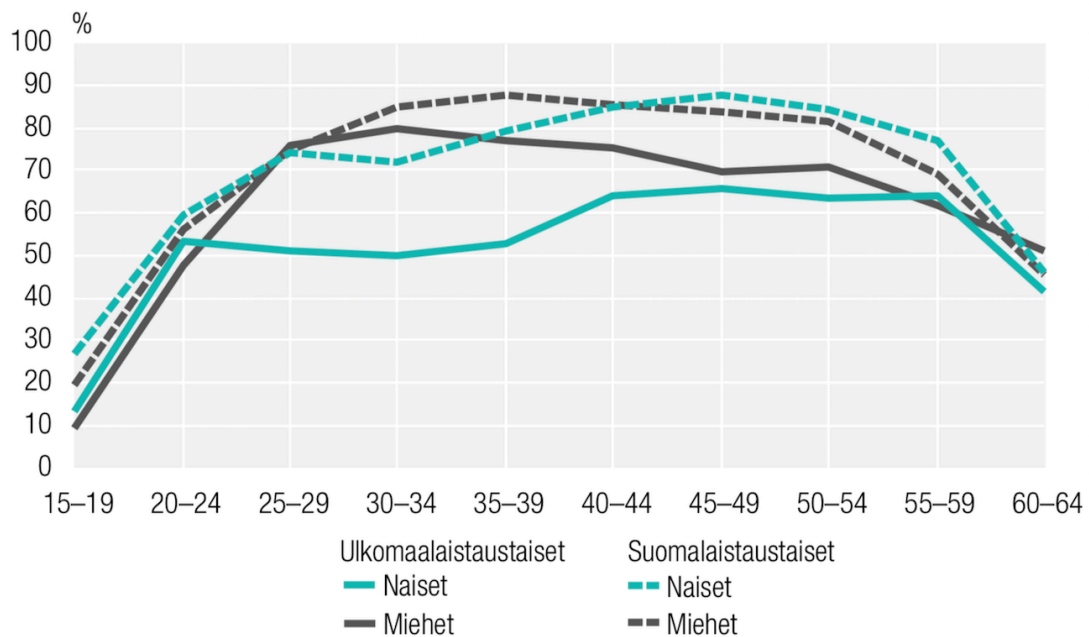
asema lähtömaassa ja perheasetelmat vaikuttavat etnisyyttä enemmän siihen, millaisena naiset kotoutumisprosessin kokevat (Säävälä 2009, 26; 2013, 121) On myös olennaista ymmärtää etnisyyden muuttuvana asiana, joka saa erilaisia ulottuvuuksia kontekstista riippuen (Huttunen 2005, 131). Maaryhmäkohtaisia eroja kuitenkin on. Hanna Sutelan (2016) mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää Lähi-Idästä ja Afrikasta tulevien naisten kotoutumiseen, sillä näiden ryhmien työllisyysaste on huomattavasti matalampi kuin minkään muun maahanmuuttajaryhmän tai valtaväestön naisten työllisyysaste (Kuvio 1). Sutelan arvioissa kotoutuminen rinnastuu työelämään kiinnittymiseen, mikä heijastaa työnteon merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa (Haavisto 2019).

Kuvio 1. Ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisen 20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste sukupuolen mukaan 2014 (Sutela 2016).

Kuvio 2. Työllisyysaste sukupuolen, syntyperän ja nuorimman lapsen iän mukaan 20–49-vuotiaassa väestössä vuonna 2014 (Nieminen, Sutela & Hannula 2015; Tilastokeskus 2015, 80).

* Ulkomaalaistaustaisten osalta tieto 15–19-vuotiaiden sekä 60–64-vuotiaiden naisten työllisyysasteesta on pienen havaintomäärän vuoksi epäluotettava.

Kuvio 3. Työllisyysaste iän*, sukupuolen ja syntyperän mukaan vuonna 2014 (Nieminen, Sutela & Hannula 2015; Tilastokeskus 2015, 74).

Maahanmuuttajanaisten työllistyminen korreloi selkeästi kotona asuvien lasten ikien kanssa (Kuvio 2). Vaikka naiset työllistyvät sitä paremmin, mitä vanhempia kotona asuvat lapset ovat, jää työllisyysaste silti huomattavan matalaksi (Sutela 2016). Naisten ja miesten väliset erot ovat edelleen suuria, ja naiset ovat miehiä useammin kotona ja työttöminä (Martikainen 2007, 62) (Kuvio 3). Suurimmat erot työllisyydessä on Afrikasta tulleiden naisten ja miesten välillä sekä latinalaisesta Amerikasta ja Itä-Euroopasta tulleiden naisten ja miesten välillä. Pienimpiä sukupuolten väliset erot ovat naapurimaista ja EU-alueilta tulleiden ryhmissä sekä Pohjois-Amerikasta ja Efta-maista tulleiden ryhmissä (Kuvio 1). OECD (2018, 14) painottaa, että naisten ja miesten väliset erot olisi kurottava umpeen, jotta naiset eivät jää syrjään työelämästä tai yhteiskunnan sosiaalisesta elämästä.

Naisten muutto Suomeen on pääasiassa muuta kuin työperäistä (Fågel, Säävälä & Salonen 2012, 9). EU:n vertailevan Femage-hankkeen tutkimus osoittaa, että tyytymättömiä kotoutumiseensa ovat naiset, jotka eivät ole löytäneet keinoja osoittaa tietojaan ja taitojaan uudessa kotimaassaan ja jotka tästä johtuen kokevat näköalattomuutta (Säävälä 2009, 20). Objektiiiset mittarit työllistymisestä tai taloudellisesta menestymisestä eivät kuitenkaan kerro kotoutujan subjektiivisesta kokemuksesta, vaikka erityisesti työn rooli nähdään Suomessa keskeisenä (Säävälä 2009, 22; Martikainen & Tiilikainen 2007, 29). Maahanmuuttajanaishilla on usein oletettua enemmän työkokemusta, ja sitkeässä olevat stereotypiat voivat vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiaan luoda itselleen uusia sosiaalisia positioita (Martikainen & Tiilikainen 2007, 30–31). Palkkatyömarkkinoiden näkökulmasta naiset nähdään usein passiivisina, jolloin heidän merkityksensä taloudellisina toimijoina ohitetaan (Forsander 2002, 137).

Suomeen muuttaneiden naisten suomen kielen taito on yleisesti parempi kuin miesten, mutta silti he työllistyvät huomattavasti miehiä myöhemmin. Yksi syy tähän on, että miesvaltaisilla aloilla (luonnontieteet, teknologia, rakennus) pärjää englannilla suhteellisen hyvin, kun taas naisvaltaisilla aloilla (hoivatyö, palvelutyö, koulutus) hyvä suomen kielen taito on usein välttämätön. Myös naisvaltaisten alojen keskimääräistä matalampi palkkataso on kannustin kotiin jäämiselle, mikä vaikuttaa niin naisten kuin lasten kotoutumiseen. Erityisesti vähävaraisten tai muuten haavoittuvassa asemassa olevien perheiden lapset hyötyisivät päivähoidosta vanhempien ollessa töissä, mutta maahan muuttaneiden vanhempien lapsia hoidetaan usein kotona pidempään. (OECD 2018, 15.)

Suomeen muuttaneiden naisten työllisyys paranee, mitä pidempään he maassa asuvat, miesten kohdalla asuminen ei vaikuta työllisyyteen yhtä selkeästi. Naisten kielitaidon yhteys työmarkkina-

asemaan on huomattava riippumatta siitä, onko heillä lapsia vai ei. UTH-tutkimuksen¹⁷ (Nieminen, Sutela & Hannula 2015) mukaan niillä naisilla, jotka kertoivat pääasiassa hoitavansa omia lapsiaan, kielitaito oli erityisen heikko 46 prosentilla, kun työllisten joukossa heikosti kieltä puhuvia oli vain 16 prosenttia. Jos heikko kielitaito ei kehity työllistymisvaikeuksien takia ja tulevaisuus näyttää heikolta, voi äitiys tarjota erilaisen, mielekkään vaihtoehdon. Kotona vietettyjen vuosien jälkeen työllistyminen on usein entistä vaikeampaa – varsinkin, jos koulutustaso on matala eikä työkokemusta juuri ole – ja maahanmuuttajanaiset voivat prosessissa kohdata moninkertaista syrjintää (Larja & Sutela, 2015; Sutela 2016; Piper 2006, 140).

Maahan muuttavat naiset voivat tippua sosiaalisten verkostojen väliin, kun tiiviit yhteydet koti- tai lähtömaahan katkeavat eikä uusia (vielä) synny tulomaassa (Zechner 2007, 258). Mikäli muuttavalta äidiltä puuttuu sosiaalinen tukiverkosto eivätkä viranomaisten tarjoamat palvelut ole riittäviä, voi arki vaikeutua huomattavasti, varsinkin yksinhuoltajaperheessä (Martikainen & Tiilikainen 2007, 27). Ulkomaalaistaustaisten kotiäitien määräästä ei ole olemassa tilastoa, sillä he kuuluvat pääasiallisen toiminnan kategoriaan ”muut” (21 %) (Martikainen 2007, 52). Mitä vahvemmin *toiseksi* (ks. seuraava osio) nainen on leimattu, sitä tärkeämpää on mahdollistaa luottamuksellisten sosiaalisten verkostojen muodostuminen erityisesti muuttajan ja valtaväestön välille (Fågel ym. 2012, 11).

Äitiys ja naisen rooli on kotoutujan identiteetikysymys, ja maahanmuuttajaäidit pitävät yleisesti lastensa saavutuksia tärkeämpinä kuin omiaan (De Souza 2011, 8; 15). Ulkomaalaistaustaisen naisen oletettu perhekeskeisyys saatetaan nähdä negatiivisena asiana, vastakohtana suomalaiselle ”itsenäiselle ja emansipoituneelle”, työllistyneelle naiselle. Tällöin maahanmuuttajanainen joutuu lähtökohtaisesti puolustusasemiin niin kotoutumispolkunsa kuin identiteettinsä osalta (Säävälä 2007, 76). Perhearvojen lisäksi maahanmuuttajanainen saattaa joutua puolustelemaan suku- ja perhejärjestelmäänsä (Martikainen & Gola 2007, 89). Tällainen ennakkoluuloinen tai dikotominen tarkastelu ei hyödytä kotoutujaa sen paremmin kuin yhteiskuntaakaan. *Maahanmuuttajanaisen* näkeminen ensisijaisesti ymmärtämättömänä uhrina, jota ohjailee uskonto, perhe ja perinteet tai biologia (Piper 2006, 140), on vanhentunut ja haitallinen tapa tarkastella niin moniulotteista ilmiötä kuin maahanmuutto.

Onnistuneessa kotouttamisessa maahan muuttava henkilö ”saavuttaa muun väestön kanssa tasavertaisen aseman yhteiskunnassa niin oikeuksien kuin velvollisuuksienkin osalta” (TrV 2018b, 104) ja myös tuntee tämän toteutuvan mielekkäällä tavalla itsensä kohdalla (Clarke 2003, 17).

¹⁷ UTH = Tilastokeskus: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014.

Sosiaalipolitiikka ja yhteiskuntaan osallistavan toiminnan idea eivät kuitenkaan välttämättä aina kohtaa (Suurpää 2005, 57). Maahanmuuttajanaisten kotoutumisen haasteita ovat kielimuuri, työttömyys, kouluttamattomuus (tai koulutuksen yhteensopimattomuus suomalaisen järjestelmän kanssa), köyhyys ja rasismi, ja äideillä myös (pienet) lapset (De Souza 2011, 13–14). Mikäli naiset keskittyvät lastensa kotoutumiseen enemmän kuin omaansa, on yksin jäämisen riski suuri lasten lähdettyä kotoa varsinkin, jos naisella ei ole työpaikkaa. Tällöin kotoutumisprosessi alkaa ”alusta”, ja naisella saattaa olla vieras olo yhteiskunnassa, jossa on voinut asua jo vuosia (De Souza 2011, 15).

Maahan muuttaneen naisen toiseus

Kotoutumisesta puhutaan usein työvoimapolitiittisena kysymyksenä. Määritelmän ulkopuolelle jäävät mm. kotiäidit, jotka eivät välttämättä kotoudu työelämän, vaan muiden toimien kautta. Tämän ei tarvitse tarkoittaa yhteiskunnasta syrjäytymistä mutta se tarkoittaa, että naisten ja erityisesti kotiäitien kotoutumismahdollisuuksiin on kiinnitettävä enemmän huomiota. Kotoutumisen onnistumiseen vaikuttaa kohdemaan asenneilmasto. Naiset saatetaan asiantuntijoidenkin puolesta nähdä uhreina tai passiivisina autettavina, uskontonsa, lastensa ja kulttuuriperintönsä määrittelemänä (McPherson 2010; Piper 2006, 140). Miehiä taas pidetään usein oman kulttuurinsa rakenteiden kantajina, aktiivisina tai aggressiivisina toimijoina, joita myös määrittelee uskonto ja (patriarkaaliset) traditiot (Martikainen & Tiilikainen 2007, 25–26; Moisio & Martikainen 2006, 39–40, 53).

Kotoutumislaisissa ja muissa kansallisissa ohjelmissa määritetty ”kansallinen minä”, jolla on valtaa suvaita, mukautua ja määritellä yhteiskunnan ulkopuolelta tulevien asema (Rastas ym. 2005, 25). Tämä herättää kysymyksiä valtasuhteista ja oikeuksista: voiko maahan muuttavia ihmisiä määritellä heidän puolestaan – varsinkaan heitä kuulematta – ja kenelle määrittelyvalta kuuluu? Tutkimukseni lähtöoletus on, että asiantuntijuus on olennaista, mutta asianosaisia kuulematta päätöksenteko muodostuu yksipuoliseksi vallankäytön välineeksi. Täten tutkimusaineistoni lähtökohta on maahan muuttaneiden naisten kokemus kotoutumisestaan ja heille tarjotusta palvelusta. Tätä näkökulmaa täydentävät työntekijöiden kokemukset.

Toiseuden käsitteellä kuvataan valtasuhdetta, jossa sillä, jolla on enemmän valtaa on mahdollisuus määritellä itsestään poikkeava, *toinen*¹⁸. Toiseus määrittyy valtasuhteen osapuolten erojen kautta, nimenomaan toiseksi määritellyn osapuolen poikkeavuuden kautta. Maahanmuuttajien näkeminen poikkeuksina muodostaa arvottavan hierarkian, jossa normin ulkopuolinen oleminen on toiseutta

¹⁸ Engl, ”Other, Otherness”

(Löytty 2005, 162–163; Kurki 2018, 61–64). Tällöin maahan muuttaneista puhuttaessa ja heidän asioitaan tarkastellessa keskeisiksi nousevat seikat, jotka eroavat olennaisesti normina pidetystä suomalaisuudesta (Yılmaz 2012, 369). Tätä normia ei välttämättä nähdä juuri suomalaisuutena, vaan yleisempänä normaaliutena, eurooppalaisuutena tai länsimaalaisuutena, itseytenä tai ensimmäisyytenä (Löytty 2005, 166). Toiseus tekee kasvottomaksi: se niputtaa heterogeenisen ryhmän edustajat yhdeksi *maahanmuuttajien* massaksi, josta puhutaan kuin se olisi yksittäinen staattinen toimija (em. 2005, 174). Toiseus voi toisaalta määräytyä myös ”armeliaisuutta huokuvasta eetoksesta”, joka ystävällisyydestään huolimatta etäännyttää katsojan katsottavasta (Rastas 2002, 11). Se on erilaisuuden lähestymistapa, jota Olli Löytty (2005, 181) kutsuu eräänlaiseksi ksenofiliaksi.

Myös nainen on toinen, poikkeuksena normina pidetystä miehestä (de Beauvoir 2009; Butler 2006). Miehen normi ilmenee yhteiskunnassa monin tavoin: kielessä (ammattien eteen saatetaan erotuksena normista lisätä etuliite nais-, kuten naiskirjailija), muotoilussa (autokolarit tappavat useammin naisia, koska turvallisuus on muotoiltu miehen keholle) ja erilaisissa järjestelmissä (yleiset kuvaukset sydänkohtauksen oireista ovat miesten oireita, joten naiset eivät välttämättä tunnista sydänkohtausta sellaisen saadessaan) (Löytty 2005, 162–163; Bose, Segui-Gomez & Crandall. 2011; Harvard Health Publishing 2006).

Toiseus on tutkimukseni kannalta olennainen käsite. Maahan muuttanut nainen on monessa mielessä *toinen*: hän on *maahanmuuttaja*, hän on *nainen*. Hän saattaa muuttua toiseksi myös tulojensa, yhteiskuntaluokkansa, sosiaalisen pääomansa tai muun tilanteensa tai ominaisuutensa vuoksi, joka nähdään normista poikkeavana. Tämä koskee niin koulutettuja, työssäkäyviä, kouluttamattomia kuin kotona olevia naisia ja äitejä (Pio & Essers 2013). Pentti Raittilan (2004, 31) mukaan länsieurooppalaisen etnisen toiseuden kokemisen ja esittämisen neljä ulottuvuutta ovat alempiarvoisuus, outous, uhkaavuus ja kiehtovuus. Nämä koskevat ihonväriä, tapoja, ajatusmalleja ja kulttuuria ja näkyvät sekä yhteiskunnan rakenteissa että yleisessä keskustelussa. Populistinen retoriikka käyttää hyväkseen yksinkertaistettuja kielellisiä malleja vastakkainasettelua aiheuttaakseen. Tämä heijastuu kieleen ja kotoutumista koskevaan diskurssiin vahvistaen toiseuden rakenteita arkikielessä, politiikassa ja päätöksenteossa (van Dijk 1997, 35–39; Alcorn 2014). Suomessa varsinkin toiseutetut naiset kohtaavat huomattavan paljon syrjintää (FRA 2017).

Tutkijan on syytä tunnistaa toiseuden representaatiot ja oma valta-asemansa. Sitä ei voi häivyttää eikä siitä voi irtisanoutua, mutta sen voi tunnistaa ja tehdä näkyväksi niin, että sen vaikutukset eivät jää piiloon, vaan luovat tutkimukselle luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Kun toiseuttaminen tunnistetaan, se tarjoaa työkalut muutokseen. Olli Löytyn (2005, 163; 181–182) mukaan toiseuden

käsitteen käyttäminen tutkimuksessa pyrkii paljastamaan ja purkamaan valtahierarkioita. Tutkimuksessani olen sen luonteesta huolimatta tietoisesti tukeutunut androsentrisiin sosiologisiin teorioihin (esim. Bourdieu 1986). Klassisten teorioiden osalta sitä ei juuri voi välttää, mutta rakenteet voi tehdä näkyviksi (Laberge 1995).

3. Tutkimusaineisto ja -menetelmä

3.1 Tutkimusmenetelmä

Menetelmällisesti tutkimukseni tukeutuu aineistopohjaisen eli ankkuroidun teorian (*grounded theory*) perinteeseen, joka on sovellettavissa laadulliseen sosiaalitieteelliseen tutkimukseen melko laajasti (Denscombe 2010). Ankkuroitua teoriaa sovellettaessa tutkimuksessa ei käytetä valmista, testattavaa teoriaa, vaan se luodaan aineiston pohjalta. Juha Siitosen (1999, 41) mukaan aineistopohjaista teoriaa käytettäessä aineiston pohjalta pyritään havaitsemaan merkityksellisiä seikkoja, ilmiöitä ja keskeisiä sosiaalisia prosesseja, ja näin se soveltuu vähän tutkitun aiheen analysointiin ja yllättävien löydösten tekemiseen. Aineistopohjaista teoriaa ei tässä tutkimuksessa sovelleta minkään tietyn koulukunnan mukaan. Se toimii sen sijaan työn henkenä siinä tarkoituksessa, että haastateltavien puhetta kuunnellaan ja kohdellaan sellaisenaan, subjektiivisena totuutena ja tulkintoina tutkittavasta aiheesta.

Käsittelen aineistoa fenomenologis-hermeneuttisesti: nostan siitä esille tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset seikat, joiden perusteella arvioin merkityskokonaisuuksia. Fenomenologien mukaan merkitykset voi nähdä aineistosta, jos siihen paneutuu tarpeeksi, yleensä yhteenkuuluvuuden ja samankaltaisuuksien perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103). Merkitykset eivät kuitenkaan ole minussa tutkijana synnynnäisesti, vaan syntyvät intersubjektiivisina minun ja haastateltavani välisessä vuoropuhelussa siinä kulttuurisessa kontekstissa, jonka osia olemme (Laine 2010, 31).

Tutkimukseni alkaessa minulla ei ollut tietoa haastateltavien henkilöllisyydestä. Ainoana kriteerinä haastateltavuudelle oli, että heillä on kokemusta Kotoklubi Kanelin toimintaan osallistumisesta joko Suomeen muuttaneen naisen tai työntekijän näkökulmasta. Avoin lähestymistapa mukailee *grounded theory* -otetta (Denscombe 2010, 112–113): analysoitavan materiaalin sisältö, laatu tai määrä eivät ole etukäteen selvillä. Tässä mielessä aineistolähtöisyys on ainoa käytettävissä oleva lähestymistapa, joskin esitiedon merkitys ja saturaatiopiste ovat kumpikin tärkeitä.

Tutkimusta varten tehdyt haastattelut ovat näytteitä tutkittavasta ilmiöstä (Alasuutari 2011, 87) ja siten sidottuja aikaan ja paikkaan sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Tulokset ovat paikallisia selityksiä, jotka muodostavat empiiriseen aineistoon mahdollisimman hyvin perustuvan mallin (Alasuutari 2011, 243–245). Toteutuneet haastattelut edustavat jokainen yhden ihmisen todellisuutta, ja analyysissäni lähestyn niitä siksi subjektiivisen totuuden kuvaajina. Vaikka objektiivisuus on tavoiteltavaa, ei subjektiivisuus tee aineistosta vääristynyttä tai vähemmän uskottavaa silloin, kun tietyn kohderyhmän subjektiivisen totuuden tutkiminen on nimenomainen tavoite, kuten tässä tutkimuksessa.

Tutkimukseni perustana on oletus, että kieli itsessään ei vain kuvaa maailmaa sellaisenaan, vaan myös luo todellisuutta ja havaintojamme siitä (Foucault 1972 135–140; Ludden 2015). Haastateltujen maahanmuuttajanaisten kokemukset kotoutumisesta edustavat *itseään*, eivät Suomea, kaupunkeja tai maahanmuuttajia yleisesti. Samoin työntekijöiden näkemykset edustavat heidän omaa kokemustaan¹⁹. Täten saturaatiopisteen saavuttaminen eli aineiston kylläntyminen on merkittävässä roolissa: kylläntyneen aineiston perusteella voi esittää johtopäätöksiä ja jopa yleistyksiä (Alasuutari 2011, 249).

Timo Laine (2010, 38) esittää, että tutkija kohtaa väistämättä hermeneuttisen kehän ongelman tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, kun sillä tarkoitetaan tutkimuksellista dialogia aineiston kanssa. Kriittinen asenne ja reflektiivisyys ovat ehtoja sille, että tutkijan intuitiivista ymmärtämistä voi sanoa tutkimukseksi. Kysymys tulosten yleistettävyydestä on olennainen osa sosiologista tutkimusta. Pertti Alasuutarin (2011, 235–240) mukaan yleistäminen ei muodostu ongelmaksi, mikäli ilmiö on yleisesti tunnistettavissa – kiinnostavaa on sen sijaan havaittujen syiden ja selitysten pätevyys.

Työssäni tutkin menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytyksiä Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa. Analyysini edellytyksistä perustuu haastateltavien kokemuksille, joita he ovat ilmaisseet sanallistettuina kuvauksina. Nämä kuvaukset olen tematisoinut, käsitteellistänyt ja yleistänyt, minkä jälkeen olen koonnut ne analyysiksi, jonka erittelen seuraavassa luvussa (4. Aineiston analyysi ja tutkimustulokset). Tässä luvussa esittelen aineistoni eli haastattelut siinä kontekstissa, jonka Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminta ja Kotoklubi Kaneli luovat. Arvioin luvun lopussa myös tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta.

¹⁹ Toisin kuin haastattelemani osallistujat, työntekijät nostivat omien näkemystensä lisäksi esille myös asioita, jotka heidän mukaansa olivat tiimien tai kollegoiden mielipiteitä tai alalla yleisesti esiintyviä näkemyksiä.

Haastattelut ovat laadullisen tutkimuksen metodi, jossa olennaista on läheinen ja luottamuksellinen suhde informantteihin. Luottamuksen tavoitteena on paitsi onnistua haastattelutilanteessa, myös tavoittaa haastateltavien puheessa mahdollisimman rehellinen kuvaus tutkittavasta aiheesta murtamalla ns. ”onnellisuusmuuri” (Alasuutari 2011, 97–98). Matti Kortteisen (1982, 295–297) mukaan onnellisuusmuuri heijastaa haastateltavan halua tai tarvetta rakentaa elämästään myönteistä kuvaa: onnellisuusmuurin leppoisten ensivastausten jälkeen haastateltava jakaa haastattelijalle ”totuuden” tilanteesta, eli suuremman ja rehellisemmän kuvauksen mahdollisista ongelmista. Tätä seuraa asian ”silottelu”, vakuuttelu siitä, että asia kuitenkin on hallinnassa tai että se ei ole niin vakava, kuin miltä kuulostaa. Kortteisen (1982) mukaan onnellisuusmuuri on keskeinen ongelma syvähaastatteluja tehtäessä, tulkittaessa ja analysoitaessa.

Alasuutari (2011, 179) painottaa, että aineiston analyysi voi käydä hankalaksi, jos muurin takaa tavoitellaan jonkinlaista ”totuutta”. Teeskentely ja epärehellisyys ovat Alasuutarin mukaan yhtä lailla tosia kertomuksia, sillä ne kertovat omalta osaltaan haastateltavan asenteesta ja ajatuksista – onnellisuusmuuri on siis osa haastateltavan todellisuutta. Keskustelutilanteissa ihmiset usein vaalivat toistensa ”kasvoja” ja esiintyvät siten huomaavaisesti keskustelukumppania kohtaan (Goffman 1959). Haastatteluissani ilmeni jonkin verran onnellisuusmuurin tapaisia vaihteluita kerrottujen kokemusten tyyliä. Suhtaudun näihin ilmentymiin kuten Kortteinen (1982), sosiaalisena defenssinä, syventymättä ilmiön psykologiseen ulottuvuuteen, sillä se ei tutkimuksessani olisi tarkoituksenmukaista, mahdollista tai edes eettisesti vastuullista.

Käyttämäni aineistonkeruumetodi, eli puolistrukturoitu teemahaastattelu, rakentuu etukäteen määrittelyistä teemoista ja niihin liittyvistä tarkentavista kysymyksistä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Aineistoni haastattelut muistuttavat avoimuudessaan syvähaastattelua, mutta ovat sisältäneet alkukartoituslomakkeen ja muutamia etukäteen määriteltyjä, tarvittaessa käytettyjä tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelu sopi tutkimusmetodikseni hyvin siksi, että vastausten sisältö ei ollut ennakoitavissa. Saadut vastaukset myös tuottivat lisäkysymyksiä, ja niihin saatujen vastausten perusteella oli mahdollista muokata seuraavien haastattelujen kysymyksiä paremmin tutkimuksen tarkoitukseen soveltuviksi. Puolistrukturoitujen haastattelujen etuna on, että ne tarjoavat mahdollisuuden merkitysrakenteiden tulkinnalle. Metodi luo mahdollisuuden yllättävien havaintojen tekemiselle ja ennako-oletusten haastamiselle, sillä haastateltavat luovat puheellaan tutkittavaa aineistoa mahdollisimman vähällä ohjauksella (Alasuutari 2011, 82–83).

Lähestyn aineistoa siitä näkökulmasta, että haastateltavien subjektiivinen kokemusmaailma määrittelee tutkimukseni teemat eikä toisinpäin. Tutkimuksen tarkoitus on kuulla kävijöiden ja työntekijöiden kokemuksia Kanelista, ja käyttämäni menetelmän tarkoitus on toimia tämän mahdollistajana. Interaktionäkökulmasta haastattelija ja haastateltava tuottavat aineiston yhdessä vuorovaikutuksensa kautta dialogisena tiedekeskusteluna, eivätkä siten ole täysin erillisiä toisistaan erillisestä kokemusmaailmasta huolimatta (Alasuutari 2011, 151; Tuomi & Sarajärvi 2002, 80). Tutkimukseni edetessä kävi ilmi, että oli oletettua tärkeämpää kuulla myös Kanelin työntekijöiden näkemyksiä toiminnasta.

3.2 Kotoklubi Kaneli -toiminta ja Helsingin leikkipuistot

Helsingissä on kuusikymmentäviisi leikkipuistoa ja viisi perhetaloa, joiden toiminnasta vastaa Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala (Helsingin kaupunki 2020a; 2020b). Kaupungin verkkosivuilla leikkipuistoja tuodaan vahvasti esille nimenomaan lasten ja perheiden ajanviettopaikkoina ja aktiviteettien mahdollistajina. Helsingin naapurikunnissa Espoossa ja Vantaalla leikkipuistoista käytetään nimitystä asukaspuisto, joka eroaa merkitysisällöltään Helsingin käyttämästä nimityksestä, vaikka kaikille puistoille yhteistä on maksuttomien tilojen ja palveluiden tarjoaminen lapsille ja varhaisnuorille sekä heidän perheilleen ja hoitajilleen (Espoon kaupunki 2020; Vantaan kaupunki 2020).

Helsingin kaupungin leikkipuistoissa ja perhetaloissa järjestetään säännöllisesti erilaisia lapsiperheille suunnattuja ohjattuja sisä- ja ulkoaktiviteetteja. Leikkipuistojen erikoisuus on aamupäivien avoin leikkipuistotoiminta, joka on avointa varhaiskasvatustoimintaa kaupungin lapsiperheille. Pienten lasten maahanmuuttajavanhemmille suunnattuja palveluja ovat suomen kielen kurssit (KOTIVA) sekä Kotoklubi Kaneli -toiminta, joista jälkimmäinen on tämän tutkimuksen kohteena. Tarkoituksena on tutkia Kotoklubi Kanelin menestyksellisen toiminnan edellytyksiä siihen osallistuvien Suomeen muuttaneiden naisten sekä työntekijöiden kokemusten kautta. (Helsingin kaupunki 2019b; 2020a; 2020b; Karhu 2013.)

Kotoklubi Kaneli on Helsingin kaupungin Varhaiskasvatusviraston järjestämä osallistujilleen ilmainen palvelu, joka toimii yhdeksässätoista leikkipuistossa ja perhetalossa Helsingissä. Palvelu on perustettu leikkipuistotoiminnan johtoryhmän ohjaamana hankkeena vuonna 2016 osana kaupungin kotoutumisen erillismäärärahan hankekokonaisuutta. Palvelun tarkoitus on tarjota osallistujille mahdollisuus suomen kielen oppimiseen, kotoutumiseen ja sosiaalisen pääoman

kasvattamiseen ja samalla ehkäistä turvattomuutta, ulkopuolisuutta ja vierauden tunnetta. Palvelu on kohdistettu sekä valtaväestölle että maahanmuuttajille ja sen toimintakuvauksessa painotetaan kotoutumisen vastavuoroisuutta: Kanelissa on mahdollisuus sekä kotoutua että kotouttaa, sekä oppia että opettaa suomen kieltä. Sosiaalisen pääoman kasvattamista kuvataan lupaamalla osallistuville lapsille uusia ystäviä ja uusia tiloja leikkimiselle. Aikuisille luvataan käytännössä samaa: vertaissuhteita ja tapaamispaikkoja. (Helsingin kaupunki 2019b; 2017, 9–11.)

Hankkeen tavoitteet liittyvät varhaiskasvatusviraston laajempaan visioon kehittää leikkipuistojen matalan kynnyksen avointa toimintaa, jossa kielirajat ylittävän vuorovaikutuksen tarve nähdään ajankohtaisena. Palvelun matala kynnyks tarkoittaa käytännössä sitä, että siitä on pyritty poistamaan ne konkreettisten toimien muodostamat kynnykset, jotka saattaisivat estää kävijöiden osallistumisen ennen kuin he ovat ehtineet edes tutustua toimintaan. Kaneliin ei siis ilmoitauduta etukäteen eikä osallistumista varten tarvitse tehdä minkäänlaista tasotestiä. Kävijöitä ei myöskään ”seurata” pitämällä heidän osallistumisestaan rekisteriä tai vaatimalla palautetta. (Helsingin kaupunki 2019b; 2017, 9–11).

Kaneli-toiminnan kävijämääriä on tilastoitu työntekijöiden toimesta hankkeen alusta asti, mutta koska ajanjaksot ovat vaihdelleet, kaikkien jaksojen kävijämäärät eivät ole vertailtavissa keskenään. Kävijämääriä on tutkimukseni toteutuksen aikaan tilastoitu vuosilta 2017–2019, ja niiden olennaisin anti on, että kävijämäärissä ei keskimäärin ole tapahtunut suurta muutosta. Kaneli-tuokio kestää puistosta riippuen vajaasta tunnista puoleentoista, ja tuokioita on puistosta riippuen kerran tai pari kertaa viikossa. Kesäisin toiminta on supistettua ja kävijöitäkin vähemmän. Kanelia pilotoitiin aluksi kolmessa perhetalossa ja kolmessa leikkipuistossa. Keskeisinä yhteistyökumppaneina toimivat Helsingin vastaanottokeskukset, kohtaamiskahvilat, monikielinen kirjasto sekä lastensuojelujärjestö Yhteiset lapsemme ry. Hankkeen väliraportista käy ilmi, että Kanelin työntekijät ovat tiedottaneet hankkeesta usean eri kanavan kautta niin kirjallisesti kuin suullisesti sekä rakentaneet yhteistyöverkostoja ja kumppanuuksia (Soininen 2020; Helsingin kaupunki 2017, 9–11).

Aktiiviselta vaikuttavasta työotteesta huolimatta Kaneli-toiminnan kävijämäärät vaihtelevat puistojen välillä huomattavasti. Joissakin puistoissa osallistujia käy Kaneli-tuokiossa aktiivisesti, toisissa kävijöitä on huomattavasti vähemmän tai ei ollenkaan. Polarisoituneet kävijämäärät luovat mielenkiintoisen tutkimusasetelman: millaisia ovat onnistuneen toiminnan edellytykset ja ovatko ne erilaisia puistojen välillä? Millaiset tekijät ovat keskeisiä kävijöiden houkuttelemisessa, ja miksi

osallistujia riittää toisissa paikoissa, mutta toisissa ei? Näihin kysymyksiin haen vastauksia haastatteleamalla heitä, jotka ovat tiiviimmin kytköksissä Kaneli-toimintaan: osallistujia ja ohjaajia²⁰.

3.3 Tutkimusaineisto

Haastateltaviksi kävijöiksi valikoituivat viisi naista, jotka ovat muuttaneet Suomeen ei-suomenkielisestä maasta ja jotka osallistuvat tai ovat osallistuneet Kotoklubi Kanelin toimintaan Helsingissä vuosina 2017–2020. Kaikki naiset ovat toimineet tai toimivat pääsääntöisesti kotivanhempina, ja ovat kotivanhemmuutensa aikana osallistuneet Kaneliin. Naisilla on yhteensä kokemusta kahdeksasta eri toimipisteestä. Tutkittavat valikoituivat pääosin leikkipuistotoiminnan yhteyshenkilöiden kautta, jotka olivat saaneet tiedon tutkimuksesta leikkipuistoihin lähettämästäni tiedotteesta tai kollegaltaan. Yhteyshenkilöt välittivät tiedon tutkimukseen osallistumisen mahdollisuudesta Kanelin kävijöille. Joissakin tapauksissa he ottivat yhteyttä suoraan potentiaalsiin haastateltaviin, jotka eivät tutkimukseenkutsuhetkellä olleet käyneet Kanelissa ja joihin ei siten olisi saanut yhteyttä paikan päällä. Osa haastatelluista valikoitui suoraan minun kauttani leikkipuistovierailun aikana. Ne naiset, jotka ilmoittivat tahdostaan osallistua, ottivat yhteyttä minuun lisätietoja saadakseen tai sopivat yhteyshenkilön kautta tapaamisesta. Haastattelujen aika ja paikka valikoituivat haastateltavan toiveiden mukaan.

Tutkimusta varten haastattelin myös kymmentä työntekijää, joilla oli kokemusta yhteensä kuudesta puistosta. Alun perin tarkoitukseni oli keskustella heidän kanssaan ainoastaan lyhyesti Kanelin toiminnasta niin, että heidän antamansa tiedot taustoittaisivat tutkimustani. Työntekijöiden kanssa käymäni keskustelut osoittautuivat kuitenkin niin olennaisiksi tutkimukseni kannalta, että päätin sisällyttää ne osaksi aineistoani. Haastattelut olisi voinut toteuttaa fokusryhmähaastatteluna, mutta koska myös työntekijöille oli tärkeää varmistaa mahdollisuus anonymiteettiin, päätin tarjota jokaiselle mahdollisuuden yksilöhaastatteluun. Näin pyrin lisäämään luotettavuutta vastauksiin, joita ryhmätilanne olisi saattanut muokata.

Haastatellut työntekijät toimivat eri tehtävissä ja heillä on vaihtelevat taustat, mutta he osallistuvat kaikki jollakin tavalla Kaneli-tuokioiden järjestämiseen vakituisesti, määräaikaaisesti tai vapaaehtoisesti. Työntekijöistä kolmella on kokemusta toimivaksi koetusta Kanelista, kolmella toimimattomuudesta ja loput edustavat puistoja, joiden kävijämäärä vaihtelee, mutta on keskimäärin melko pieni. Kasvotusten tehtyjen haastattelujen lisäksi tein puhelintiedusteluja soittamalla niihin

²⁰ *Ohjaaja* ei tässä työssä viittaa mihinkään tiettyyn ammattinimikkeeseen tai koulutukseen.

leikkipuistoihin, joissa Kanelia tutkimuksen aikana järjestettiin. Näille tiedusteluille oli kaksi syytä: Ensinnäkin niiden tarkoituksena oli kartoittaa Kanelin eri toimipisteiden tilannetta työntekijöiden näkökulmasta. Toisekseen tutkimukseni aikaan puhkesi COVID-19 -pandemia, mikä rajoitti tapaamista ja matkustamista. Katsoin parhaaksi jättää leikkipuistovierailut tekemättä loppututkimuksen ajaksi.

Haastateltavat puhuvat yksilöinä. Haastattelujen pohjalta voi kuitenkin fenomenologisin perustein tehdä päätelmiä ja yleistyksiä. Haastattelujen määrää rajasi kaksi tekijää: saturaatiopiste ja pandemia. Saturaatiopisteessä aineisto kyllääntyy, eikä tuota enää merkittävää uutta tietoa (Alasuutari 2011, 107–109). Vastausten osalta tietyt teemat alkoivat toistua jo muutaman haastattelun jälkeen niin kävijöiden kuin työntekijöiden haastatteluissa. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 89) pitävät kyllääntymisen rajana noin viittätoista henkilöä. Tämä sattuu myös olemaan tutkimukseni haastattelumäärä, sillä Suomessa poikkeustilan aiheuttanut pandemia rajasi järjestettävien haastattelujen määrää. Osan henkilökunnan kanssa käydyistä keskusteluista jouduin käymään puhelimitse tapaamisen sijaan, ja arvioin, että uusien kävijöiden haastattelemine kasvotusten olisi ollut eettisesti väärin. Kävijöiden haastattelemine puhelimitse olisi vaatinut haastateltavien rajaamista kielitaidon mukaan, minkä lisäksi se olisi estänyt muun kuin verbaalisen kommunikaation. Tämä olisi asettanut haastateltavat eriarvoiseen asemaan keskenään ja mahdollisesti vaikuttanut heidän kertomaansa, sillä kerronnan tapa ja sisältö ovat tilannesidonnaisia (Alasuutari 2011, 123). Se olisi myös heikentänyt luottamusta haastattelutilanteessa.

Aineistosta on poistettu tai muutettu kaikki henkilöiden ja paikkojen tunnistamisen mahdollistavat tiedot. Haastateltavat esittelen pelkällä haastattelunumerolla. Paikkoja ja yksityiskohtia olen salannut kirjoittamalla korvaavan ilmaisun hakasulkeisiin. Haastattelut käytiin useilla eri kielillä, ja niiden kesto vaihteli puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Niissä tapauksissa, joissa yhteistä kieltä ei ole ollut tarpeeksi haastattelua varten, avuksi palkattiin tulkki. Haastattelut litteroin haastattelukielen (käännöksen) mukaan, ja tässä työssä käytetyt lainaukset olen tarvittaessa itse kääntänyt. Käännös ei vastaa alkuperäistä kertomusta sanatarkasti, tutkimukselleni tärkeämpää oli sisältömerkityksen kääntäminen. Suomenkielisissä otteissa olen tuonut haastateltavien ilmaisua lähemmäksi yleiskieltä. Tämä ratkaisun olen tehnyt, jotta haastateltavien tai tulkin kielelliset ilmaisut ja kielitaito eivät yksilöisi tai lokeroisi heitä (Ruusuvoori 2010, 439–440). Tulkkeihin sain yhteyden Kanelin yhteyshenkilöiden kautta. Tulkin tehtävänä oli olla läsnä haastattelutilanteessa ja tulkata käyty keskustelu kokonaisuudessaan. Käännöksessä menetetään aina osa alkuperäiskielen ilmaisusta, eikä haastattelutilanne välttämättä muodostu samalla tavalla luottamukselliseksi kuin kahden henkilön

välinen keskustelu (Pietilä 2010). Tässä tutkimuksessa tärkeää ei kuitenkaan ollut kertomusten kieliasu tai ilmaisu, vaan merkityssisältö.

Maahan muuttaneiden naisten haastattelemiseen vaatii haastattelijalta tekniikan ja tilanteiden erityistä huomiointia, aivan kuten minkä tahansa spesifin kohderyhmän haastattelemiseen (Merry ym. 2011, 2). Tämä korostuu erityisesti, jos haastattelijalla ja haastateltavalla ei ole yhteistä kieltä, kuten osassa tämän tutkimuksen haastatteluista. Haastateltavat kävijät ovat kaikki naisia ja äitejä, mutta he eroavat toisistaan kansallisuuden, maassaoloajan, iän, lapsiluvun, koulutustaustan, ammattitaidon sekä luku- ja kirjoitustaidon osalta. Heidän perheensä eroavat toisistaan, ja he ovat tulleet Suomeen eri syistä. Naiset rakentavat puhettaan ja sitä kautta kuvaa elämästään ja kokemuksistaan siinä sosio-kulttuurisessa kontekstissa, jonka osana elävät ja toimivat. Tämän kontekstin vähemmän näkyvä osa on se, jonka he ovat fyysisesti jättäneet taakseen (lähtömaa), mutta joka on läsnä muistojen, tunteiden ja konkreettisten kontaktien myötä (puhutus, viestit, videopuhutus ym.). Tässä mielessä haastateltujen naisten elämismailma eroaa omastani. Ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista tein pilottihaastattelun, jota ei ole sisällytetty lopulliseen analyysiin. Haastattelin äitiä, jonka perheellä on kokemusta kotoutumisesta Suomeen ja jolla haastatteluhetkellä oli useampi alle viisivuotias lapsi. Perheellä ei ollut kokemusta Kotoklubi Kanelista. Haastattelun pohjalta muokkasinkin sekä haastattelujen tarkentavia kysymyksiä että haastattelutekniikkaani.

Haastattelujen alussa haastateltaville selvitettiin tutkimuksen tarkoitus sekä kaikki siihen liittyvät käytännön seikat ja sitoumukset. Heille kerrottiin myös heidän oikeudestaan keskeyttää tai lopettaa tutkimus ilmoittamalla siitä tutkijalle. Osa haastatelluista luki tiedotteen ja suostumuslomakkeen tarkasti, osa sen sijaan toivoi minun tai tulkin kertovan tärkeimmät tiedot suullisesti. Lähes kaikille haastateltaville oli tärkeää varmistaa vielä erikseen, etteivät heitä tai mainitsemiaan henkilöitä yksilöivät tiedot päädy missään muodossa talteen tai eteenpäin lähetetyiksi, ja että haastattelujen nauhoitus on ainoastaan tutkijan kuultavissa.

3.4 Tutkimusetiikka

Sosiologinen tutkimus ei tapahdu tyhjiössä. Sellaista tutkimusta, haastattelua tai kahden ihmisten kohtaamista, joka olisi kaikkien hierarkioiden ja valtasuhteiden ulkopuolella, ei ole olemassakaan. Interaktioteorian mukaan näitä valtasuhteita ei tulisi tarkastella eettisenä ongelmana, vaan nimenomaan interaktion mahdollistajana. Teoria kuitenkin soveltuu huonosti tämänkaltaiseen tutkimukseen, jossa on erityinen tarve pohtia kysymyksiä valtarakenteista. Suomalaisena tutkijana

olen väistämättä osa Eurooppa-keskeistä tieteen historian jatkumoa, ”länsimaiskristillistä ja kolonialistista kulttuuria”. (Alasuutari 2011, 147; Löytty 2005, 177.)

Tutkimuksessani olen haastatellut naisia, jotka väistämättä joutuvat tutkijaa heikompaan asemaan jos siksi, että he eivät puhu valtakieltä, jolla tutkimus tehdään. Toimin heidän kokemuskertomustensa välittäjänä. Kyseessä ei kuitenkaan ole valtaväestön edustajan luoma prosessi, jossa mahdollistetaan ja ”annetaan lupa” mahdollisen (etnisen) vähemmistön edustajalle puhua omalla äänellään sitä kuratoiden. Pyrkimyksenä on tarjota käyttäjäkokemuksille väylä, jotta tutkimustani voidaan käyttää kotoutumisprosessin jokaisen osapuolen hyödyksi, mutta erityisesti palveluiden käyttäjien eduksi. Huomio on siksi kävijäkokemuksissa, ei hallinnollisissa tai ohjauksellisissa ratkaisuisa.

Koska toimin mahdollistajana, on tutkimuskontekstissa olemassa valta-asetelma, jossa minulla on lähtökohtaisesti enemmän valtaa haastateltaviini nähden. Minun tulee siis valita metodini, aiheeni ja muotoiluni tarkkaan ja myös suorittaa tutkimukseni jokainen vaihe eettisesti kestäväällä ja läpinäkyvällä tavalla. Maahanmuuttajan naiseuteen – toiseuteen – liittyy paljon ennakkoluuloja, ja pyrin mahdollisimman avoimiin, tiedostaviin ja ennakkoluulottomiin lähtökohtiin, joskin tiedostan niiden vaikeuden ja paikoin mahdottomuuden. Tiedostan myös oletukseni siitä, että kotivanhempi olisi yleisesti nainen. Tutkimuksen alussa olin valinnut naiset haastateltavaksi kohderyhmäksi juuri tämän oletuksen ja siihen liittyvien seikkojen vuoksi, ja oletukseni mukaisesti kävikin ilmi, että suurin osa Kanelin osallistujista on naisia (Helsingin kaupunki 2017, 10).

Tutkimuksen tiedotuksessa on tärkeää olla selkeä ja johdonmukainen, kun ollaan tekemisissä ihmisten kanssa, joiden kanssa tutkijalla ei välttämättä ole yhteistä kieltä. Tällaisessa tilanteessa haastateltavat ovat poikkeuksellisen haavoittuvassa asemassa. Täten pidin tutkimuksen aikana erityistä huolta siitä, että haastateltavilla oli turvallinen, informoitu ja selkeä kuva osallistumisestaan tutkimukseen. Haastateltavat saivat itse valita haastattelukielen, sillä tavoitteena oli tarjota heille mahdollisuus tehdä haastattelu itselleen mieluisalla kielellä. Tämä perustui oletukselleni, että tutun kielen käyttö vaikuttaa sekä kerrottujen asioiden tarkkuuteen, yksityiskohtaisuuteen, avoimuuteen että koherenssiin (Rastas 2005b). Kyseessä oli eettinen valinta, jolla pyrin huomioimaan haastateltavat mahdollisimman hyvin ja häivyttämään valta-asemiemme välistä epäsuhtaa.

Yllä mainituissa tilanteissa oli tulkin läsnäolo välttämätön. Myös tulkin kanssa keskusteltiin avoimesti ja tarkasti prosessin kulusta ja tulkkauksen toteutuksesta sekä tutkimuksesta ja sen tarkoituksiperistä yleensäkin. Keskustelutilannetta tulkatessa merkityseroja tulee väistämättä lähtö- ja kohdekielen väliin. Tämä on eettisesti arveluttavaa siinä mielessä, että haastateltavien kertoman

asiasisällön tulisi välittyä mahdollisimman tarkasti tutkijalle. Tulkin ja tutkijan yhteistyön on siksi sujuttava saumattomasti, ja tulkin on oltava tietoinen häntä koskevista velvollisuuksista ja oikeuksista tieteellisessä tutkimuksessa. Tämän varmistaminen on tutkijan vastuulla.

Tutkijan vastuulla on myös raportoida tuloksistaan niin, että ne tekevät oikeutta haastateltavien kertomuksille. Vaarana on yli- tai alitulkinta, varsinkin silloin, jos tutkija kokee haastateltavan henkilön hyvin erilaiseksi verrattuna itseensä: maahanmuuttajien kertomuksia saatetaan peilata vain heidän uskontoonsa, kulttuuriperintöönsä, kielitaitoonsa tai muihin sellaisiin seikkoihin, jotka tutkija voi kokea voimakkaasti itsestään poikkeavina. (Rastas 2005a.) Henkilökunnan haastattelemisen osalta tutkimuksen eettistä arvoa nostavat henkilökunnan omat käsitykset tutkimuksen hyväksyttävyydestä ja tarpeellisuudesta (Tilastokeskus 2015, 46).

Olen pyrkinyt selvittämään ymmärrettävästi tutkimuksen kohteille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit toimien tieteen etiikan perusteiden rehellisesti ja avoimesti. Samalla minun on täytynyt varoa astumasta rooliin, jossa tutkija, tiedeyhteisö tai yleisö on ”me” ja tutkittavat (*maahanmuuttajat*) ”muut” (Clarke 2004, 633). On vältettävä tekemästä asetteluja, jotka vaikuttavat tutkittavien asemaan tai olemiseen. Nämä asetellut olen pyrkinyt välttämään tiedostavalla ja huomioivalla tutkimusotteella, joka on mahdollisimman objektiivinen siinä määrin kuin se on väistämättömästä subjektiivisesta positiosta käsin mahdollista. Tutkijalla on tilanteessa erityisvastuu, sillä hän tuottaa tietoa eli tiedettä, joka muokkaa sitä, miten maailman havaitsemme ja koemme. Anna Rastaa (2005, 96) mukaan tutkittavasta ilmiöstä voidaan tuottaa tieteellistä tietoa, mikäli tutkijan suhteuttamis- ja paikantamisyrietykset tehdään suhteessa tutkittaviin, tutkimusaiheisiin ja esiteltyihin kysymyksiin eikä kategorioihin lukkiutumalla.

Alkukartoituslomakkeen osalta eettistä pohdintaa vaati kysymysten asettelu. Lomakkeessa kysyttiin vain tutkimuksen ja yhteydenpidon kannalta olennaisia asioita, eikä sen täyttäminen ollut pakollista. Lomakkeessa ja haastatteluissa kysyttiin henkilön etnistä taustaa koskevia tietoja, sillä niiden perusteella arvioitiin tulkin tarve ja käytiin keskustelua naisen kotoutumisesta. Nämä tiedot ovat erityislaatuisia henkilötietoja, joten niiden keräämisessä, käsittelyssä ja hävittämisessä käytettiin huolellista harkintaa ja toimitettiin EU:n yleisen tietosuojasetuksen (Eur-Lex 2016/679, art. 9) sekä Suomen tietosuojalain (1050/2018, 6 §) mukaisesti.

Tärkeintä tulosten raportoinnissa ja julkaisussa on haastateltavien täysi anonymisointi. Kaikki henkilötiedot sekä tiedot, joista (yksistään tai yhdistelemällä) voisi päätellä haastateltavan tai tämän perheen henkilöllisyyksiä, on salattu. Tämä on tärkeää muun muassa siksi, että maahanmuutto on

aihe, josta keskustelu varsinkin sosiaalisessa mediassa on hyvin tulehtunutta ja räjähdysherkkää. Euroopassa (ja sen ulkopuolella) on viime vuosien aikana nähty ja kuultu entistä enemmän maahanmuuttajiin ja pakolaisiin kohdistuvaa, nationalismiin pohjaavaa vihamielisyyttä - myös järjestelmällisesti, niin ääriliikkeiden kanavoimana kuin politiikassa. Tällaisia aiheita käsittelevässä tutkimuksessa on tärkeää olla tarkka siitä, miten tuloksensa esittelee ja miten niistä raportoi. Ei siksi, että tiedettä hallitsisi pelko tai varovaisuus, vaan siksi, ettei tutkijan oma positio turhaan ohjaisi sitä, miltä tulokset julkisesti näyttävät. Tutkijan tulee tieteelle uskollisena raportoida asioista tarkasti juuri, kuten ne tutkimustulosten mukaan ovat, mutta sellaisella tavalla, että tiedostaa oman (valta-)asemansa ja sen vaikutukset. Tulosten tulee olla ymmärrettävissä ja saatavilla niin tiedeyhteisössä kuin yleisesti. Tutkija on vastuussa niin tieteelle, ”yleisölle” kuin tutkimuskohteilleen (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 127).

Lopuksi on todettava jotakin myös tutkijan omista intresseistä ja ajatuksista, sillä tutkimusaiheen valintakin on eettinen valinta. Maahanmuuttajan onnistunut kotoutumisprosessi on resurssi, josta hyötyy niin kotoutuja kuin se yhteiskunta, johon kotoudutaan. Tarkoitukseni on tutkimukseni kautta tukea toimivien prosessien suunnittelua ja toteutusta. Resurssi-sanankäytöstä huolimatta tutkimukseni painopiste on palvelun kokonaisvaltaisessa toiminnassa, ei maahanmuuttajissa minään homogeenisenä ryhmänä, jonka tarkoitus olisi olla vain väline päämäärän toteuttamisessa. Vähemmistöjen oikeudet, sosiaalisen pääoman tarkastelu ja lasten kanssa työskentely ovat kaikki minulle tärkeitä aiheita. Nämä ovat asioita, jotka väistämättä vaikuttavat siihen, miten näen haastateltavat ja heidän tilanteensa, miten itse toimin tutkimustilanteessa, ja miten minut otetaan vastaan. Myös Helsinki asuinpaikkana yhdisti minua ja monia haastateltavia, joten heidän kanssaan saatoin jakaa yhdistäviä kokemuksia eri kaupunginosista tai aikakausista. Uskon vilpittömän kiinnostukseni tutkimukseen osallistuneita henkilöitä, heidän työtään, kokemuksiaan ja elämäänsä kohtaan vaikuttaneen siihen, miten minulle uskottiin asioita. Oli myös tilanteita, joissa en syystä tai toisesta kyennyt voittamaan haastateltavan täyttä luottamusta. Suurinta luottamusta ilmaisivat ne pienet lapset, jotka kömpivät syliini ja nukahtivat siihen tutkimuksen ajaksi.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Sosiologisen tutkimuksen luotettavuus sisältää olennaisena elementtinä monenlaista todistelua, jonka tarkoituksena on lukijan vakuuttaminen siitä, että tutkimus on arvokasta, laadukasta ja pätevää (Aro 1999). Validiteetti ja reliabiliteetti ovat perinteisesti olleet käsitteitä, joiden avulla arvioidaan tutkimusmenetelmien luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen piirissä näitä on kritisoitu (ks. esim.

Tuomi & Sarajärvi 2002), enkä minäkään tutkimuksessani nojaa näihin yhtä vahvasti kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa voisi. Validiteetin ja reliabiliteetin luotettavuuskäsitykset perustuvat oletukseen tutkimuksessa tavoiteltavasta yhdestä konkreettisesta todellisuudesta. Näiden sijaan arvioin tutkimukseni luotettavuutta osin sen sisäisen koherenssin kautta. Lähtöoletukseni on, ettei ole olemassa yksittäistä sosiaalista todellisuutta, vaan sen erilaisia konstruktioita. Tämä edellyttää, että tutkija tarjoaa lukijoille riittävästi tietoa tutkimusprosessistaan ja tekee sen ymmärrettävästi ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133–138). Timo Laineen (2010, 49) mukaan tutkimus on onnistunut, jos se ”auttaa meitä näkemään ilmiön aikaisempaa selvemmin, jäsentyneemmin ja monipuolisemmin”.

Työn muodon ja sisällön lisäksi myös ulkopuoliset ja rakenteelliset seikat todistavat tutkimuksen luotettavuudesta. Tutkimukseni on toteutettu tietyn tasoisena akateemisena työnä, ja sitä arvioivat yliopistolla niin ohjaaja kuin tarkastaja, seminaariohjaaja, opponoija ja seminaarin muut osallistujat. Tämän lisäksi työtä arvioi epävirallinen tukihenkilöiden verkosto, jotka osaavat valaista lukukokemusta alan ulkopuolisen henkilön silmin. Vaikka siis tutkimuksen toteutus ja laadittu tutkielma ovat omaa työtäni, ovat ne myös kriittisten ennakkolukijoiden ja luotettavien keskustelijoiden auttama lopputulos. Heidän arvionsa todistavat siitä, että olen onnistunut välittämään tutkimukseni kaikkine vaiheineen ymmärrettävästi ja luotettavasti.

Tutkimus nojaa paitsi laadukkaisiin menetelmiin myös tutkittavien itsensä arvioon tutkimuksen toteutuksesta. Olennainen kysymys on, olenko onnistunut auttamaan haastateltavia pohtimaan ja avaamaan kokemuksiaan ja luomaan haastattelutilanteen, jossa keräämäni tieto on rehellistä, syvällistä ja olennaista. Tämän tutkimuksen osalta ei ole ollut mahdollista tarkistuttaa tekstiä tai tutkimuksen tuloksia haastateltavilla. Haastateltavat ovat kuitenkin haastatteluissa itse osoittaneet pohdintansa tärkeyden sekä sen, että heidän vastauksensa ovat harkittuja ja rehellisiä, ja tutkijana minä luotan tietolähteisiini. Usean kävijähaastattelun kohdalla huomasin, että haastateltavan ennakkotieto tutkimuksesta oli lähes olematon, ja laatimani tiedote oli liian pitkä luettavaksi haastattelutilanteen aluksi. Haastatteleman kävijät olisivat hyötäneet selkeämmistä ja lyhyemmistä tiedotteista varsinkin tietosuojan suhteen (Tilastokeskus 2015, 40).

Olennaista on myös ymmärtää haastateltavaa. Timo Laine (2010, 48) kutsuu prosessia hermeneuttisen kehän kulkemiseksi kohti ”toiseutta”. Tällä hän ei viittaa *toisenteen* kuten se on tässä työssä ymmärretty (ks. 2.2), vaan toisen henkilön ymmärtämiseen, ja siten syvällisen tulkinnan saavuttamiseen. Tämän voi saavuttaa hermeneuttisen kehän avulla, jossa tutkija kulkee spiraalinomaista rataa aineiston ja yleisen ymmärryksen välillä niitä kriittisesti arvioiden,

saavuttaakseen lopulta sekä yleisen että syvällisemmän ymmärryksen tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Oma kriittinen pohdintani on ollut olennainen osa tutkimusprosessia. Ilman sitä tutkimustulokset olisivat voineet rakentua vain omien uskomusteni ja valmiiden teorioiden varaan.

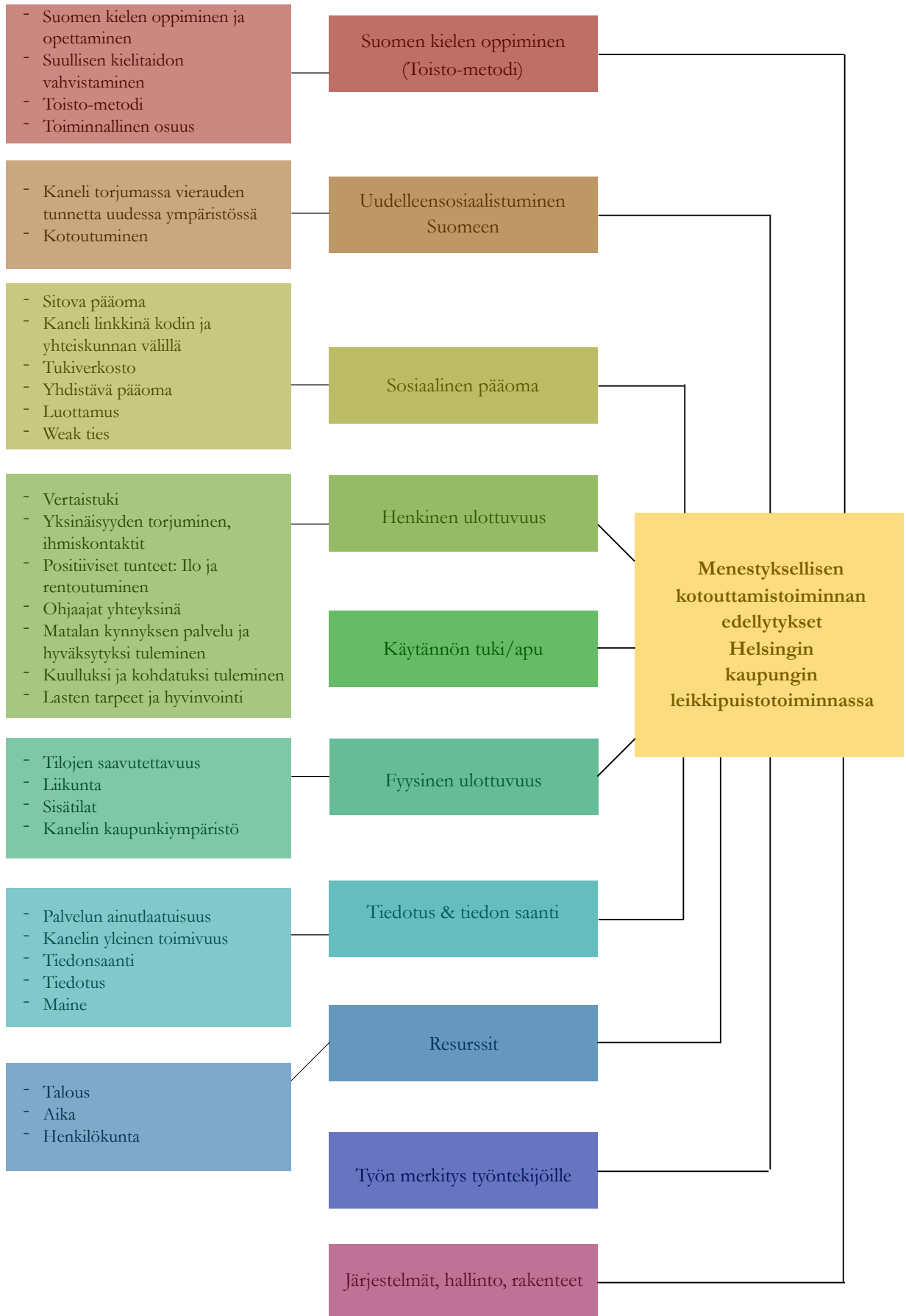
Tutkimukseni heikkoutena voi pitää alkuperäisen aineiston salassapitoa. Tästä huolimatta aineiston salaaminen ja hävittäminen ovat perusteltuja ja olennaisia osia juuri tätä tutkimusta (ks. 3.4). Tämän takia aineistoani ei voi tarkistaa, eikä juuri tätä tutkimusta voi toistaa samojen henkilöiden kanssa samoissa puitteissa. Se ei arvioni mukaan kuitenkaan olisi mahdollista tai edes mielekästä tutkimuksen luonteen vuoksi. Mikäli tutkimus haluttaisiin toistaa joko mahdollisimman samanlaisena tai jotakin sen ulottuvuutta muuttaen, olennaista ei olisi tulosten kopiointi, vaan mahdollisuus vertailevaan tutkimukseen.

4. Aineiston analyysi ja tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelen ensin analyysini rakenteen ja sen jälkeen tutkimukseni tulokset. Analyysin rakenne on esitetty tiivistetyssä muodossa (ks. Kuvio 4 seuraavalla sivulla). Tulokset olen ryhmitellyt alaotsikoiksi (1–9) niiden teemojen mukaan, jotka aineiston perusteella loin analyysini rungoksi. Lopuksi kokoaan havaintoni yhteenvedon ennen seuraavan luvun johtopäätöksiä ja pohdintaa.

Olen analysoinut aineistoni temaattisesti sisällönanalyysin menetelmin. Tavoitteena on ollut löytää aineistosta teemoja ja merkityksiä: eroja, yhtäläisyyksiä ja jatkumoa. Pertti Alasuutarin (2011, 217) mukaan kvalitatiivisen aineiston tarkoitus ei ole todistella ennalta-arvattavia tai tiedettyjä asioita, vaan opettaa ja yllättää sekä tukea analyysiä ja pohdintaa. Arvioin aineistoani kriittisesti peilaamalla löytämäni olemassa olevaan esitietoon eli teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen.

Haastatteluissa esitetyt kokemukset ovat ilmaisia eli sanallistettuja merkityksiä. Nämä merkitykset muodostavat merkityskokonaisuuksia, jotka puolestaan kuvaavat tutkittavaa kokonaisilmiötä, eli menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytyksiä Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa. Tutkimuksen näkökulma määrää tutkimustulosten esittämisen kannalta olennaiset merkitykset. Analyysissäni olen keskittynyt kertomuksiin kotouttamisen palvelusta siihen osallistuvien naisten näkökulmasta. Toisen merkittävän näkökulman muodostavat työntekijöiden näkemykset palvelun mahdollistavista rakenteista. Olen tyypitellyt sisällön merkityskokonaisuuksiksi, jotka esittelen merkitysesimerkkien eli haastatteluotteiden avulla. Päättely on abduktiivista: teoriapohja ei sanele aineiston analysointia, mutta toimii sen taustalla johtoajatukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97).

(Edellinen sivu): Kuvio 4. *Menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa: merkitykset, merkityskokonaisuudet ja kokonaisilmiö.*

4.1 Suomen kielen oppiminen ja Toisto-metodi

Kyllä suomen kielen oppiminen oli tärkeintä. Ei voi päästä töihin yleensä jos ei [osaa suomea]. Olen tiennyt, että pitää ahkerasti oppia ja harjoitella, ainakin mennä johonkin oppimaan ja olla suomalaisten kanssa. [H9a]

Kävijöiden kertomuksissa korostuu tarve kielen oppimiselle sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Erityisesti suullista kielitaitoa pidetään tärkeänä, ja se nähdään lisänä jäsennellymmälle kielen oppimiselle, joka tapahtuu esimerkiksi kielikurssilla:

Olen ollut paljon kielikursseilla, ei auta. Kaneli on kiva, – haluan oppia puhumalla, keskustelemalla muiden kaa, et sanavarasto laajenis – ja pärjäis tuolla arjessa ja kaupassa. [H8a]

Olen käynyt kielikursseilla, en ole oppinut [Kanelissa] enempää. – Kyllä kielikurssi on parempi, se auttoi – että [pääsin opiskelemaan] [H2a]

Yks äiti sano et hän käy tässä niin kauan et saa sen suomen kielen kurssipaikan ja sit hän lopetti. Nii hän varmaan sai kurssipaikan. [H7t]

Kanelin opetusta voi sanoa vuorovaikutukselliseksi, mutta haasteena vaikuttaa olevan suomenkielisten keskustelukumppanien puute, kuten aiemmissakin kotouttamishankkeissa (ks. 2.2). Toisaalta oppiminen nähdään myös yksilöllisenä prosessina. Osalle kävijöistä Kaneli on ainoa paikka, jossa uskaltaa puhua suomen kieltä. Toiset ovat Kanelista saaneet rohkaisua puhua suomea myös kodin ulkopuolella.

Olen osallistunut niin monille kielikursseille – ymmärrän luettua ja kirjoitettua, mutta jos puhun... Ensin minun täytyy ajatella, onko tämä partitiivi vai genetiivi, ja sitten puheenaihe onkin jo vaihtunut! Kaneli on paljon reeeennnoppi. [H1a]

Kanelin opetuksessa käytetty Toisto-metodi koetaan sekä kävijöiden että työntekijöiden puolesta pääosin hyödylliseksi suullisen kielitaidon opetusmetodiksi, mutta samalla joustamattomuudessaan hankalaksi. Erityinen haaste on oppijoiden heterogeenisyys ja tasoerot, mikä vaatii opetuksen jatkuvaa räätälöintiä. Tähän toisto-metodin materiaalien ei kävijöiden tai työntekijöiden puolesta

koeta yltävän siinä määrin, kuin olisi tarpeen. Monet haastatelluista työntekijöistä ovatkin siirtyneet pitämään toisto-metodia ohjenuorana toiminnan pohjalla, räätälöiden tuokiot ryhmän tasolle tai yksilöille sopiviksi.

Miltä toisto-metodi tuntuu? Tyhmältä. Mä ymmärrän sen pointin, mut se oikeesti edellyttää et ihminen on iha ummikko, sen jälkee se muuttuu aika hoopoks. Se tuntuu vähättelevältä toisen älyä kohtaan. [H11t]

Tavallaan mä aattelen et koska se on kuitenkin yliopistossa kehitelty menetelmä suomen kielen opettamiseen et ne on jotenki saanu sen tiedon et se on tehokas... [H6t]

Mehän käytetään sitä [Toisto-materiaalia] hirveen paljon – se mikä täs on haastavaa on se, et ei koskaan tiedä et ketä tulee ja sit on niin erilaisia, eritasoisia oppijoita. [H4t]

Meillähän on tosi hyvät Kaneli-materiaalit – välillä voi tulla ekakertalainen, ja sitten voi olla [edistyneempi kävijä] – haaste on tarjota heille molemmille semmonen kokemus siitä että molemmat oppii. [H5t]

Kaneli-ohjaajien merkitys toiminnassa on huomattavan suuri: eritasoisten oppijoiden huomioiminen vaatii joustavaa työtettä, ja kävijöiden kesken kiitosta kerää tiettyjen ohjaajien tapomistautua toiminnalle hyvinkin henkilökohtaisesti. Tämä ilmenee ohjaajien tavoitteena ja kykynä luoda toiminnalle puitteet, jotka mahdollisimman laajasti palvelisivat erilaisia asiakkaita kielitaidosta ja taustoista riippumatta huomioimalla erilaisten oppijoiden tarpeet ja toiveet. Kävijät kuvaavat toiminnan vuorovaikutuksellisuutta monipuoliseksi, mutta kaikki ohjaajat eivät koe toiminnallisuuden yhdistämistä olennaiseksi osaksi Kanelia:

”Kieli, laulut, leikit lasten kanssa ja jumppaa, ihan joka päivä on erilainen ohjelma. Kaikki on kivoja!” [H2a]

Voisi auttaa jos olisi joku ohjelma. Laulaminen tai joku...leikki. Se riippuu osallistujista, meitä on niin vähän. – [lapsi] tykkää kun on lauluja! [H9a]

Ei meil ikinä kukaan lapsi osallistu ku ne on alle vuoden ikäsiä, eihän niillä oo kärsivällisyyttä. Et sen takii mun mielest toi [leikkipuiston] laulutuokio on se hyvä paikka niille joil on pieni lapsi. [H7t]

Me yritettiin muutaman kerran mut [tuntui siltä, että] äidit tunsivat olevansa väärässä paikassa. Et meidän asiakkaat ei ehkä oo sitä niin halunnu – ne ei lähteny mukaan siihen. [H13t]

Kaneli-tuokioiden ulkopuolella järjestettävät Kaneli-retket herättävät monessa haastateltavassa positiivisia muistoja. Yhdessä työntekijähaastattelussa paikalle sattunut osallistuja (O.) kehottaa työntekijää (T.) kertomaan talvisesta retkestä merijälle:

O: Haluuskä kertoo kun minä paljon pelkään! [naurua]

T: Tiedän! Ikinä ei oo O. pelänny niin paljon! Me käveltii sinä vuonna ku oli pakkasta ja hyvä jää –

O: ...mä seison rannassa ja huudan 'Mä oon painava! Mä en osaa uida! Mä nostan [kädet] ylös, mä en halua enää! [Yksi ohjaajista] ei kuuntele, sano 'tuule, tuule, tuule'! Ja mä sanoin lapsille 'älä mene sinne'!

T: Kun O. huusi niin lapset sano et 'älä pelkää'. Kesällä käytiin sitten katsomassa että tuosta [meren yli] me silloin mentiin. Sit ku tultiin takasin niin kaikki ok.

O. Kaikki ok! Vaik mä en osaa uida... [H4t]

Ryhmän koko mainitaan useammassa haastattelussa tärkeänä oppimisen ja tuokion tunnelman kannalta. Ohjaajat ovat huomanneet suullisen kielitaidon parantuneen säännöllisesti osallistuvilla kävijöillä, ja he arvioivat toisto-metodin myös tukevan puhumisen uskallusta. Osalla työntekijöistä esiintyy riittämättömyyden tunnetta johtuen siitä, että he eivät pysty opettamaan eritasoisia oppijoita heidän taitotasonsa vaatimalla tavalla ryhmien heterogeenisyydestä johtuen:

Muutamassa kuukaudessa onnistuu jo tosi hyvin kertoa lauseitakin, [vaikka] ihan nollatasosta lähdetty. Pystyttiin vaihtamaan kuulumisiakin. [H13t]

Välil mä koen haastavaks [että] ei pysty vastaa kaikkiin kysymyksiin – et joutuu sanomaan et tää ei oo nyt sun paikka – niin ei pysty näihin hienoihin asioihin [vastaamaan] – et se on se mikä mua itsee häiritsee. [H7t]

4.2 Kanelin merkitys uudelleensosiaalistumisen palveluna

[Alkuaikoina] en tiennyt mihin on sopivaa mennä pienten lasten kanssa, kävin vain ruokakaupassa. Kun sain tiedon [Kanelista], kävimme aika usein, se tuntui niin hyvältä. – Minua hävettää, etten ole töissä, kun töitä on niin vaikea saada – nämä ovat vaikeita asioita minulle . [H1a]

Kanelilla on kävijöiden kertomuksissa selkeä merkitys kotoutumista mutta myös kuulumista tai osallisuutta eli yhteiskunnan jäsenyyttä tukevana toimena. Tulokset tukevat aiemmin esitettyjä väitteitä osallisuuden ja kuulumisen tunteen tärkeydestä uuteen ympäristöön asettuessa (ks. esim. Isola ym. 2017; De Souza 2011; Liu ym. 2019; Lynam 1985). Kaneli kuvataan syyksi lähteä kotoa ja

paikaksi, joka saattaa olla ainoa tuttu paikka tai ainoa paikka ruokakaupan lisäksi, jossa käy yksin. Kävijät kertovat, että Kanelissa opitut asiat ja siellä käydyt keskustelut auttavat heitä ymmärtämään suomalaisen yhteiskunnan arkea ja perhe-elämää sekä tapoja ja kulttuuria:

[Retkellä] näin että oli monenlaisia sieniä, myrkkysieniä tai tavallisia sieniä, ja en ollut tietoinen, että niitä ei saa syödä, et siellä tuli opituksi. – Olen pärjännyt kauppareissulla mutta jos käyn lääkärin vastaanotolla, se on vaikeampaa, tarvitsen jonkun, joka tulkkaa sitten. [H8a]

Kävijöiden mukaan Kaneli tekee Suomea heille tutummaksi kielen, asuinympäristön ja tapojen tuntemisen muodossa. Tuokioita kuvataan kävijöiden puolesta epämuodolliseksi tavaksi osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan. Työntekijät puolestaan kertovat tietoisesti luovansa Kanelista paikkaa, jonka on tarkoitus toivottaa maahan muuttaneet ihmiset tervetulleiksi:

Ja varsinkin nyt kun [maahanmuuttovastaiset ja rasistiset puheenvuorot] jotenki menestyy [hymähtää] tuntuu et on tullu sallitummaks semmonen, semmonen... [pudistaa päätään] – No [Kanelin sanoma] on just semmonen niinku 'ei tarvi lähtee pois ja olette tervetulleita'. [H6t]

Tavoite ei ole se, että tehdään heistä [valtaväestön kaltaisia] – vaan se, että – he pääsisi työllistymään, opiskelemaan ja olemaan osa tätä yhteiskuntaa täysivaltaisena jäsenenä. Et he löytäis avun itse ja oppis käyttämään näitä järjestelmiä. Se on se pääasiallinen merkitys miks me ollaan täällä. [H11t]

Jokainen haastateltu kävijä kuvaa kotoutumistaan vaikeaksi tai raskaaksi prosessiksi. Useat kertovat, etteivät ole juuri osallistuneet muihin kotouttamistoimiin. Osa on käynyt kielikursseilla, ja niiden kuvataan eroavan Kanelista siinä, että kurssilla oppii tehokkaammin, mutta Kaneli palvelee sosiaalisuuden tarvetta. Puhuminen ja mieltä painavien asioiden jakaminen – erityisesti, mikäli ne liittyvät kotoutumiseen tai lasten hoitoon – luetaan Kanelin vahvuudeksi ja tärkeäksi osaksi uudelleensosiaalistumisprosessia. Vertaistuen merkitys naisten kotoutumisprosessissa vaikuttaa kävijöiden kertomusten perusteella yhtä tärkeältä kuin on aiemmissakin tutkimuksissa todettu (ks. esim. Rose, Carrasco & Charboneau 1998; De Souza 2011). Naiset puhuvat kotoutumisestaan sekä konkreettisten asioiden, kuten työn ja kielitaidon muodossa, mutta lähinnä sosiaalisten suhteiden tärkeytenä:

Alku oli vaikea. Uusi maa, en tunne ihmisiä paljon. Kyllä se heti meni ohi kun käyn kielikurssi ja siellä sain paljon kavereita. Kyllä elämä helpotti, pikkuhiljaa! [H2a]

Ehkä minä olen jo kotoutunut, luulisin. Minä puhun kieltä ja mulla on suomalaisia tuttuja, ystäviä. Mulla on työpaikka. Mutta kuitenkin [Kaneli] auttaa. – Mä olen käynyt useammin tämmösissä – keskusteluryhmä. Se on ollut tärkeä osa [kotoutumistani], on auttanut paljon mun mielestä. [H9a]

Kaneli on antanut mulle enemmän rohkeutta olla osa yhteiskuntaa. [H3a]

Lapseni suomen kieli on heikompi kuin [hänen äidinkiellensä], joten Kanelissa toistaminen auttaa lauseiden muodostamisessa. Puolisoni oli yllättynyt [puheessa tapahtuneesta kehityksestä]. [H1a]

Työntekijät kertovat kiinnittävänsä huomiota asiakkaiden kotoutumisprosesseihin ja tukevan niitä osaamisensa mukaan. Kaneli ja avoin leikkipuistotoiminta mainitaan useassa haastattelussa ratkaisevan vaiheen tukena, jonka tulevaisuus on epävarma ja huolestuttava:

Jos sä oot ventovieraassa maassa etkä puhu kieltä ja tuut lasten kanssa leikkipuistoon ja sut joku paikallinen ylipäänsä näkee ja puhuu sulle muutenkin kun solvaamalla niin sehän on siinä, että hän näkee mut, mä olen olemassa, tänne mä oon tervetullut. Siitähän se lähtee. [H11t]

Sanoitettiin [leikkipuistoon tulijoille] et pienille lapsille oppiminen on tärkeää. – Ollaan tavoiteltu myös niitä, jotka on ollu kotona, eli vähän niinku yhteiskunnan ulkopuolella. [H15t]

Työntekijät kokevat tekevänsä kototuttamista niin opetuksensa kuin läsnäolonsa ja apunsa kautta. Osa heistä kokee toiminnan olevan epäonnistunutta silloin, kun se ei tavoita niitä naisia, jotka tarvitsisivat tukea pienten lasten kanssa pärjäämiseen arjessa. Työntekijät erottelevat puheessaan valtaväestön asiakkaat ja ”maahanmuuttaja-asiakkaat” erillisiksi ryhmiksi silloin, kun on kyse asiakkaan konkreettisista haasteista, jotka vaativat apua. Ryhmittely ei kuitenkaan ulottunut muuhun kuin käytännön haasteisiin, muutoin asiakkaista puhuttiin yleisesti *perheinä, asiakkaina* tai *kävijöinä*.

4.3 Sosiaalisten suhteiden merkitys osallistujille

Yhteys ihmisten ja ihmisten välillä on kotoutumisessa kaikesta tärkeintä. [H1a]

Sosiaalinen pääoma on kielen oppimisen ohella merkittävin syy Kaneliin osallistumiselle, osalle jopa kielen oppimista tärkeämpi: kävijät tulevat Kaneliin seuran takia. Työntekijät kertovat suurimman osan kävijöistä olevan naisia, lasten isät tulevat harvemmin paikalle. Syvempiä ystävyysuhteita Kanelissa ei säännöllisesti vaikuteta solmivan, mutta kävijät kuvaavat tuttavuuksiakin tärkeäksi osaksi arjessa jaksamista.

Kyllä, käyn [Kanelissa] seuran takia. – Ei vain yhteydet muihin vanhempiin vaan myös ohjaajiin ja puistojärjestelmään. [H11t]

Lähes kaikki haastatellut kävijät kertovat tuntevansa toisen naisen tai pienten lasten äidin, joka ei käy Kanelissa, vaikka tietää toiminnasta ja voisi osallistua. Syitä kotiin jäämiselle ei tunneta kävijöiden tai työntekijöiden kesken varmuudella. Kävijät arvelevat niiden liittyvän poikkeavaan arkirytmiin tai muuhun kiireeseen. Pienten lasten aikataulujen sovittaminen tiettyyn ohjelmaan on kävijöiden mukaan vaikeaa.

On kyllä muita maahanmuuttajanaisia, jotka voisivat käydä [Kanelissa]. Yleensä he ovat kovin kiireisiä. Tiedän yhden naisen, mutta hänellä on lapset ja hänen miehensä ei ole Suomessa. [H3a]

Kävijät puhuvat Kanelista ponnahduslautana yhteiskuntaan, ja useat harmittelevat, että opetus on tarkoitettu vain alkeiden oppimiseen. Kävijät pohtivat mahdollisuutta järjestää edistyneemmän tason sosiaalista toimintaa, johon voisi Kanelin lailla tuoda pienet lapset mukaan. Lähes kaikille kävijöille Kaneli edustaa naisten ja äitien ryhmää, vaikka toimintaan osallistuu aika ajoin myös miehiä, lapsettomia naisia tai vanhempia henkilöitä. Kävijöiden keskinäisiä suhteita kuvataan haastatteluissa heikoiksi, mutta merkityksellisiksi – Kaneli muodostaa löyhän mutta melko laajan tukiverkoston, jonka keveys tai pintapuolisuus ei vähennä sen monipuolisuutta. Kuvaukset vastaavat Granovetterin (1973; 1982) tarkoittamia heikkoja siteitä, joiden merkitys korostuu erityisesti niillä naisilla, joilta puuttuu Sapadinin (1988) kuvaamat vahvat siteet.

Kyllä, sellainen, tukiverkosto... Minä olen sosiaalinen ihminen ja tykkään [tavata] uusia erilaisia ihmisiä, se on rikkautta mun mielestä, että tapaan erilaisia ihmisiä. Kyllä, se tuo iloa! [H2a]

Minulla on perhe ja ystävät. [Kaneli] on ehkä semmonen kolmas – sosiaalinen paikka. – Minulla on lähiystäviä, mutta sinä tiedät jo niistä! Se on aina kiva keskustella uusien ihmisten kanssa. – Jos huomaisimme, että meillä oli jotain puhumista, myös jatkoimme [kerhon] ulkopuolella [H9a]

Kanelin muiden osallistujien tai ohjaajien kautta kävijät solmivat yhteyksiä arjen piirin ulkopuolelle, esimerkiksi päiväkoteihin tai naapurustotoimintaan. Tässä mielessä Kaneli toimii yhdistävän sosiaalisen pääoman mahdollistajana (ks. Putnam 2000). Osa kävijöistä kuvailee itseään sosiaalisiksi ja kertoo Kanelin tarjoavan tärkeän foorumin muiden kohtaamiselle. Osalle Kaneli on uudessa maassa ainoa vastine perheelle, suvulle tai ystäville, ja luo kevyen mutta hyvinkin merkityksellisen tunteen turvasta: siitä, että on olemassa konkreettinen verkosto, johon tukeutua huolten tai

epävarmuuden selvittämiseksi. Verkostosta muodostuu Lynamin (1985) luvailema sisäpiiriläisten verkosto, jolla on mahdollisuus tukea maahan saapuvia heidän uudelleensosiaalistumisprosessissaan.

Kun mul ei oo läheisiä tai sukulaisia täällä Suomessa niin kun tulee semmonen ikävä tunne niin sit mä käyn täällä ja juttelen [muiden] naisten kanssa. [H3a]

Kontaktit valtaväestöön olisivat tärkeitä (ks. esim Liebkind, Lynam ym. tässä työssä) kotoutumisessa, mutta Kaneli-tuokioiden luoma kuulumisen tai osallisuuden tunne (ks 2.2) saattaa kävijöiden mukaan kokea kolauksen, jos niihin osallistuu paljon valtaväestön edustajia:

En pidä [puistosta, jossa ennen oli toimintaa]. Yleensä suurin osa osallistujista oli suomalaisia rouvia. Paikka ei ollut oppimista varten, se tuntuu juoruilupaikalta. Olin ainoa maahanmuuttaja – en tuntenut oloani mukavaksi. [H1a]

Kanelin merkitys näyttää olevan suurin kotoutumisen alkuvaiheessa. Osa kävijöistä kuvailee tuntevansa itsensä ulkopuoliseksi esimerkiksi silloin, kun valtaväestön edustajat luovat suhteita puhumalla keskenään suomeksi, ja kärsivät näin Forsanderin (2002) ja Nannestad ym. (2008) tarkoittamasta muita ulkopuolelle sulkevasta sosiaalisesta pääomasta (BO–). Haastateltavat naiset kertovat tuttavuuskontaktien valtaväestön naisiin ja äiteihin merkitsevän heille lähinnä uskallusta olla osa uutta yhteiskuntaa ja kohdata siinä vieraita ihmisiä. Aineiston perusteella ohjaajilla on vahva rooli luottamuksen rakentamisessa maahan muuttavien naisten, valtaväestön ja yhteiskunnan välille. Prosessissa he myös tukevat kävijöiden itseluottamusta. Luottamus yhteiskuntaan, tulevaisuuteen ja itseen syntyy naisilla turvallisuuden tunteesta ja arjen hyvästä järjestyksestä.

[Valtaväestö ja maahanmuuttajat] saattaa olla omissa porukoissaan. Tällasen tuokion kautta – saadaan yhteisen pöydän ääreen ihmisiä. Et silleen mä nään tosi tärkeenä sen et puistois ois tällasia tuokioita kaikille, jotka yhdistää sitten. Et kyllähän niitä yksintulijoitakin on. [H10t]

Miehet voivat osata [kieltä] jo tosi hyvin, et sitte naiset on vaan kotona. — [monet] asiakkaat on kertonu et tää on tosi tärkeetä. Et osaa sit asioida ja mennä eri paikkoihin. [H13t]

Mulle tuli jostain asioist [joita osallistuja sanoi] semmonen olo et he esimerkiks välttää – ehkä kulkemista – et mentiin joukkoliikennevälineellä ja sit ku se laps joutu odottamaan jossain niin sit se äiti sano sille et 'mene [turvallisempaan paikkaan odottamaan]'. [H6t]

Emme tapaa Kanelin ulkopuolella, mutta esimerkiksi kaupassa moikkaamme kun me tavataan. [H2a]

Kaneli on meillä vähän niinku 'sisäänheittotuote', et he tulee Kaneliin ja sen jälkeen myös muina päivinä. – Meidän [puolesta] aina kysytään heidän vointia ja [kuulumisia]. [H15t]

Kävijät kuvaavat aiemmin maahan muuttaneita henkilöitä tärkeiksi tietolähteiksi ja yhteyksiksi uuteen yhteiskuntaan. Myös ne naiset, jotka käyvät eri leikkipuistoissa tai osallistuvat toimintaan eri paikoissa kuvataan tärkeiksi, sillä heidän kauttaan maahan vasta muuttaneet naiset saavat arvokasta tietoa uudelleensosiaalistumisprosessinsa helpottamiseksi.

Mäki oon sanonu monelle jotka on [toisessa maahanmuuttajille suunnatussa toiminnassa] et 'tää on tämmönen toiminta et ootteko tietosii'. Et ne ei ees tienny. Varmaan jos [tieto] on jossain esillä niin voi olla et kukaan ei lue sitä mut jos kuulee nii varsinkin meidän [maahanmuuttaja]yhteisössä tiedän, et se toimii paremmin. Pitäisi kertoa [suullisesti]. [H8a]

Avainasemassa ovat Kanelin puolesta toimivat henkilöt, jotka tuntevat laajasti eri ihmisiä ja ryhmiä Kaneli-toiminnassa, leikkipuistoissa, maahanmuuttajayhteisöissä ja kaupungin hallintorakenteessa tai muissa yhteisöissä. Avainhenkilöitä (A.) kuvailtiin luotettaviksi tietolähteiksi, jotka habituksensa kautta toimivat siltoina eri tahojen välillä ja rakentavat näin verkostoja laajemmiksi ja kestävämmiksi.

No siellä on työntekijänä [A.] esimerkiks, jotka monet tuntee, se voi olla sellane avainhenkilö. [H5t]

[A:]han on merkittävä henkilö. – Et se jotenki se joku verkoston osa [osuisi kävijään]. [H6t]

Kotoutumista näyttävät tukevan varsinkin ne työntekijät, jotka itse kokevat kotouttamistoiminnan tärkeäksi henkilökohtaisten arvojen vuoksi. He näkevät vaivaa kohdatakseen kävijät henkilöinä eikä vain *asiakkaina*. Osassa leikkipuistoja työntekijät kuvailevat kotouttamistyötä tärkeäksi, mutta kokevat myös, että muu toiminta vaatii heidän huomiotaan yhtä paljon tai on tärkeämpää – varsinkin, jos Kaneliin ei näytä riittävän asiakkaita, tai sen toiminta ei toteudu työntekijöitä ja asiakkaita tyydyttävällä tavalla.

Kyllä meidän tiimille on tärkeää että kohdataan aidosti. [H15t]

Mä en koe [toimintaa] oikeestaan ees tarpeelliseks [kun ei ole kävijöitä]. [H7t]

Useat työntekijät ilmaisevat läsnäolon ja tukiverkoston rakentamisen tavoitteekseen. Osa heistä kertoo vastavuoroisuuden olevan tärkeää, ja ovat ottaneet tavoitteekseen oppia kävijöiltä jotakin.

Vaikka toiminta on kielen opetuksen kautta suunnattu maahanmuuttajille, työntekijät toivoisivat ryhmiin lisää valtaväestön edustajia, jotta sosiaalista pääomaa voisi rakentaa myös kielimuurin yli. Nykyisellään toiminta näyttää luovan yhdistävää sosiaalista pääomaa maahan muuttaneiden ihmisten välille sekä heidän ja työntekijöiden välille (BR), mutta laajemmat kontaktit valtaväestöön puuttuvat (Nannestad ym 2008). Valtaväestön houkutteleva Kaneliin koetaan useassa puistossa hankalaksi. He eivät välttämättä näe toimintaa itselleen suunnattuna, eivät ole kiinnostuneita tai ovat verkostoituneet muualla. Monet työntekijöistä näkevät Kaneli-toiminnan tilaisuutena tuoda yksinäisiä ihmisiä yhteisen pöydän ääreen myös kirjaimellisesti.

Haasteena on et miten me saadaan noi kantasuomalaiset pikkulapsiperheet tulemaan tänne. [H4t]

Suomalaisten tieto monesta [kotoutumiseen liittyvästä asiasta] on todella heikko. [H11t]

Lähes jokaisen työntekijän kertomuksesta käy ilmi luottamuksen puolesta tehty työ. Luottamusta kuvaillaan toiminnan ehdoksi: se on varmuutta siitä, että kävijä kohdataan, kuullaan ja nähdään, ja että työntekijät ovat läsnä ja kiinnostuneita. Työntekijät rakentavat luottamusta tietoisesti kärsivällisyyden, hyväksynnän ja rohkaisun kautta.

Sillon ku tuntu et ne osaa mut ei jotenki uskaltanu puhua nii autto paljon ku toisti [sanoja] ja rohkas et 'puhukaa ihmees vaa!'. [H12t]

Sanotaan 'Ei haittaa, on oookoo, ei tarvi osata mitään!' – sit ne huomaa kuin kärsivällisiä me ollaan. Kannustetaan. – Meilläkin voi tulla virheitä. Sit vaa nauraa itelleen ja jatkaa. [H13t]

Työntekijät kuvailevat Kanelia ja leikkipuistoja kevyiden tapaamisten paikoiksi ja heikkojen suhteiden mahdollistajiksi, joissa työntekijöillä on tärkeä rooli toiminnan ylläpitämisessä avoimen ympäristön ja matalan kynnyksen paikkoina. Miesten läsnäolo saattaa kuitenkin muuttaa dynamiikkaa (ks esim. Löytty 2005). Asiaa ei mainittu kävijöiden kertomuksissa, mutta työntekijät ovat havainneet sen joissain tapauksissa vaikuttaneen naisten osallistumiseen. Mikäli ilmiön vaikutus on laajempikin, on sillä todennäköisesti merkitystä naisten palveluun osallistumisen kannalta, mutta tähän asiaan ei aineistoni perusteella voi ottaa kantaa.

Naisvetäjän kaa se [kävijän] jännitys ja pelko menee ohi nopeammin, miesohjaajan kaa menee kauemmin. [H14t]

Joskus [naispuolisen kävijän] mies on tullu niin sanotusti 'tsekkaamaan tilanteen' eikä nainen oo sit enää tullu. [H14t]

Jotku naiset ei halua osallistua jos on mies Kanelissa. [Kävijät saattavat sanoa suoraan] et jos on mies nii tulee sitten kun ei o. [H5t]

4.4 Toiminnan henkinen ulottuvuus

Kyllä mielestäni Suomessa on vähemmän rasismia. Ihmiset saattavat sylkeä päälle, mutta meidän postiluukusta ei enää työnnetä raketteja. [H12t]²¹

Kävijät kuvaavat Kanelia hyvinkin tärkeäksi paikaksi henkisen hyvinvointinsa kannalta. Jokainen vastaajista kertoo käyvänsä Kanelissa yksinäisyyden tunteen torjumiseksi ja vertaistuen saamiseksi. Kotona olo koetaan tylsäksi tai ahdistavaksikin, eikä omien lasten seura riitä korvaamaan yhteyksiä muihin aikuisiin:

En pitänyt kotona olosta, mutta en yhtään tiennyt, minne lähteä vauvan kanssa. Olin kotona koko ajan, oli talvi enkä sitten osannut... nauttia lapsen hoitamisesta. – [Kanelissa] olo ei ollut niin yksinäinen, kun sain tavata muita vanhempia. [H1a]

Ilman lapsia on kävijöiden mukaan hankala tavata muita ihmisiä varsinkin, jos lapset ovat hyvin pieniä. Kanelin merkitys paikkana, johon lapset voi ottaa mukaan, korostuu kaikkien niiden haastateltavien puheessa, joilla on pieniä lapsia. Naiset kertovat arjestaan, joka näyttää heijastavan FinMonik-tutkimuksen (Kuusio ym. 2020) havaintoja arjen tuen tarpeesta:

Mulla on lapset kotona, mun pitää olla niiden kanssa. – En tapaa ketään muuta arjessa. – Kun en ole päässyt kielikurssille, olen sitten oppinut [Kanelissa] uusia sanoja. [H3a]

Olen lasten kanssa arkisin. – Teen kaikenlaista, mitä äidin pitää tehdä. Joka päivä on kiire! [H2a]

Aamulla [asuinkumppani] on töissä, lapset ovat päiväkodissa. [Olen] yksin! Tylsää, joo! – Kanelin merkitys minulle on iloisuus. [H8a]

Joskus tulee semmoinen [olo, että haluaa nähdä muita ihmisiä]. Silloin me mennään johonkin kerhoihin, ostoskeskukseen... – Jos olisin vain kotona, ei olisi kiva. – Tärkein on kiva seura. [H9a]

²¹ Tämä ei ole työntekijän puheenvuoro, vaan haastatteluun osittain osallistuneen henkilön, joka kommentoi haastattelua ja oli tietoinen sen tutkimuksellisesta tarkoituksesta.

Osalta naisia puuttuu lastenhoidon verkostot, mutta myös vertaistuellinen yhteys äiteihin, jotka osaisivat samastua naisten kokemuksiin tunteisiin ja ajatuksiin (Söderling 2009; Säävälä 2009). Kävijät kertovat jo pintapuolisenkin keskustelun lieventävän yksinäisyyden tai eristäytyneisyyden aiheuttamaa pahaa oloa. Keskustelua kuvataan perustarpeeksi, jonka Kaneli voi täyttää. Tässä mielessä sosiaalinen pääoma on jotakin, jonka tehtävä on kerrytettynä helpottaa erilaisia (yhteiskuntaelämän) toimia (Coleman 1988). Kävijät kokevat sosiaalisen kanssakäymisen vaikuttavan heidän terveyteensä positiivisesti, mikä tukee tutkimuksia sosiaalisen verkoston merkityksestä hyvinvoinnille kotoutumisprosessissa (Shaw ym. 2006).

Voin rentoutua hetken. Jos olo on raskas, voin vain olla lapsen kanssa opiskelun sijaan, voin vaikka imettää. Tämä on hyvä, tätä ei voi muissa [opiskelupaikoissa] tehdä. [H1a]

[Juttelu] vaikuttaa tosi hyvin mielialaan. – Se on tosi hyvä hetki. [H3a]

On tärkeintä et ihmiset puhuvat, keskustelevat ja vähän miettivät elämästä ja niiden suhteista ja lasten kasvaminen – koska näin me voidaan oppia toisistamme. [H9a]

Työntekijät kertovat törmänneensä rasismiin valtaväestön asiakkaiden keskuudessa, kävijät puolestaan eivät kerro huomanneensa asiaa. Työntekijöiden kertomuksissa korostuvat rasismien ja syrjinnän vastaiset päivittäiset teot, joiden merkitys näyttää vaikuttavan koko toimintaan laajemmin (ks. Clarke 2004; De Souza 2011).

Jotkut meidän [valtaväestön asiakkaista] ei tykkää käydä täällä sen takia koska tääl on niin paljon maahanmuuttajia – meil oli leikkipuistossa töissä [maahanmuuttajataustainen henkilö]. Niin yks perhe ilmoitti et he eivät enää tuo lasta kerhoon. Sen takia. Tuntuu äärettömän pahalta. [H4t]

Erityisesti [toiseutetut] saa niin paljon paskaa silmilleen. Ihan tavallisis elämäntilanteissa. Ja sit vaik ei oo paskaa niin vieroksuntaa ja semmosta. Must on tärkee et on paikkoja ja ihmisiä, jotka sanoo, että 'saatte olla'. [H6t]

Vois olla kiva [kävijöille] olla osa tätä kaikkea ilman että [on] vain se 'muualta tullut' – mut se vaatii henkilökunnan koulutusta että osaa kohdata. – Meil on kaikilla stereotypioita, ja tähän mä kaipaen koulutusta kaikille. Se vaikuttaa siihen, miten kohtaa asiakkaat. [H11t]

Kaikki haastateltavat kuvailevat Kanelin tuovan heille ilon ja rentouden tunteita. Tuokiot nähdään hengähdystaukoina lasten jatkuvasta vahtimisesta ja niille ohjelman keksimisestä. Tuokioiden

musiikki ja liikunta ja ohjaajien positiivinen ote työhönsä on kävijöiden mukaan positiivista ilmapiiriä ja iloa luovia asioita. Kävijät kokivat tärkeäksi, että ohjaajat olivat läsnä ensisijaisesti omana itsenään, ei niinkään opettajina tai työntekijöinä. Osalle kävijöistä leikki puistot ovat tärkeä osa arkea pienen lapsen kanssa (ks. De Souza 2011), ja niihin saatetaan tulla viettämään aikaa lähes koko päiväksi. Yksinäisyyden torjuminen ja yhteisöllisyyden lisääminen mainitaan tavoitteeksi useassa työntekijähaastattelussa. Kävijät kertovat, että heidän iloaan ja rentouttaaan vahvistaa se, että työntekijät näkevät vaivaa tutustuakseen kävijöiden kotoutumispolkuihin ja oppimisen kehitykseen. Useat ohjaajat myös kertoivat iloitsevansa asiakkaiden edistysaskelista ja hyvästä olost.

Kyl meil on tullu asiakkaita [jotka] sanoo et kokee ittensä ulkopuoliseks puistossa. [Tavoite on] ettei ainakaan kokis itteään ulkopuoliseks! – Kynnys tulla puistoon voi olla se, ettei tunne sieltä ketään. Ettei se ainakaan ois [syy kotiin jäämiselle]. [H10t]

Kun näkee miten onnellinen se asiakas on. – Se on merkityksellistä. [H13t]

Kaneli on matalan kynnyksen palvelu ja kaikki kävijät mainitsivat, että tuokioihin on helppo tulla, sillä osallistuminen ei vaadi minkäänlaista byrokratiaa. Kävijöiden kuvailema avoin tunnelma koostuu esteettömästä kulusta ja olemisesta, jossa vaivattomuus ja vaatimusten puute mahdollistaa rentouden ja rauhallisuuden.

Joskus oli myös asiakas joka aina nukahti Kaneliin [nauraa]. Et se oli tämmönen vanhempi rouva – se oli jotenkin niin hellyyttävää. – Tää on tämmönen vähän niinku avoin olohuone kaikille, et tänne on helppo tulla sitten kaikkien. [H5t]

Me halutaan [luoda] mukava, rento ilmapiiri, jossa kunnioitetaan toisten juttuja. [H15t]

Meil on silleen – et voi käydä välillä syöttämässä, vaihtamassa vaipat... Semmost rentoo, mukava leppoisa ilmapiiri. Semmoinen oman olohuoneen jatke. [H13t]

Toisaalta vaatimusten ja virallisemmän rakenteen puuttuminen voi luoda myös epävarmuutta: tuokioissa ei ole varmuutta siitä, tulevatko samat ihmiset paikalle seuraavallakin kerralla, ja jatkuva uusiin ihmisiin tutustuminen voidaan kokea rankaksi. Haastateltujen kävijöiden kesken nämä olivat vain varovaisia arvauksia, eikä yksikään kertonut ainakaan itse kokeneensa stressiä edellä mainittujen kaltaisista tilanteista. Kevyetkin siteet korostuvat oppimiskokemusten ohella kävijöiden kertomuksissa syyksi palata Kaneliin.

Kävijät kuvaavat Kanelia paikaksi, jossa tulee kuulluksi ja kohdatuksi; matalan kynnyksen palveluksi jossa tulee hyväksytyksi omana itsenään; työntekijät kuvailevat ennakkoluulotonta ja tiedostavaa kohtaamista (ks. esim Piper 2006, Säävälä 2007) onnistuneen toiminnan edellytyksiksi.

Tietynlainen ammatillisuus [mahdollistaa onnistuneen toiminnan], mutta yhtä lailla semmonen sensitiivisyys mikä ei välttämättä ammatillisuuden kautta tule. – Paljon se on sellasta läsnäoloa ja että mieltii et mitä varten mä nyt oon tekemäs tätä työtä – annan tilaa muille ja kuuntelen muita et mikä on tarve, et se ei oo vaa sitä tuokiolla tilan täyttämistä. – Tuokio voi yhdistää ja saada yhteisen tilan aikaan, mut ihan keskustelulle ja olemiselle on hyvä jäädä tilaa. [H10t]

Keskustelun aloittamista kävijät kuvaavat helpoksi ja työntekijöiden panosta kiittää jokainen haastateltava. Ohjaajia kunnioitetaan ja heidän työtään arvostetaan, heidän työpanoksensa nähdään merkityksellisen toiminnan mahdollistajana. Matala kynnyks ja avoimuus eivät kuitenkaan työntekijöiden mukaan alussa riitä toiminnan takaamiseksi, vaan kävijät tarvitsevat usein jonkin tuen uskaltakseen tulla paikalle. Tämä tuki voi olla ystävä, sosiaalityöntekijä, kotiapu tai perheen muu luotettu tuttavuus. Vastaanottokeskuksista tuli aiemmin osallistujia, mutta niiden määrä on vähentynyt huomattavasti.

[Ohjaaja] huolehtii myös lapsestani. Jos joku huolehtii lapsestani se on hyvin mukavaa. Koen, että voin jakaa tunteeni hänen kanssaan. [H1]

Kun mä olen ollut [Kanelissa] eikä ole ollut ketään [muuta osallistujaa], on henkilökunta ollut tässä ja ne on ollut aika kivoja. Voisi sanoa, että kun tulee tänne, tulee joku hyvä fiilis. [H9]

Monesti [asiakkaat] lakkaa tulemast ku heiän kaa ei enää tulla. – Ei saada lähdeyks, ollaan niin ehkä jääty sinne kotiin. Et jos joku ei tuu hakee sua — niin se kynnyks lähteä on semmonen... [H7t]

Kaneli on kävijöille myös tärkeä heidän lastensa hyvinvoinnin kannalta (ks. De Souza 2011): Kanelin merkitystä mitataan kävijöiden puheessa myös lasten viihtymisen ja tarpeiden kautta. Toimintaa ja leikkipuistoja kuvaillaan paikkoina, joiden olemassaolo on tärkeää, jotta pienille lapsille ja heidän vanhemmilleen olisi ”oma” paikka kaupungissa. Lähes kaikki työntekijät toivovat vankempaa osaamista erilaisten kulttuurien kohtaamisessa ja haluaisivat osata vastata eri kulttuuritaustasta tulevien asiakkaiden haasteisiin paremmin, mutta kokevat tarjotun koulutuksen puutteelliseksi:

Meille ei anneta kunnolla eri kulttuurituntemukseen tai kulttuurikohtaamiseen liittyvää koulutusta – leikkipuiston väen koulutukset keskittyvät usein siihen, että miten leikität, laulatat ja liikutat lapsia mut se ei keskity oikeasti asiakkaan kohtaamiseen tai miten sä käsittelet haastavia tilanteita. [H11t]

Osa työntekijöistä kertoo olevansa huolissaan siitä, että avoimen leikkipuistotoiminnan supistaminen kaventaa lasten tilaa ja oikeuksia sekä eriarvoistaa maahanmuuttajien lapsia, mikäli vanhemmilla ei ole työkaluja, aikaa tai tilaa lasten kehityksen tukemiselle. Palvelut ja sosiaalinen pääoma näyttävät tällöin vahvasti Bourdieun (1986) tarkoittamana symbolisen vallankäytön välineenä, jossa he, joilla ei ole varaa valita, mukautuvat eliitin määräämään asetelmaan. Tässä tapauksessa eliittiä edustaa valtaväestö ja alempia luokkia puolestaan maahan muuttaneet henkilöt, jotka joutuvat valta-asetelman heikommalle puolelle eri pääomien puutteen vuoksi.

4.5 Toiminnan fyysinen ulottuvuus

Vähintään kerran päivässä minulla on tilaisuus ja hyvä syy lähteä ulos. [H1a]

Kävijät arvostavat Kaneli-toiminnan järjestämistä lähellä sijaitsevassa leikkipuistoissa, mutta muihin puistoihin matkataan myös maineen perässä. Mikäli yhdellä paikalla on vakiintunut toiminta ja maine puistona, jossa toiminta luo osallistujille hyvän mielen, sinne saatetaan myös matkata kauempaa, jopa kuntarajojen yli. Osa haastateltavista kokee kuitenkin julkisen liikenteen rasitteeksi, kun täytyy matkata lasten kanssa ja kun suorat yhteydet puuttuvat tai kävelymatkaa pysäkillä leikkipuistoon on enemmän kuin muutaman minuutin verran.

En mene [tiettyyn puistoon]. Fyysisesti se on hyvin kaukana. Täältä kotoa [julkisella liikenteellä n. 20 min] ja sitten [n. 15 min] kävely. [H1a]

Tää on lähellä ja ei oo pitkä matka, paljon bussi[vuoroja] menee, yksi bussi. Helppo tulla jos ihmiset tietää, missä täällä [alueella puisto sijaitsee]. [H4t]²²

Jos Kaneli olis jossain muualla, niin olisin käynyt, jos siellä on mukavat ohjaajat. Silloin uskaltaa tulla vaik olis vähän huono ilma tai muuta. [H8a]

Kaneli-tuokioiden kävijämääriin vaikuttaa myös puiston sijainti. Jos puiston yhteydessä tai sen lähellä ei ole muita palveluja tai arjen asiointiin liittyvää keskittymää, sinne ei välttämättä tule

²² Ote työntekijähaastattelusta, johon liittyi kävijä haastattelun loppupuolella. Kävijä on antanut suostumuksensa otteen käyttämiseksi.

lähdettyä ”pelkän” tuokion vuoksi. Toisaalta puistojen läheisyydessä olevat suuret palvelukeskittymät, kuten ostoskeskukset, saattavat viedä puistoilta kävijöitä, jos jaksaminen ei riitä kummassakin paikassa vierailuun.

Ostoskeskus on tosi hyvä, voin ostaa ruokaa ja siellä on tosi puhdas leikkipaikka – voin tehdä kaiken samalla. Se ei ole kaukana, [lapsi] saa vähän raitista ilmaa. – Olisi helpompaa [jos Kaneli olisi palvelukeskittymän lähellä], varsinkin jonkun ostoskeskuksen vieressä. Myös muut äidit ajattelevat [samoin]. Että en ole ainoa, joka miettii näin. [H9a]

Kävijät eivät koe omien tai muiden osallistujien poissaolojen johtuvan mistään tietystä syystä, ja ne esitetään luonnollisena osana perhearkea: kävijällä saattaa olla muuta ohjelmaa, sovittuja käyntejä esimerkiksi lääkärillä tai vanhempaa tai lasta voi yksinkertaisesti painaa väsymys niin, että jäädyään kotiin. Koska Kaneli on matalan kynnyksen palvelu, eivät kävijät kertomansa mukaan koe huolta siitä, että jättävät joskus tulematta. Yksikään haastatelluista kävijöistä ei kuitenkaan suhtaudu välinpitämättömästi Kaneliin, vaan kokee sen tärkeäksi paikaksi arjessaan (esim. Liu ym. 2019; Galanakis 2012) riippumatta käyntien intensiivisyydestä (ks. kuitenkin 5.1 tutkimuksen rajoitteista). Yhden haastattelun yhteydessä uusi kävijä tiedusteli ohjaajilta karttaa leikkipuistoista ja Helsingistä, jotta olisi itse voinut käydä useammassa puistossa, mutta sellaista ei ollut, joten neuvoksi annettiin karttapalvelun ja kaupungin nettisivujen tutkiminen omin päin.

Leikkipuisto on joku pieni ehkä semmonen... sitä suomalaista yhteisöllisyyttä kuitenkin jossain mielessä. Et mä niinku aattelen et leikkipuistot on siinä mielessä hieno juttu et ne on avoimia. Nii siihen muodostuu jokin semmonen yhteisö toivottavasti – mut et tavottasko ne täs tapauksessa enemmän maahanmuuttajia jos ne ois asukaspuistoja? [H6t]

Leikkipuiston löydettävyys ja saavutettavuus ovat kaikkien haastateltujen mukaan aluksi haaste, ennen kuin naapurusto, puisto tai yhteyshenkilöt ovat tuttuja. Osa puistoista on vaikeasti löydettävissä niin työntekijöiden kuin kävijöiden mielestä, mikä vaikeuttaa kotoutumispalvelujen tavoittamista (Svendsen & Svendsen 2004). Hyvin varustellut tilat mahdollistavat leikkipuiston kävijöiden ja henkilökunnan välisen vähemmän strukturoidun ja mahdollisesti rennomman kanssakäymisen syömisen, ruoanlaiton tai kahvitauon merkeissä:

Jos lähden ulos vauvan kanssa ja täytyy päästä vessaan, tarvitsemme jonkin rauhallisen tilan. [H1a]

Yritin löytää joku lähipaikka lähialueelta. Jos matka kestää paljon, niin sitten vähän vaikeampi. – Teen suunnitelma [lapsen] mukaan, pitää miettiä milloin hän syö, milloin hän nukkuu... [H9a]

Integrointi on sujunu tosi hyvin: Ensin on [musiikkiohjelmaa] ja sitte Kaneli, et monet jää sit Kaneliin ja osa sit sen jälkeen viel lounaalle [leikkipuiston tiloihin]. [H15t]

Kanelin toiminta on kävijöiden mukaan osin tärkeä myös liikunnallisena elementtinä. Useampi haastateltavista kertoo Kanelin olevan hyvä ”tekosyy” lähteä ulos edes kerran päivässä, ja opetuksen liikuntatuokiot miellyttävät kävijöitä, kun niihin liittyy kielen oppimisen mahdollisuus ja vapaaehtoinen yhdessä tekeminen. Kanelin ulkona järjestämisestä huomautettiin, että se voi lisätä stressin tunnetta, koska se vaatii lasten tarkempaa huomioimista. Työntekijät todistavat sään vaikutuksesta toimintaan: liian huono (kylmä, sateinen, luminen) tai hyvä (lämmin, aurinkoinen) keli vähentää asiakkaita puistoissa ja niiden sisätiloissa. Sekä osallistujat että työntekijät kertovat osallistujien tarvitsevan hengähdysaikaa, tilaa olla rennosti omien tarpeiden mukaan.

4.6 Käytännön tuki ja palveluohjaus

Joo, ehkä tää on tukiverkosto. Voisin sanoa kyllä, koska varmasti jos mä joudun ongelmiin tai mul on joku asia niin ne auttaa mua. [H3a]

Kanelin epävirallisempi puoli nousee esille usean kävijän kertomuksissa: vaikka palvelu on ensisijaisesti kielen oppimista varten, sen kotouttamistavoitteen olennaisimpia osia on kävijöiden saama käytännön tuki arjessa. Kävijät kuvailevat Kanelia ja leikkipuistoja luotettaviksi arjen avun tarjoajiksi, joiden puoleen voi kääntyä silloin, kun ei tiedä kehen puoleen kääntyä. Kävijät kuvailivat leikkipuistojen työntekijöiden tarjoamaa palveluohjausta olennaiseksi osaksi kototutumisesta, sillä se ankkuroi kävijöitään suomalaiseseen yhteiskuntaan auttamalla heitä monenlaisten byrokraattisten ja uskallusta vaativien kynnysten yli – palvelu siis jopa ylittää odotukset (Zechner 2007).

On joku työntekijä kenen kanssa voit keskustella siitä et lapsi käyttäytyy jotenkin [huolestuttavasti], saat [puistoista] sitä tukea [lastenkasvatukseen]. [H11t]

Monet työntekijöistä näkevät käytännön tuen asiakkaiden selkeäksi motivaatioksi tulla paikalle. Apua pyydetään moniin erilaisiin ongelmiin. Tämä on työntekijöiden kertomusten mukaan yleisemmin leikkipuistojen ongelma: resurssit eivät riitä sellaiseen toimintaan, joka nähtäisi sosiaalityöntekijöiden ydinosaamisena, eli perheiden tukemiseen arjessa. Leikkipuistojen tuen verkosto olisi kuitenkin olennainen naisten kototutumisessa, varsinkin jos heillä on pieniä lapsia

(Lynam 1985). Kaneli voi maahan muuttaneille olla portti tähän avun verkostoon, ja siksi sekä toiminnan virallinen että epävirallinen puoli ovat merkityksellisiä kävijöiden kotoutumisessa:

Se voi olla ihan laskujen eräpäivän siirtämisestä – kouluun hakemiseen, et lapset pääsis päiväkotiin... et ei mennä sieltä päiväkodista kysymään, vaan tullaan tästä kysymään. [H5t]

[Ennen] oli aivan loistavaa et – ihan soittamalla sait [sosiaali- ja terveystieteiltä apua]. Kun leikkipuistoista soitettiin et meil on tämmönen perhe et he on ihan loppu, niin he pääsi [apuun kiinni] heti kun oli [aika] vapaana – enää ei ole resursseja siihen. [H11t]

Meille ei kuulu yksilöohja[us] – mikä taas on mun mielestä just sitä mitä sosiaaliohjaajan pitäis tehdä. – [Siinä saa] ihan älyttömästi työkaluja sen perheen kohtaamiseen, joita ei lyhyissä kohtaamisissa saa. [H11t]

[Työntekijä] autto sitä [kävijää] vaikka mitä – ni sitten me etettiin työpaikkoja, ja hän on töissä tällä hetkellä. [H4t]

Kun viimeksi yritin löytää työharjoittelupaikan niin [ohjaajat] auttaa ja etsivät johtajan yhteystiedotkin, että todella avuliaita. [H8a]

Kaikissa puistoissa epävirallisella toiminnalla ei ole yhtä iso merkitys, tai sen ei nähdä kuuluvan Kaneli-ohjaajien tai leikkipuiston työntekijöiden vastuulle. Näiden puistojen haastatellut työntekijät eivät koe laajan palveluohjauksen kuuluvan työnkuvaansa, vaan saattavat esimerkiksi ohjata kävijöitä etsimään tietoa itse muualta. Ristiriita työn toimenkuvan, resurssien ja asiakkaiden tarpeiden välillä voi synnyttää tilanteen, jossa tasa-arvo vaarantuu, mikäli toimipisteet eroavat toisistaan palvelun laadun suhteen (Rastas 2005a).

No siis sitten heidän pitää kattoo näit suomen kielen kursseja mitä on. – Yks [asiakas] sit samassa hoitaa [lapsiaan]. Kyllähän siin menee oma aikansa ku hän niitä hoitaa. [H7t]

4.7 Tiedotus ja tiedon saanti

Se on niin kiva ohjelma, mut ne ei kyllä mainosta paljoo. – Niin se on vähän ongelmallista. Joudun tarkastamaan joka [puiston] verkkosivut erikseen. Jotkut tiedottavat, toiset eivät. [H1a]

Kaneli-toiminnan ainutlaatuisuus tekee sen tuntemattomaksi: palvelusta ei tiedetä tai sitä ei osata kaivata. Kaneli-toimintaa pidetään tärkeänä, mutta sen toteutuksen nähdään ontuvan joissakin

kohdissa, muun muassa tiedotuksessa ja tiedon saannissa. Haastatellut kävijät ovat saaneet tiedon Kanelista päiväkodin, leikkipuiston työntekijöiden, muiden kävijöiden tai netin kautta. Tärkeimpiä tiedon lähteitä ovat kävijöiden mukaan henkilöt, jotka osaavat kertoa Kanelista tarkemmin, erityisesti Judith Lynamin (1985) tarkoittamat *sisäpiiriläiset* (ks. 2.2).

Sosiaalityöntekijä kertoi meille tästä paikasta. [H3a]

Meille tuli yks ihminen ku se oli muuttanu [ulkomailta Pohjois-Helsinkiin]. Joku oli sanonu hänelle et tuu tänne [toiselle puolelle kaupunkia], täältä saat apua! [H4t]

Nettisivujen tiedot koettiin puutteellisiksi ja vaikeiksi löytää hajautuneen tiedon ja eri kieliversioiden puuttumisen vuoksi. Kävijöiden mukaan ei riitä, että toivotetaan tervetulleeksi, vaan täytyisi myös kertoa minne, miksi, miten, kenen toimesta ja kenelle.

Voisi kirjoittaa, mikä Kaneli on, mitä siellä tehdään ja kenelle se on. – Mitä jos nettisivuille tekisi vaikka videon, jossa kerrotaan [eri kielillä] Kanelista? [H1a]

Töissä ne sanoivat: kun sinulla on vaiva, on tämmöset kerhot, leikkipuistot, missä voit käydä ja jutella muiden äitien kanssa. [H9a]

Kävijöiden kertomuksissa ilmenee epäselvyyttä Kanelin tarkoituksesta ja kohdeyleisöstä. Osa näkee toiminnan ensisijaisesti opetuksena, toiset yhdessäolona. Osa arvelee toiminnan olevan suunnattu maahanmuuttajille, toiset arvelevat kohderyhmäksi äitejä tai niitä, jotka eivät ole päässeet kielikurssille. Yksi kävijä ehdottaa sosiaalista mediaa tehostetun markkinoinnin kanavaksi, mutta muiden arvioissa korostuvat maahanmuuttajien kanssa yhteyksissä olevien verkostojen vaikutusmahdollisuudet suullisen tiedon välittäjinä.

[Kollegat] on tosi hyvin tehny tämmöstä suullista viestintää, että on ymmärretty se että paperit ja somet ei auta tässä viestinnässä, vaan täytyy puhua asiakkaille ja kohdata asiakkaat. [H5t]

Osa työntekijöistä kokee itsensä voimattomaksi: heillä on huoli asiakkaista, joita ei tavoiteta. Ideoita heidän saavuttamiseen on, mutta toteutuksen tavat ja mahdollisuudet vaikuttavat puuttuvan. Työntekijät tunnistavat monenlaisia haasteita viestinnässä: paperiset esitteet edellyttävät erilaisia kieliversioita ja lukijalta lukutaitoa. Tiedotustilaisuuksiin ei puolestaan välttämättä saavu kohdeyleisöä paikalle, kun taas kasvokkain tapahtuvassa mainonnassa kielimuuri on selkeä este.

Joka viikko valmistellaa ja valmistauduttaa et meil on Kaneli ja sit ollaa odottamas paperit kädessä et kukaan ei tuu. Ku voitais tehdä jotain fiksumpaa sitte ku pitää semmost mitä ei oo. Me haluttais vastata meidän asiakkaiden oikeisiin tarpeisiin eikä siihen mikä täällä alueella on jonkun mielestä tarpeellista. – Koska se on se, mikä tuo meille niit asiakkaita ja saadaan ne pidettyy täällä. [H7t]

Ne kotiäidit jotka sitä tarvitsis, ne ei saa sitä tietoo. – Ihan siis jo migri²³ vois kertoo et täällä pääsee äidit opiskelee suomea. Vaikka me täältä käsin markkinoitais kuinka niin pitäs olla todella hyvät ne erikieliset mainonnat – tuntuu turhalta viedä suomenkielisiä esitteitä jonnekin kirjaston täydelle seinälle mistä ulkomaalaisen joka ei osaa suomea pitäisi bongata se esite. [H11t]

Suurimpana haasteena työntekijät näkevät sen, että palvelu ja sen tarve eivät kohtaa siinä mittakaavassa kuin toiminnan vaikutusten edistäminen vaatisi (esim. Martikainen & Tiilikainen 2007; Zechner 2007). Ohjaajien mukaan osassa Kaneli-puistoja on jo havaittavissa perinteitä, jotka lujittavat toimintaa ja edistävät paikan mainetta. Toisaalta he näkevät toiminnan myös osin epäonnistuneen niin kauan, kun kaupungissa on yksinäisyydestä turhaan kärsiviä naisia lapsineen.

Kyl mä sen yheks isoimmaks haasteeks sanoisin et miten tavoittaa [kotona olevat äidit]. [H10t]

Meil on periaattees paljon ihmisii jotka tarvis [matalan kynnyksen suomen kielen opetusta]. [H14t]

4.8 Resurssit: raha, aika, ihmiset

Niin, jos ois resursseja, niin. Siinäpä se. [H4t]

Tutkimuksen yllättävin tulos, joka ei alun perin kuulunut tutkimuskysymykseen, oli työntekijöiden laaja huoli resurssien riittävydestä. Jokaisessa työntekijähaastattelussa mainittiin resurssien puute tai huoli niiden riittävydestä. Yhdessä paikassa mainittiin tilanteen olevan uuden työntekijän palkkauksen myötä parempi. Useassa haastattelussa leikkipuiston työntekijät kertovat kokevansa, että heidän työtään ei arvosteta tarpeeksi. Työntekijöiden mukaan tämä näkyy matalina palkkoina ja julkisen arvostuksen puutteena, jotka eivät vastaa koulutuksen tasoa, työn monipuolisuutta tai vaativuutta.

Oishan se kiva jos palkkaus ois samalla linjalla ku muilla saman koulutustaustan omaavilla – et arvostus ei todellakaan ole meidän työssä kauheen kova. – En haluaisi lähteä [muualle] tekemään töitä. Mut mun on pakko, [mulla on] sama palkka ku kouluttamattomalla lastenhoitajalla. [H11t]

²³ Maahanmuuttovirasto.

Kyllä meitä arvostetaan asiakkaiden puolelta. Palkassahan se vois tietenkin näkyä paremmin [H13t]

En oo missään muualla kaupungilla törmännyt siihen, että täytyy osata niin paljon [eri ammattien] asioita kuin leikkipuistoihmiset osaa. [H11t]

Työntekijöillä oli huoli myös siitä, että säästetään leikkipuistojen ennaltaehkäisevästä työstä niin, että se aiheuttaa ongelmia myöhemmin esimerkiksi lastensuojelussa tai syrjäytymisenä (De Souza 2011):

Usein [kotouttamistoimet] keskittyvät liikaa siihen – et maan rajojen ulkopuolelta tänne muuttanut täytyy nyt saada nöyrytyksen ja elämään niinkun me täällä. Unohtuu et siin on paljon muutakin. – Mä toivon et kukaan ihminen ei joutuis olemaan vain tukien varassa muiden perässä vedettävänä. Et jokasella pitäis olla tasavertainen mahdollisuus olla yhteiskunnan jäsen. – Meidän järjestelmä ei tue ollenkaan sitä et pääsis kotoutumaan oikeassa tahdissa ja oikeassa vaiheessa. [H11t]

Resurssipula koskee rahan lisäksi aikaa ja henkilöstöä. Vapaaehtoistyöntekijöiden panosta kiitetään, mutta Kanelin vaatimaa kahta työntekijää ei kaikissa puistoissa pystytä takaamaan, sillä töitä on työntekijöiden mukaan liikaa. Ongelmia on erityisesti kausina, joina on enemmän sairauspoissaoloja. Ajan niukkuudesta kärsii työntekijöiden mukaan nimenomaan se työ, joka olisi kaikista tärkeintä:

Tarvis enemmän aikaa sille ennaltaehkäisevälle työlle, elikkä olemiselle. Läsnaolemiselle. – Kun uusi asiakas tulee, hän ei kävele ovesta sisään, et 'hei minulla on ongelma, minä haluaisin sinulle kertoa' vaan se vaatii sen tutustumisen, sen kynnyksen yli pääsemisen et hän alkaa luottaa suhun et hän tajuu et hän voi pyytää sinulta tukea ja neuvoja. [H11t]

Kaipaisin sitä suunnittelu-aikaa lisää – sitten pystyis kehittämään sitä toimintaa eri tavalla. [H5t]

Niissä pisteissä, joissa Kanelin kävijämäärät ovat hyvin alhaiset, ajan varaamista tuokiolle pidetään ajan haaskauksena, ja yleensä ajalle on varmuuden vuoksi keksitty myös muuta käyttöä.

Tähän tilanteeseen nähden sanoisin et riittää resurssit. Mut et jos se [toiminta] sitte paisuis niin pitäis miettiä uudestaan. [H10t]

Kyl meil tällä hetkellä riittää resurssit. Mut ei ainakaan vähempää! [H13t]

Työntekijät kertovat kokevansa riittämättömyyttä, kun eivät ehdi kohdata asiakkaita kuten haluaisivat ja näkevät tarpeelliseksi:

Jos meil on vähääkään henkilökuntapulaa niin hoidetaan ensisijaisesti se kerho jolloinka meillä jää helposti hoitamatta se [muiden] asiakkaiden toiminta ja sit se vaikuttaa heti asiakasmääriin. Sil on iso merkitys vanhemmalle, et on se vapaus kulkea ja tehdä. [H11t]

Tässä henkilökunnan joustavuus näkyy tärkeänä toiminnan toimivuuden kannalta. Kiireettömyyteen pyrkiminen liittyy ohjaajien mukaan kävijöiden kunnioittamiseen. *Näkymätön työ* vie työntekijöiden mukaan paljon aikaa. Osa kokee, että työn entistä virallisempi luonne, joka vaatii raportointia ja tiettyjen tulosten täyttymistä, syö huomattavasti aikaa tärkeämmiltä työtehtäviltä.

On paljon muutaki hommaa mikä meidän pitää puistos tehdä mikä ei näy asiakkaille. Et ei me pystytä niinku irtoo joka paikkaan. [H7t]

Sun pitää vaan yrittää parhaasi siinä ja sit tehä kaikkea vähä samalla. – On paljon työtehtäviä, siitähän se [kiire] johtuu. Kyllä siinä vaa itse niinku joustaa sitten. [H5t]

Kuinka tärkeä on se aamupäivän avoin toiminta leikkipuistoissa! Tuntuu [et päättäjät] dumpkaa sivuun kun se ei tuota rahallista tulosta — et raha ratkaisee. [H11t]

Lähes kaikki haastateltavat kävijät arvioivat sopivaksi tuokiomääräksi kahdesta kolmeen tilaisuutta viikossa. Jokainen toivoo Kaneli-tuokioita järjestettävän useammin kuin kerran viikossa. Kävijöiden tarpeet palvelulle eivät katoa kesällä, mutta liikkuminen, ulkona olo ja ohjatun toiminnan tarpeet saattavat muuttua. Työntekijöiden kiire ei näy välittyvän asiakkaille:

Mun mielestä kaikki työntekijät pystyvät huomioimaan asiakkaita täällä. – He ovat tosi hyviä aikuisia ja lapsia kohtaan. [H3a]

4.9 Merkityksellisyys työssä ja järjestelmän rakenne

Mä heti näin ihan kauhuskenaarion että [tutkimus toteaisi, että] 'ei oo mitään merkitystä tehokkuuden kannalta' tai jotain – ja sit mä aattelin et apua, pitää ottaa kaikki muutkin tekijät! – Sosiaaliset verkostot kehittyä ja opit monia asioita! – Kun toiminta on just niin laajaa et se on muutakin kun mitä se virallisesti on — sitähän ei voi laittaa exceliin. [H6t]

Työntekijät kuvaavat pelkoa, ärtymystä ja ahdistusta siitä, että numerot ja taulukot korvaavat ihmisten välisen kanssakäymisen ymmärtämisen. Työntekijät kuvailevat työtään merkitykselliseksi, mutta kokevat myös epäonnistumista tai turhautumista. Useat heistä näkevät, että asiakkaiden

läsnäoleva, kiireetön kohtaaminen olisi työn kannalta ensiarvoisen tärkeää, mutta ilmaisevat samalla vahvaa huolta siitä, että tätä asiaa ei ymmärretä toiminnasta päättävillä tahoilla:

Joku oli just kritisoinu Kanelia [kävijämäärien] perusteella – jossain korkeemmalla tasolla eikä ollu ymmärtäny et – nää tilanteet muuttuu ja ihmiset on matkalla suomen kielen oppimisessa ja kotoutumisessa – sillähän on muuki merkitys ku se suomen kieli – et on yks paikka mihin oot tervetullu täällä vieraassa kulttuurissa ja ihan vieraassa kaupungissa. Se on kaiken ydin. [H6t]

Mä ite koen sen aika ahdistavana et on sitä taulukkojohtamista et tuijotetaan niitä tilastoja – et ei kohtaa se mitä meidän ylempi taho haluaa käytännön [tilanteen] kanssa. [H11t]

Osa työntekijöistä kuvaa kaupungin hierarkiaksi, jossa ”kentällä” tehtävää työtä ei aina kunnioiteta ja jossa työntekijöiden asiantuntemus saatetaan sivuuttaa:

Se et me ’ei tehdä mitään’ on oikeesti sitä läsnäoloa niille asiakkaille, et me pysähdytään kuuntelemaan mitä se asiakas todella sanoo. [H11t]

Se on yks toiminta lisää, mitä täytyy... on vaan että ”tämmönen juttu ja rupeet tekemään! [H4t]

[Kaupungilla] oletetaan et meille vaan tulee tälläsii erilaisia työtehtäviä ja ’nyt ne hoitaa’! [H11t]

Uusien työtehtävien jatkuva lisääminen ja entistä byrokraattisempi tapa hallinnoida saa moitteita, ja merkityksettömiksi koetut työtehtävät aiheuttavat osassa ärtymystä. Työntekijät kertovat ymmärtävänsä hyvin, että uudet toiminnot vaativat aikaa vakiintuakseen, mutta samalla niiden pakottaminen osaksi leikkipuiston toimintaa koetaan turhauttavaksi.

On ohje et pitäs olla aina kaks työntekijää [Kanelissa] mut – meil on näit asiakkait ketä pitää myös palvella ja auttaa ja jutella ja ottaa vastaan et ei meil oo niinku resursseja semmoseen. [H7t]

Meki sanotaan välillä et meil on lapset vaan säilytyksessä koska meil ei oo resursseja kohdata niit meidän lapsia enää kunnolla. – Tärkein kohtaamispiste on siel varhaislapsuudessa, kun ne lapset on viel sen vanhemmat kans kotona— et saako ne vanhemmat sen tuen. [H11t]

Mul on siis perushyvä työfiilis, mut kyl mua on ärsyttäny se et meil ois hirveesti osaamista ja intoo ja taitoo tehdä vaikka mitä, niin sit kädet sidotaan. [H10t]

Lähiesihenkilöiden taitoja kuvaillaan tärkeiksi osaksi toimintaa ja ymmärtävää ja kuuntelevaa asennetta pyritään tuomaan sekä asiakkaiden että työntekijöiden välisiin kohtaamisiin. Kaneli

koetaan yleisesti merkityksellisenä ja mukavana työtehtävänä silloin, kun se ”toimii”, mutta samalla osa työntekijöistä huomauttaa, että työ on vain samaa vanhaa ihmisten kohtaamista, jota on tehty yli sata vuotta – nyt vain taulukkoon pakotettuna.

Meil on hirveen hyvä esimies joka osaa hakee apuu. [H10t]

On [Kaneli] semmonen tän työn suola kyllä. [H5t]

Mut sitähan me ollaan tehty kautta aikain! Me ollaan tehty tätä samantyyppistä työtä jos on tullu perheitä, jotka tarvii suomen kielen opettelua. [H11t]

5. Johtopäätökset ja pohdinta

5.1 Johtopäätökset

Kotoklubi Kanelin merkitys kävijöille ja työntekijöille syntyy toiminnan lukuisista ulottuvuuksista. Näistä jokainen muodostaa yhdistelemällä henkilökohtaisen merkityskokonaisuuden. Erityisen merkityksellinen on kuitenkin sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistama tuki ja apu, jotka ulottuvat toiminnassa huomattavasti kielen opetusta laajemmalle alueelle. Tutkimukseni tärkein tulos on, että menestyksellisen kotouttamistoiminnan perusehto on kotoutumisen epävirallisen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvän puolen onnistunut rakentuminen. Tulokset perustuvat Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnan Kaneli-palvelun työntekijöiden ja osallistujien kertomuksille kotouttamispalvelun merkityksistä.

Tulokseni vastaa alkuperäiseen tutkimuskysymykseeni, jossa kysyin, millaisia menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytykset Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnassa ovat. Haastatteluissa sanallistetut merkitykset kuvaavat kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen tärkeyttä matalan kynnyksen palvelussa. Kun kävijä kokee tulevansa kohdatuksi omana itsenään ja hyväksytyksi ennakkoluulottomasti sellaisena, kuin on, syntyy oppimiselle ja kotoutumiselle suotuisa ilmapiiri luottamukseen perustuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Tutkimukseni otos ja tulokset edustavat rajattua osaa leikkipuistojen kävijöistä ja työntekijöistä, mutta koskevat yleisemmin kotouttamispolitiikan suuntauksia Helsingissä ja Suomessa.

Suomalaisen maahanmuuttopolitiikan tavoitteeksi on asetettu ulkomailta Suomeen muuttavien integrointi tai kotouttaminen toimivaksi osaksi yhteiskuntaa. Kotouttamistoimien tavoitteet on

kuitenkin asetettu taholta, jolla on valta määrittellä maahan muuttavien ihmisten identiteetti (Kurki 2018) ja kotoutumisen polut. Koska kotouttamispalveluja laaditaan vastaanottavan yhteiskunnan näkökulmasta, ne painottavat usein toimia, joiden tarkoituksena on tehdä maahan muuttavasta henkilöstä sujuva osa yhteiskunnan työ-, koulutus- ja normijärjestelmiä (ks. esim. Castles & Miller 1998). Kotouttamispalveluiden rakenteiden joustamattomuus ja keskittyminen mitattaviin tuloksiin tai numeroihin voivat haitata sekä tehtävää kotouttamistyötä että maahan muuttaneen henkilön kotoutumista, jos sosiaalisen vuorovaikutuksen puoli jätetään huomiotta. Tutkimukseni tulokset vahvistavat täten FinMonik-tutkimuksen (2018–2019) raportista tehtäviä johtopäätöksiä (Castaneda & Kuusio 2019): tukemalla kotoutumisen epävirallista, sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvää puolta voidaan vaikuttaa positiivisesti palvelua käyttävien ihmisten terveyteen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuttaneet henkilöt ovat kuin kuka tahansa uudessa ympäristössä oleva ihminen, jonka avun tarve koskee laajasti elämän erilaisia osa-alueita, mutta erityisesti sosiaalista vuorovaikutusta kontaktivajeen ja vierauden keskellä. Näiden ihmisten tarve on kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen, ei kotouttamistoimen *kohteena* oleminen, sillä heiltä ei puutu ymmärrys siitä, mitä *pitäisi* tai *kannattaisi* tehdä, vaan työkalut ja voimavarat prosessista selviämiseen. Jos siis palvelun laatu eli toteutus vastaa tarpeita, on sille olemassa käyttäjänsä, jotka osaltaan mahdollistavat menestyksellisen toiminnan yhdessä palvelun toteuttajien eli työntekijöiden kanssa.

Tutkimustulokseni osoittavat, että on olemassa eroja niiden leikkipuistojen välillä, joissa Kaneli-toimintaa tarjotaan. Erot näyttävät edustavan kahta hyvinkin erilaista maailmaa: Osassa pisteitä toiminta tuntuu kävijöistä ja työntekijöistä toimivalta ja sekä osallistujat että työntekijät kokevat kertomansa mukaan palvelun merkitykselliseksi. Toisissa pisteissä, joissa toiminta on vähemmän vakiintunutta tai strukturoimattomampaa, se koetaan työntekijöiden puolesta turhana tai turhauttavana. En analyysissäni ole yksilöinyt leikkipuistoja, perhetaloja tai kaupungin alueita tai vertaillut niitä keskenään, mutta kävijöiden ja työntekijöiden kertomuksissa korostuvat tietyt kokemukset, jotka olen koonnut tähän lukuun. Johtopäätöksiä seuraa katsaus tutkimuksen rajoituksista ja tutkimukseni yleinen pohdinta.

Yksikään haastateltavista ei kuvaile toimintaa onnistuneeksi sen perusteella, kuinka paljon ihmisiä leikkipuistoissa käy tai kuinka hyvin kävijät ovat oppineet suomea. Onnistumisina pidetään sen sijaan ystävyys- ja tuttavuussuhteiden syntymistä, iloa ja rentoutta sekä kiireetöntä olemista. Kielen oppiminen koetaan jokaisessa haastattelussa tärkeäksi, mutta yhdessäkään paikassa ei vaikuta tapahtuvan onnistuneeksi koettua oppimista, jolleivät toiminnan eli kohtaamisten mahdollistavat

rakenteet toimi. Sosiaalisten tekijöiden vaikutus kävijöiden henkiseen hyvinvointiin näyttää vahvistavan Castanedan ja Kuusion (2019) vastikään julkaistuja pääätelmiä sosiaalisten tekijöiden ja henkisen hyvinvoinnin yhteyksistä, mutta myös aiemmin työssäni esitellyn tutkimuskirjallisuuden arvioita sosiaalisen pääoman yhteyksistä henkiseen hyvinvointiin.

Kävijöitä houkuttelee Kaneliin tuokion ja ohjaajien lisäksi kaupunkiympäristön muut palvelut ja niiden helppo saavutettavuus. Haastateltujen työntekijöiden ja osallistujien kertomusten perusteella näyttää siltä, että mikäli leikkipuisto tai perhetalo tekee tiivistä yhteistyötä alueen muiden (sosiaalisia) palveluja tarjoavien tahojen kanssa, kävijämäärät voivat lisääntyä tai osallistujat saattavat käydä Kanelissa säännöllisemmin. Mikäli palvelut ovat erillään leikkipuistosta, saattavat arjen muut tarpeet ajaa Kanelin edelle: Ne haastateltavat, joilla on pieniä lapsia kokevat, että on raskasta tai vaikeaa käydä useassa paikassa päivän aikana. Tällöin saatetaan esimerkiksi valita leikkipuiston sijaan kauppakeskuksen leikkihuoneessa käynti, jotta ruokaostokset voi tehdä samassa rakennuksessa.

Tiettyjen leikkipuistojen etu on, että ne sijaitsevat paikassa, jonka läheisyydessä on jo vakiintunutta sosiaalista toimintaa esimerkiksi naapuruston yhteistilan tai seurakunnan toiminnan muodossa. Omistautuneet ohjaajat ja sosiaalisen pääoman potentiaali ajavat kävijöiden toiminnassa pienten muttei isojen hankaluuksien ohi, eli lähipuistoa kauempana oleviin puistoihin tai perhetaloihin matkustetaan jopa kuntarajojen yli, mutta ei hinnalla millä hyvänsä. Hinta on yleensä naisen oma väsymyksen tunne, luottamuksen puute, turvattomuuden tunne tai liikaa stressiä ja epävarmuutta aiheuttavat tilanteet, kuten hankala julkinen liikenne ja pitkät matkat yhdistettynä vierauden tunteeseen kaupungissa tai lasten vaihteleviin tarpeisiin.

Hankkeena Kotoklubi Kaneli sijoittuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välimaastoon, mikä osin lienee syynä sen moninaisille vastuualueille ja toimintamallien vakiintumattomuudelle. Siitä huolimatta, että toimintaa on ollut useassa leikkipuistossa yli kolme vuotta, se vaikuttaa kärsivän uuden tai projektiluontoisen toiminnan jäsenitelemättömyydestä ja osin epäselvistä vastuista, jatkosta ja laadusta. Prosessissa kotoutuja jää määriteltävän *toisen* rooliin, milloin asiakkaana, kävijänä, maahanmuuttajana tai projektin kohteena. Mikäli vastuu kotoutumisesta koetaan olevan yksilöllä ja näkemyksessä painottuu taloudellinen menestyminen, vastuunotto ja jatkuva joustava oman kotoutumispolun kehittäminen (Davies 2005; Kurki 2018), ei rakenteelliselle tuelle jätetä tilaa, vaikka se olisi sosiaalisen toiminnan rakentumisen kannalta olennaista.

Koska Kotoklubi Kanelin toiminta on suunnattu ensisijaisesti suomen kielen alkeita opetteleville henkilöille, oletin osallistujien olevan oppimisprosessinsa ja kotoutumisensa alussa, mahdollisesti

ilman muita järjestelmällisiä keinoja opetella suomen kieltä arjessaan. Tämä ei kuitenkaan täysin pitänyt paikkaansa. Muutama haastateltu on asunut Suomessa vuosikymmeniä, mutta kokee silti tarvitsevansa Kanelin tarjoamaa perustason puheen harjoitusta ja sosiaalista kanssakäymistä. Useampi haastateltu ilmoitti käyvänsä mieluummin Kanelissa kuin muissa kotouttamistoimissa, kuten esimerkiksi kielikurssilla. Kyseessä ei siis ole tiedon, keinojen tai osaamisen puute. Haasteena on kontaktien puuttuminen valtaväestöön – suomenkielisten keskustelukumppanien puute voi hidastaa sekä kielen oppimista että yhdistävän sosiaalisen pääoman luomista. Tämä on havaittu myös aiemmissa suomalaistutkimuksissa (esim. Karayilan ym. 2017, 191).

Kaneli ei välttämättä tavoita ja tue heitä, joilla on työ- tai opiskeluverkosto tai jotka saavat perheessään tukea kotoutumiseensa esimerkiksi suomalaisen kumppanin muodossa. Naiset ovat saattaneet lakata käymästä Kanelissa, kun ovat tulleet osaksi jotakin toista järjestelmää tai verkostoa, esimerkiksi työyhteisöä tai kielikurssia. On epäselvää, mitä kautta osallistujat saavat tiedon Kanelista. Tiedotus ei vaikuta tavoittavan potentiaalisia asiakkaita ihanteellisesti, mikä herättää huolen siitä, että on varhaisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita, jotka jäävät avun ulkopuolelle. Jokainen haastatelluista kävijöistä oli saanut tiedon kurssista eri lähteestä, mikä toisaalta kertoo myös tiedottavan verkoston monipuolisuudesta.

Tutkimukseni ei sisällä tietoja kävijöiden taustamaista, mutta työntekijöiden varovaisten arvioiden ja kotoutumisen maaryhmäkohtaisten erojen (Kuvio 1) perusteella voi esittää, että Kanelin kohderyhmää ovat enemmän kauempaa tulleet kuin naapurimaista muuttaneet, eli suuremmassa syrjäytymisvaarassa olevat. Kanelin voi olettaa olevan tarpeellinen heille, joille esimerkiksi maksulliset kotouttamistoimet (tai niiden aikainen maksullinen lastenhoito) ei ole vaihtoehto. Palvelun mahdollistama heikkojen suhteiden verkosto voi toimia vastineena muutossa menetetyille vanhalle verkostolle. Esimerkiksi ystävistä ja sukulaisista muodostuvaa verkostoa ei ole mahdollista rakentaa tulomaassa keinotekoisesti, jolloin heikkoja suhteita mahdollistavan palvelun rooli kotoutujan arjessa voi olla merkittävä. Työntekijöiden esittämä tuki ja läsnäolo näyttäisi muodostavan tukiverkoston perustan, sillä he mahdollistavat palvelun toteutumisen. Kanelin kaltaiset matalan kynnyksen palvelut vaikuttavat siis olevan tarpeellisia eriarvoisuuden ja eriytymisen ehkäisemiseksi, mutta laajempien vaikutusten arvioimiseksi tarvittaisi lisätutkimusta.

Toiminnan henkinen ulottuvuus liittyy kiinteästi sosiaaliseen pääomaan ja palvelun matalan kynnyksen periaatteeseen. Vapaus tulla, olla ja liikkua leikkipuistojen tiloissa selittämättä tekemisiään tai menojaan on edellytys rentouden ja hyväksytyksi tulemisen tunteille, jotka syntyvät luottamuksesta. Toiminnan virallisin osuus lienee kävijöiden kohdalla rintapieleen teipatut

maalarinteipin pätkät, joissa lukee osallistujien nimi. Byrokratian puuttuminen vaikuttaa toiminnan menestyksellisyyteen, sillä se liittyy verkostoissa syntyvään luottamuksen tunteeseen.

Luottamus ihmisiin luo luottamusta järjestelmään. Mark Granovetterin (1973; 1982) ja Rose, Carrasco & Charboneau (1998) tarkoittamat *heikot siteet* näyttäytyvät olennaisina maahan muuttaneiden naisten turvallisuuden ja luottamuksen tunteiden syntymisessä sekä vahvempien siteiden mahdollistajina. Henkisen ulottuvuuden merkitys liittyy siis kiinteästi toiminnan epäviralliseen sosiaalisen puoleen riippumatta syy-seuraussuhteesta (ks. Steger & Kashdan 2009). Vaikka maahan muuttaneiden naisten ja äitien siteet Kaneliin ja leikkipuistoihin arvioidaan haastatteluissa pääosin heikoiksi, niitä luonnehditaan myös toistuviksi ja merkityksellisiksi. Luotto heikkojen siteiden merkitykseen on osalla kävijöistä laajentunut koskemaan myös omaa naapurustoa ja arjen kaupunkiympäristöä, ja siteet ovat vahvistuneet leikkipuiston, naapuruston muun toiminnan tai muiden yhteystahojen kautta. Kertomukset viittaavat siihen, että heikot suhteet voivat lisätä turvallisuuden ja kuuluvuuden tunnetta (Rose, Carrasco & Charboneau 1998).

Kanelilla on edellytykset toimia yhdistävän sosiaalisen pääoman (BR) entistä menestyksellisempänä mahdollistajana, joskin toiminta näyttää nyt jo merkkejä sellaisen välittämisestä tai luomisesta (ks. Nannestad ym. 2008). Negatiivista sitovaa pääomaa (BO-) kertomuksissa ilmenee lähinnä valtaväestön keskuudessa, ja positiivisen sitovan pääoman (BO+) arvioinnissa olisin varovainen, sillä se edellyttää tietyn ryhmän määrittelyä. Mikäli ryhmä määriteltäisiin maahanmuuttajiksi, palataan maahanmuuttajaistamisen (Kurki 2018) ongelman ytimeen: ketkä ovat ryhmä ja millä perusteella, ja voiko ryhmälle luoda palvelua sen perusteella, että sen jäseniä yhdistää ulkomainen syntyperä? Yhdistävänä tekijänä se tuntuu kieltämättä melko löyhältä. Toisaalta ryhmän vahva yhdistävä tekijä voi olla vierauden ja ulkopuolisuuden tunne kaupungissa, jolloin palvelu osuu paremmin kohderyhmään, jolla on lisäksi hyötyä kielen oppimisesta. Tällöin se osunee myös niihin valtaväestön äiteihin, jotka kaipaavat avoimen leikkipuistotoiminnan palveluja omassa arjessaan. Sitovaa pääomaa (BO+) voisi näin syntyä vertaistuen muodossa pienten lasten vanhempien kesken. Luonnollinen jatke tälle pääomalle olisi yhdistävän pääoman syntyminen tai sitovan (BO+ sekä ideaalitapauksessa ehkä myös BO-) osittainen muuttuminen yhdistäväksi (BR).

Tutkimukseni mukaan Kanelin toiminta ei ole ainoastaan kielen oppimista varten. Se sisältää lähes kaikkia Jaana Vuoren (2015) määrittelemiä kotouttamistoiminnan elementtejä (ks. 2.2). Ainoa vähemmän esiintyvä ulottuvuus on fyysinen huolenpito. Tämä tarkoittaa, että työntekijöiden työnkuva on huomattavasti laajempi kuin kielen alkeiden opetus tai vastaavasti ”pelkkä” lastenhoito vaatisi. Leikkipuistojen ajalliset, rahalliset ja henkilöstölliset resurssit eivät työntekijöiden mukaan

välttämättä riitä sellaisten tehtävien tekemiselle, jotka ulottuvat perustyönkuvan ulkopuolelle. Toisaalta työntekijät ilmaisevat myös huolensa siitä, että työnkuva ei vastaa leikkipuistojen ja perhetalojen asiakkaiden tarpeita tai toiveita. Turtiainen ja Hiitola (2015) ovat todenneet, että kotouttamispalveluiden laatuun vaikuttaa olennaisesti niiden sisäinen ja välinen yhteistyö sekä vuorovaikutus kolmannen sektorin ja vanhempien kanssa. Näin näyttää olevan myös Kanelin tapauksessa, jossa työn rakenteellisten tekijöiden puuttuminen, epäonnistuminen tai kuormittavuus vaikuttavat koko toiminnan menestyksellisyyteen.

Haastattelemiini työntekijät kertoivat luovan ja joustavan työtteen kuormittavuudesta varsinkin niissä haastatteluissa, joissa myös puhuttiin toiminnan rakenteen ongelmista. Ongelmat tunnistettiin myös muissa haastatteluissa, mutta niiden ei katsottu vaikuttavan työotteeseen yhtä vahvasti tai koettiin, että työntekijöiden joustavuus korvasi osan järjestelmän ongelmista. Tulos tukee Turtiaisen ja Hiitolan (2015) tulosta varhaisen tuen palveluiden työntekijöiden kuormituksesta: kuormitus ei synny eri asiakkuuksista, vaan resurssien puutteesta, rakenteiden ongelmasta ja työnkuvan laadusta.

Työntekijöiden kertomuksista ilmenee, että Kanelin tärkeimpänä tavoitteena ei pidetä kielen opettamista, vaan ennemminkin sosiaalisen pääoman rakentamista heikkojen suhteiden avulla kotoutumisprosessin tueksi. Työntekijät arvioivat Kanelin myös osuvan tärkeään pisteeseen lasten kasvatusta, ja siten vaikuttavan perheiden yleiseen hyvinvointiin ja maahanmuuttajien lasten myöhempään pärjäämiseen esimerkiksi koulumaailmassa. Havaintoa tukee tutkimus pienten lasten äitien tuen tarpeen vaiheista (ks 2.2). Ruth De Souza (2011) ehdottaa yksinhuoltajaäideille suunnattuja palveluja, jotka mahdollistaisivat verkostoitumisen ja vertaistuen löytämisen kielitaidosta, taustasta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Lastenhoidon järjestyminen on olennaista, jotta äitien ei tarvitse valita oman ja lapsensa hyvän kotoutumisen välillä.

Jotta maahanmuuttajanaisten erilaisista tilanteista, tarpeista ja mahdollisuuksista saataisi mahdollisimman kattava kuva, tarvittaisi myös laajamittaista tutkimusta niistä sukupuolittuneista rakenteista, jotka mahdollistavat ja ylläpitävät eriarvoistavia rakenteita kotoutumisprosesseissa (Martikainen 2007, 45–46). Tutkimukseni tuloksilla on yhteistä kosketuspintaa Matti Kortteisen (1982) tutkimuksen kanssa koskien uudelleensosiaalistumisprosesseista kaupunkiympäristössä:

Yksinäisyydestä tulee helposti kierre. Kun on yksin eikä kukaan anna tunnustusta töistä ja pihayhteisö masentaa, helposti menettää uskonsa kokonaan eikä yksinkertaisesti enää uskalla lähteä mihinkään. Ja kun sitten ei uskalla lähteä, menettää entistäkin enemmän itseluottamustaan, ja uskaltaa vielä vähemmän. (Kortteinen 1982, 155.)

Elämäntapojen muutoksen tutkiminen lähtee subjektiivisen kokemuksen korostamisesta, jotta se ottaisi huomioon taustat, kontekstit ja ”kulttuuriset juuret” (Kortteinen 1982, 57–59). Kortteisen tulosten merkitys omalle tutkimukselleni liittyy naisten aseman ja heidän verkostojensa miehistä eriytyneeseen rakenteeseen, mikä osaltaan viittaa patriarkaalisten rakenteiden olemassaoloon vielä lähes neljä vuosikymmentä myöhemmin. Vaikka tutkimustilanteet ja -konteksti ovat erilaiset, ovat yksinäisyys, eristäytyneisyys ja naisten (lasten kautta) muodostamat verkostot keskipisteenä siinä vieraassa kaupunkiympäristössä, jonka ihmiset uudelleensosiaalistumisessaan kokevat.

5.2 Tutkimuksen rajoitteet

Palvelun toimintaan osallistuvien tutkiminen ei yksinään kerro palveluiden tarpeesta. Tarkin tieto siitä, miksi Kaneliin ei osallistuta olisi saatu niiltä, jotka eivät käytä palvelua vaikka tietävät siitä. Tämä olisi ollut tutkimuksen toteutuksen kannalta hyvin vaikea tai jopa mahdoton otanta: koska kyseessä on matalan kynnyksen palvelu, ei kävijöistä ole rekisteriä eikä heidän liikkeitään tai tarkoituseriään seurata. Optimaalinen haastateltava kävijä olisi ollut henkilö, joka olisi käynyt Kanelissa muutaman kerran ja jättänyt sitten käymättä. Tällaista joukkoa oli käytännössä mahdotonta jäljittää, minkä lisäksi se olisi sotinut matalan kynnyksen periaatteita vastaan.

Tutkimukseen osallistuneet kävijät ja työntekijät olivat oletettavasti henkilöitä, joille oli jollain tavalla tärkeää edistää joko tutkimusta Kanelista, palveluista tai kotoutumisesta, elleivät he kokeneet sitä esimerkiksi velvollisuudekseen tai eivät kysyessä halunneet kieltäytyä. Yksi haastateltava vastasi kysymykseeni *Miksi sinulle oli tärkeää osallistua haastatteluun?* kertomalla, että hänestä tuntui, että hän halusi sillä tavalla auttaa Kanelia ja sen työntekijöitä, koska ne olivat auttaneet häntä niin paljon. Tämänlainen asetelma on otettava huomioon vastausten analyysissä: onko mahdollista, että asiakkaat kokevat tarpeelliseksi ylläpitää onnellisuusmuuria tai muuten silotella kokemustaan, koska kokevat auttavansa sillä niitä, jotka ovat auttaneet heitä? Toisaalta tällainen toiminta kertoisi osaltaan myös siitä, että kävijä kokee toiminnan jollakin tavalla tärkeäksi itselleen ja siksi puolustamisen arvoiseksi, jolloin tulos on yhtä lailla se, että toiminta on kävijälle merkityksellistä.

Sosiaalinen pääoma itsessään ei ole mikään kaikenkattava vastaus eri järjestelmien ongelmiin. Sen merkitys kotoutumisen sosiaalisten verkostojen rakentajana vaikuttaa tutkimukseni valossa kuitenkin varsin olennaiselta. Sosiaalisen pääoman käsitteisiin tulee suhtautua sillä varauksella, että ne ovat kontekstisidonnaisia riippuen yhteiskunnasta, sen järjestelmistä ja ideologisista tavoitteista

(ks. esim. Cheong ym 2007). Olen tukeutunut varsin moniulotteiseen teoreettiseen pohjaan, sillä vastaavaa aiempaa tutkimusta menestyneen kotouttamistoiminnan edellytyksistä leikkipuistojen toiminnassa ei löytynyt.

Tutkimukseni ei juurikaan tukeudu kaupunkimaantieteeseen, mutta voisi laajempaan työnä hyvinkin tehdä niin. Tällöin analyysiin voisi sisältää kysymyksiä leikkipuistojen ja perhetalojen kävijämääristä ja sijainneista sekä pääkaupunkiseudun eriytymiskehityksestä tai vaikkapa joukkoliikenteen ja maantieteen vaikutuksista maahan muuttaneiden kaupunkilaisten (naisten) liikkumiseen (ks. Rose, Carrasco & Charboneau 1998). Tutkimukseni mahdollisuutta sitoa tutkimustuloksia maantieteellisiin tekijöihin rajoitti osaltaan taustani sosiologina (eikä maantieteilijänä), mutta suurimmaksi osaksi syynä oli haastateltavien anonymisointi. Maantieteellisessä analyysissä näin pieni vastaajajoukko olisi ollut helppo kytkeä käyttämiensä puistoihin ja niiden muihin kävijöihin ja henkilökuntaan riippumatta heidän palvelun käyttönsä ajankohtaisuudesta.

Tutkimuksen haasteita ja rajoitteita olen pohtinut laajemmin luvuissa 3.4 ja 3.5, mutta mainitsen tässä vielä kootusti muutaman seikan. Tutkimuksen aikana haasteita tuotti haastattelujen ympärille muodostunut anonymisoinnin tarve, joka vaikutti tutkimuksen kulkuun ja siihen valikoituneisiin henkilöihin. Koska Kaneli-toiminta ei ollut minulle ennestään tuttu, en voinut olla varma haastateltavien kertomusten kontekstista tai joukon edustavuudesta. Tutkimusasetelmani rakentui tiedusteleville keskusteluille, joita kävin Helsingin kaupungin edustajien kanssa ennen varsinaisen kenttätöosuuden aloittamista. On mahdollista, että erilaisella tietopohjalla olisin päätenyt tekemään tutkimusta erilaisesta asetelmasta. Se, että tutkimuksen aikana kävin leikkipuistoissa tutustumassa Kaneli-toimintaan vaikutti myös käsitykseeni toiminnasta sekä mahdollisesti siihen, miten minuun työntekijöiden ja osallistujien puolesta suhtauduttiin ja sitä kautta minulle jaettuihin tietoihin.

Koska tutkimukseni pohjautuu kertomuksille kokemuksista, totesin joukon edustavuuden syntyvän tiettyjen reunaehtojen täytyessä, eikä siten aiheuttavan asetelmallista ongelmaa. Haastateltavat vaikuttivat suurimmilta osin luottavan minuun tutkijana. Esimerkiksi huoli resursseista nousi työntekijöiden haastatteluissa yleensä esille vasta loppupuolella, ja todisti luottamuksesta. Vastavuoroisesti myös minä suhtaudun luottavaisesti kertomuksiin, joista aineistoni koostuu. Mikäli epäilisin kertomusten todenperäisyyttä se ei pelkästään sotisi subjektiivisuuden esille nostamista vastaan, vaan veisi myös tutkimukseltani pohjan.

5.3 Pohdinta

Pertti Alasuutari (2011, 234) esittää, että yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tarkoitus ei välttämättä ole olla käytännöllistä informaatiota tuottava laitos, vaan kirjallisuutta, jonka tarkoitus on edistää järkipäistä keskustelua yhteiskunnallisista asioista. Tutkimukseni aihepiiri, toteutus ja tulokset liikkuvat jälkimmäisten tarkoituserien piirissä. Populismien aikakaudella asiantuntijuus on kuitenkin eräänlaisessa kriisissä (Judis 2016; Palmolahti 2017). Sosiologit ovat myös väistyneet ekonomistien tieltä yhteiskunnan asiantuntijoina muutamassa vuosikymmenessä (Jalovaara 2015), ja Pertti Alasuutarin mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuvalta edellytetään nykyään taskulaskinta (Palmolahti 2017). Kotoutumispolitiikan suuret kysymykset eivät kuitenkaan ole ratkaistavissa pelkin laskentakaavoin, aivan kuten hyvinvoinnin mittaaminen pelkän bruttokansantuotteen perusteella on auttamattoman vanhentunutta. Haastattelemani työntekijöistä lähes kaikki ilmaisivat huolensa siitä, että ihmisten kohtaamista tehdään taulukkojen ja tuloslaskelmien perusteella, ja esittivät, että palvelun yksi tarkoitus on olla puheenvuoro suvaitsemattomuutta vastaan vastakkainasettelun ajassa. Kotoutumistutkimuksen edistämiseksi ehdotan tutkimukseni ja teoreettisen viitekehitykseni perusteella poikkitieteellisyttä, alojen toisiaan kunnioittavaa keskustelua ja yhteistyötä, jonka yhteisenä päämääränä on toimivampi yhteiskunta. Tämä puolestaan vaatii omien intressien tarkastelua, muiden kuuntelemista ja kompromissikykyä sekä asiantuntijoiden osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Maahanmuutto- ja kotoutumistutkimuksen täytyisi yhdistää laadullisia ja määrällisiä tutkimusmenetelmiä mahdollisimman kattavan tutkimuksen ja tilannekuvan tuottamiseksi. Sosiaalipalvelujen tutkimus on tärkeää, jotta niiden kehitystä ja muutoksia voidaan seurata (Kuusio ym 2020, 171). Osassa tätä tutkimusta varten lukemissani selvityksissä suomalaisten kotouttamispalvelujen haasteista (esim Turtiainen & Hiitola 2015; Eronen ym. 2016) vaikutti siltä, että palveluiden toiminnan haasteena on jo pidemmän aikaa ollut epävirallisen sosiaalisen vuorovaikutuksen toteutumattomuus tai näkymättömyys, vaikka ilmiöstä ei suoraan puhuttu näillä käsitteillä. Jos rakennetta ei tunnusteta, siihen on vaikea vaikuttaa. Tutkimukseni tarkoitus on osoittaa ja selventää palvelurakenteen mahdollisia ongelmakohtia ja näin tuoda lisän keskusteluun kotouttamispalveluiden haasteista, jotta ratkaisuja kotouttamistoimista olisi helpompi tehdä. Tarkempien tai laajempien tulosten saamiseksi voisi käydä läpi aineistoja kotoutumispalveluiden sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteista laajemminkin tai tutkia niiden tämänhetkistä tilaa.

Kielitaito on avainasemassa maahanmuuttajakotiäitien kotoutumisprosessissa, ja siksi on pyrittävä kehittämään uusia, jatkuvuudelle perustuvia kotouttamisohjelmia ja -malleja, jotta kotoutumisen ongelmakohdat eivät heijastuisi seuraaviin sukupolviin. Näiden palveluiden kehittämisessä on otettava huomioon toiminnan valtasuhteet: yksi esimerkki valtasuhteiden toiseuttavasta voimasta on kysymys siitä, puhutaanko kotouttamis- vai kotoutumispalveluista – näkökulmat ovat vastakkaiset. Olennaisia tarkastelun kohteita ovat myös tutkimuksessani kuvatut epäviralliset sosiaaliset verkostot. Kanelin voi olettaa olevan tarpeellinen niille, joille esimerkiksi maksulliset kotouttamistoimet (tai niiden aikainen maksullinen lastenhoito) ei ole vaihtoehto. Luottamuksen ja turvallisuuden tunteisiin perustuvista matalan kynnyksen palveluista hyötynevät eniten ne, joiden syrjäytymisriski on suurin. Nämä palvelut kärsivät, jos mahdollistavat epäviralliset rakenteet eivät toimi tai ne jätetään huomiotta. Myös kotouttamiseen liittyvä kielteinen ilmapiiri yhteiskunnassa vaikeuttaa kotoutumista huomattavasti, sillä kotoutuminen on yksilöllinen polku, joka kuljetaan yhdessä yhteisön kanssa.

Sosiaalistumisprosessit näyttävät eri perheissä erilaisilta, ja mikäli vanhempia painaa useampi taakka, voi se siirtyä sukupolvelta toiselle. Erilaisten pääomien osittainen puute ja huono-osaisuus voivat kasautua maahan muuttaneille ja lisätä huono-osaisuuden taakkaa heidän lapsillaan. Väliaikainen huono-osaisuus ei välttämättä siirry seuraavalle sukupolvelle. Maahanmuuttajien lasten riskiä kärsiä huono-osaisuudesta tai eriytyemisestä voitaisiin vähentää räätälöidyillä ja joustavilla kotouttamistoimilla, jotka kohdistuisivat etenkin maahanmuuttajaäitien koulutukseen. Lapset on siis otettava huomioon sekä omassa että vanhempiensa uudelleensosiaalistumisprosessissa, ja Kanelin kaltaisella matalan kynnyksen palvelulla on mahdollisuus vastata tähän tarpeeseen. Tutkimukseni Kaneli-toiminnan merkityksistä liittyy laajempaan keskusteluun valta-asetelmallisesti ongelmallisesta kotouttamispolitiikasta, tasa-arvosta ja rasmin vaikutuksista yhteiskunnassa, mutta myös varhaisen tuen ja kotouttamisen palveluiden rakenteista ja merkityksistä sekä kaupunkien eriytymisestä.

Alun perin tutkimuskysymykseni koski leikkipuistotoiminnan merkitystä maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa. Aiheen monet kerrokset valkenivat minulle työn alettua ja muokkasivat sekä tutkimuskysymystä että näkökulmaa prosessin aikana. Lopullinen tulos yllätti monella tapaa, ja tutkimuksen löydökset osoittautuivat uusiksi ja kotouttamistoiminnan järjestelmien kannalta merkittäviksi, sillä ne osoittavat palvelujen tuottamisen rakenteiden ponnistavan vääristä lähtökohdista, jos ne laaditaan niin sanotusti ylhäältä alaspäin tai jos niiden menestyksellisyttä arvioidaan pääasiassa tulosten mittauskelpoisuuden perusteella (esimerkiksi kävijämäärinä tai kustannuksina). Aloite tutkimuksen näkökulmaan tuli Helsingin kaupungilta, joka toivoi tietoa leikkipuistojen merkityksestä maahanmuuttajille. Tutkimus ei siis ole varsinainen tutkimusyhteistyö

Helsingin kaupungin kanssa, mutta sen tarkoituksena on tukea päätöksentekoa kotouttamistoimista erityisesti Helsingissä.

Tutkimukseni ei ole yleistettävissä siinä mielessä, että sen perusteella voisi tehdä johtopäätöksiä suomalaisen kotouttamistoiminnan kaikista palveluista, sillä subjektiivisista kertomuksista koostuva aineisto ei taivu tähän. Se kuitenkin avaa näkymää menestyksellisen kotouttamistoiminnan edellytyksiin kokoamalla yhteen kokemuksia ja käsityksiä niiltä, jotka näkevät kotouttamistoiminnan lähietäisyydeltä, eli palvelun käyttäjiltä ja työntekijöiltä. Tutkimukseni tarjoaa myös hedelmällisen pohjan jatkotutkimukselle kotouttamistoiminnan epävirallisen, sosiaalisen puolen onnistuneesta rakentumisesta ja sen merkityksestä kotouttamistoiminnassa.

Jatkotutkimuksen näkökulmia voisi olla joko syvällisempi perehtyminen tai yleisemmän tason järjestelmällisempi kartoitus kotouttamisen varhaisen tuen palveluista kävijöiden, työntekijöiden tai molempien näkökulmasta. Avoimen leikkipuistotoiminnan merkitystä olisi tutkittava lisää, samoin kotoutumisen erityispiirteitä naisten, pienten lasten äitien ja kaupungissa tapahtuvan kotoutumisen ulottuvuuksina. Samantyyppisen tutkimusasetelman laajempi tutkimus voisi tuottaa yleistettävämpiä tuloksia ja siten toimia entistä parempana pohjana kotouttamispalveluiden laatimisessa. Muun avoimen leikkipuistotoiminnan merkitystä varhaisen tuen palveluna ainoastaan sivuttiin tässä tutkimuksessa, ja sen tutkiminen voisi tuottaa hyödyllistä lisätietoa palvelun nykytilasta, merkityksestä ja tulevaisuudesta.

Tutkimukseni rajoitteet herättivät myös lisäkysymyksiä: mistä syystä osa palvelun kohderyhmästä jää kotiin ja onko tilanteeseen olemassa ratkaisuja? Mitä he kaipaavat tai eivät kaipaa? Liittyvätkö syyt palveluiden laatuun, määrään tai tavoitavuuteen, vai onko syy jossakin muussa? Kysymykset liittyvät myös yleisesti (naisten) kotoutumisprosesseihin: Kotoutumista ja uudelleensosiaalistumista kuvailtiin raskaiksi prosesseiksi jokaisessa haastattelussa. Tarkempi tutkimus kotoutumisen rakenteista ja naisten asemasta vaikuttaa siis olevan tarpeen, mikäli haluaa ymmärtää kotoutumisen prosesseja ja kehittää kotouttamispalveluita niitä tarvitsevien ihmisten näkökulmasta.

Kiitokset

Tämä on koko työn tärkein yksittäinen sivu.

Kiitos niille rohkeille naisille, jotka avasivat elämänsä minulle ja luottivat minuun, vaikka meiltä joskus puuttui yhteinen kieli. Olette mahdollistaneet koko tutkimuksen olemalla korvaamattomia tietolähteitä. Tulkkauksesta iso kiitos – se on työ, joka usein tehdään näkymättömäksi. Kiitos myös niille työntekijöille, jotka avasivat työtään ja arkeaan minulle tutkimuksen vuoksi.

Kiitos lempeän rehelliselle ohjaajalleni Matti Kortteiselle, joka jaksoi jakaa kanssani asiantuntemustaan kerta toisensa jälkeen. En olisi voinut toivoa parempaa. Kiitos Jenni Väliniemi-Laursonille, joka toi leikkipuistot tutkimusaiheena esille ja toimi linkkinä Helsingin kaupungille. Erityiskiitos sille vahtimestarille, joka pelasti minut postilakolta.

Kiitos Helsingin yliopistolle, jonka alumni nyt ylpeänä olen. Lupaan tehdä kaikella tiedolla jotakin.

I want to thank my seminar group for being purely awesome. Your confidence in me was overwhelming at times, and I'm grateful for every single hug, laughter and message. Kiitos Pialle järkevästä ohjauksesta. Jättikiitos Joonakselle, joka opponoi moitteetta ja kosti armotta.

Kiitos *joka ikiselle*, joka jaksoi kerta toisensa jälkeen kysyä ”Nooo, mites gradu?” ja lisäksi oikeasti kuunnella vastauksen. Kiitos Villelle aidosta kiinnostuksesta ja oikolukemisesta, kiitos Jokelle selkäni pelastamisesta. Kiitos Hannalle itsetuntoni pönkittämisestä.

Kiitos ja onnea äidilleni, joka rämpi gradusuon halki samaan aikaan: tack, mamma, för att ditt rådförråd aldrig sinar. Kiitos isälleni, jonka tuki ja hyväksyntä (”Ei meillä pressata”) on ollut henkireikä. Kiitos och tack veljelleni Felixille, joka tuntee minut parhaiten.

Kiitos valitulle perheelleni: Maikalle, joka näytti, mitä on työmoraali. Jaanalle, joka tarjosi teet ja armon. Auroralle, joka ymmärsi kaiken.

Kaikista suurin kiitos kuuluu Harrylle. Siitä, että olet.

Lähteet

Julkaisemattomat lähteet: haastattelut

Haastatteluista en julkaise nimiä, päivämääriä tai paikkoja haastateltujen henkilöiden tunnistamisen estämiseksi. Kaikki haastattelut on tehty tutkimuksen aikana alkuvuodesta 2020. Haastattelut on koodattu haastattelunumeron perusteella, ja tiedoksi on lisätty kirjain kuvaamaan henkilön roolia (a = asiakas/osallistuja/kävijä, t = työntekijä) sekä numero kuvaamaan käyttäjän pääsääntöisesti käyttämää puistoa. Puistot on numeroitu täysin sattumanvaraisesti.

H1a [Asiakas, puistot 7, 15, 1, 14, 13, 18]. Kaikki otteet: oma käänös.

H2a [Asiakas, puisto 13]

H3a [Asiakas, puisto 17]

H4t [Työntekijä, puisto 17]

H5t [Työntekijä, puisto 17]

H6t [Työntekijä, puisto 17]

H7t [Työntekijä, puisto 2]

H8a [Asiakas, puisto 17]

H9a [Asiakas, puisto 6]

H10t [Työntekijä, puisto 10]

H11t [Kaksi työntekijää, puisto 16]

H12t [Työntekijä, puisto 3]

H13t [Kaksi työntekijää, puisto 20]

H14t [Työntekijä, puisto 9]

H15t [Työntekijä, puisto 19]

Julkaisemattomat lähteet: sähköpostiviestit

Soininen, Anna-Leena (Pd-sosiaaliohjaaja). 2020. Kanelin tilastot. Yksityinen sähköpostiviesti 4.3.2020. Viestin saaja: Fanny Hatunpää

Kirjallisuus

- Alcorn, G. 2014. Facts are futile in an era of post-truth politics [verkkoaineisto]. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavissa: <https://www.theage.com.au/opinion/facts-are-futile-in-an-era-of-posttruth-politics-20140227-33m70.html>.
- Aro, J. 1999. Sosiologia ja kielenkäyttö: Retoriikka, narratiivi, metafora. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- BBC. 2019. Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guide. [Viitattu 27.2.2020]. Saatavissa: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006>.
- Beauvoir, S. de. 2009. Toinen sukupuoli I: Tosiasiat ja myytit, Helsinki: Tammi.
- Bose, D.; Segui-Gomez, M.; Crandall, J. R. 2011. Vulnerability of female drivers involved in motor vehicle crashes: an analysis of US population at risk. *American Journal of Public Health*, 101(12). S. 2368-2373. DOI: 10.2105/AJPH.2011.300275.
- Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. Teoksessa: Richardson, John (toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press. S. 241–258.
- Butler, J. 2006. Hankala sukupuoli. Helsinki: Gaudeamus.
- Castaneda, A.; Kuusio, H. 2019. Sosiaalinen hyvinvointi, kotoutuminen ja terveys sekä näiden väliset yhteydet Suomen ulkomailla syntyneessä väestössä. Teoksessa: Kazi, Viliina; Alitolppa-Niitamo, Anne; Kaihovaara, Antti (toim.) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. S. 121–132.
- Castells, M. 2010. *The rise of the network society*. 2. p. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Castles, S.; De Haas, H.; Miller, M. 2014. *The age of migration. International population movements in the modern world*. Lontoo: Palgrave MacMillan.
- Castles, S.; Miller, M. 1998. *The age of migration. International population movements in the modern world*. Lontoo: Palgrave MacMillan.
- Cattani, G.; Ferriani, S.; Allison, P.D. 2014. Insiders, Outsiders, and the Struggle for Consecration in Cultural Fields: A Core Periphery Perspective. *American Sociological Review*, 79(2). S. 258–281. DOI: 10.1177/0003122414520960.
- CEDAW (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women). 2014. Concluding observations on the seventh periodic report of Finland [verkkoaineisto]. [Viitattu

- 3.3.2020]. Saatavissa: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/FIN/CO/7&Lang=En.
- Cheong, P. H.; Edwards, R.; Goulbourne, H.; Solomos, J. 2007. Immigration, social cohesion and social capital: A critical review. *Critical social policy*, 27(1). S. 24–49. DOI: 10.1177/0261018307072206.
- Clarke, K. 2003. Introduction to the project: framing welfare and migrants in Finland. Teoksessa: Kris Clarke (toim.) *Welfare research into marginal communities in Finland: Insider perspectives on health and social care*. Tampere: University of Tampere, Department of Social Policy and Social Work Research Report Series A. S. 11–30.
- Clarke, K. 2004. Sisällä ja ulkona: Maahanmuuttajien yhteisötutkimus. *Yhteiskuntapolitiikka* 69(6). S. 630–641.
- Coleman, J. 1988. Social Capital in Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94. S. 95–120.
- Cresswell, T. 2008. Place: encountering geography as philosophy. *Geography*, 93(3). S. 132–139.
- Curran, S.; Shafer, S.; Donato, K.; Garip, F. 2006. Mapping gender and migration in sociological scholarship: Is it segregation or integration? *International Migration Review*, 40(1). S. 199–223. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2006.00008.x.
- Davies, B. 2005. The (Im)possibility of Intellectual Work in Neoliberal Regimes. *Discourse: Studies in the cultural politics of education* 26(1). S. 1–14.
- Denscombe, M. 2010. *The good research guide for small-scale social research projects*. Buckingham: Open University Press.
- De Souza, R. 2011. *Doing it for ourselves and our children: Refugee women on their own in New Zealand*. Auckland, New Zealand: Auckland University of Technology, Centre for Migrant and Refugee Research.
- Dijk, T. A. van. 1997. Political discourse and racism. Describing others in Western parliaments. Teoksessa: Riggins, Stephens (toim.) *The Language and Politics of Exclusion – Others in Discourse*. Thousand Oaks: Sage. S. 36–64.
- Doucet, A.; Mauthner, N. 2012. Qualitative interviewing and feminist research. Teoksessa: Alasuutari, Pertti; Bickman, Leonard; Brannen, Julia (toim.) *The SAGE Handbook of Social Research Methods*. London: SAGE Publications Ltd. S. 328–343.
- EIT (Euroopan ihmisoikeustuomioistuin). 2019. N.A. v. Finland, no. 25244/18, § 44, ECHR. [Viitattu 21.11.2019]. Saatavissa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198465>.
- Elliott, S.; Yusuf, I. 2014. 'Yes we can; but together': social capital and refugee resettlement. *Kotuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 9(2). S. 101–110. DOI: 10.1080/1177083X.2014.951662.

- Eronen, A.; Karinen, R.; Lamminmäki, K. 2016. Kielitaitoa ja hyvinvointia. Selvitys kotona lapsiaan hoitavien maahanmuuttajavanhempien kotoutumista tukevan koulutuksen malleista. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Espoon kaupunki. 2020. Asukaspuistot. [Viitattu 14.3.2020]. Saatavissa: https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ja_opetus/Varhaiskasvatus/Avoin_varhaiskasvatus_ja_kerhot/Asukaspuistot.
- Eur-Lex (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679). Annettu 27.4.2016. Artikla 9: Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely [verkkoaineisto]. [Viitattu 15.3.2020]. Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>.
- European Commission. 2012. Special Eurobarometer 386 – Europeans and their languages [verkkoaineisto]. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_399_380_en.htm#386.
- EMN (European Migration Network). 2019. EMN Glossary: Immigrant. [Viitattu 19.11.2019]. Saatavissa: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/immigrant_en.
- Faist, T. 2000. The volume and dynamics of integrational migration and transnational social spaces. Oxford: Clarendon Press.
- Forsander, A. 2002. Luottamuksen ehdot: Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002. Helsinki: Väestöliitto.
- Forsander, A. 2004. Social capital in the context of immigration and diversity: Economic participation in the Nordic welfare states. *Journal of International Migration and Integration/Revue de l'integration et de la migration internationale*, 5(2). S. 207–227.
- Forsander, A. 2013. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. S. 220–244. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, M. 1972. *Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. New York: Pantheon Books.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights). 2017. *Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Main Results*. Luxembourg: Publications office of the European Union.
- Fägel, S.; Säävälä, M.; Salonen, U. 2012. WOMENTO - Naiset mentoroinnilla yhteisiin tavoitteisiin. Helsinki: Väestöliitto.
- Galanakis, M. 2012. The living rooms our city-centres ought to be – Olohuone an urban experiment in Helsinki Railway Station. *Journal of Arts & Communities*, 3(2). S. 115–133.

- Gecas, V. 2001. Sociology of socialization. Teoksessa: Smelser, Neil J.; Baltes, Paul B. (toim.) International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Oxford: Pergamon Press. S. 14525–14530.
- Goffman, E. 1959. The presentation of self in everyday life. Garden City, N.Y.: Doubleday.
- Granovetter, M. 1973. The strength of weak ties. American Journal of Sociology, 78(6). S. 1360–1380.
- Granovetter, M. 1982. The strength of weak ties: A network theory revisited. Teoksessa: Marsden, Peter V.; Lin, Nan (toim) Social structure and network analysis. London: Sage publications S. 105-130.
- Grootaert, C.; Bastelaer, T. van. (toim.). 2002. Understanding and measuring social capital. A multi-disciplinary tool for practitioners. Washington: The World Bank.
- Haavisto, I. 2019. Rahan takia. Työ merkitsee suomalaisille ensisijaisesti ansioita. EVA-analyysi no. 77 [verkkoaineisto]. [Viitattu 21.4.2020] Saatavissa: <https://www.eva.fi/blog/2019/11/18/tyon-merkitys-suomalaisille-raha-yhteiskunnallinen-velvollisuus-itsensa-kehittaminen-ja-yhteisollisyys/>.
- Hagan, J.; MacMillan, R.; Wheaton, B. 1996. New kid in town: social capital and the life course effects of family migration on children. American Sociological Review, 61(3). S. 368–385.
- Harvard Health Publishing. 2006. Gender matters: Heart disease risk in women. [Viitattu 21.1.2020] Saatavissa: <https://www.health.harvard.edu/heart-health/gender-matters-heart-disease-risk-in-women>.
- Hawe, P. & Shiell, A. 2000. Social capital and health promotion: a review. Social Science & Medicine, 51(6). S. 871–885.
- Helminen, M-L. 2016. Pääseekö ”maahanmuuttajuudesta” ikinä eroon? [Viitattu 19.11.2019]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2016/paaseeko-maahanmuuttajuudesta-ikina-eroon/>.
- Helminen, M-L.; Keski-Petäjä, M. 2016. Miksi turvapaikanhakijat eivät näy vielä väestötilastoissa? [Viitattu 18.11.2019]. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/miksi-turvapaikanhakijat-eivat-nay-viela-vaestotilastoissa/>.
- Helsingin kaupunki 2017. Kotoutumisen erillismäärärahan hankkeiden väliraportti. Kaupunginhallituksen iltakoulu 18.4.2017.
- Helsingin kaupunki. 2019a. Helsinkiläisten leikkipuistojen käytöt ja tarpeet erilaisilla asuinalueilla. Helsingin kaupunki. [Power Point -esitys].

- Helsingin kaupunki. 2019b. Kotoklubi Kaneli - aikuiset ja lapset oppivat suomen kieltä yhdessä. [Viitattu 11.12.2019]. Saatavissa: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/leikki-ja-avoin-toiminta/perheiden-aamupaivatoiminta/suomea-toiminnallisesti-ryhmissa/>.
- Helsingin kaupunki. 2020a. Leikkipuistot ja perhetalot sekä leikkipaikat. [Viitattu 19.2.2020]. Saatavissa: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/leikki-ja-avoin-toiminta/leikkipuistot/>.
- Helsingin kaupunki 2020b. Leikkipuistot ja perhetalot. [Viitattu 19.2.2020]. Saatavissa: <https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/leikkipuistotjaperhetalot/leikkipuistot>.
- Hirvonen, J.; Puustinen, S. 2016. Alueellinen segregatio ja väestörakenteen muutokset. Teoksessa: Puustinen, Sari; Mäntysalo, Raine; Karppi, Ilari (toim.) Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2016. S. 87–106.
- Homans, G. 1950. The human group. New York: Harvourt, Brace & World.
- Huilla, S.; Möttönen, T.; Ahlholm, M. 2016. Ensiapua akuuttiin kielentarpeeseen: Toisto-metodi vastaanottokeskusten suomen opetuksessa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 7(3). [Viitattu 26.2.2020]. Saatavissa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2016/ensiapua-akuuttiin-kielentarpeeseen-toisto-metodi-vastaanottokeskusten-suomen-opetuksessa>.
- Huttunen, L. 2005. Etnisyys: Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä. Teoksessa: Rastas, Anna; Huttunen, Laura; Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja - Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino. S. 117–160.
- Huttunen, L., Löytty, O.; Rastas, A., 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa: Rastas, Anna; Huttunen, Laura; Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja - Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino. S. 16–40.
- Isola A-M.; Kaartinen H.; Leemann L.; Lääperi R.; Schneider T.; Valtari S.; Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Jalovaara, V. 2015. Kaiken maailman dosentit liittykää yhteen! [verkkoaineisto]. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavissa: <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/villejalovaara/207723-kaiken-maailman-dosentit-liittykaa-yhteen/>.
- Judis, J. 2016. The populist explosion: How the great recession transformed American and European politics. New York: Columbia Global Reports.
- Kajanoja, J. 2009. Sosiaalinen pääoma: yhteisöllisyyden paluuta vai henkistä väkivaltaa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74(1). S. 72–79.

- Karayilan, S.; Wallin, A.; Harju-Autti, R.; Eskola, J. 2017. Kielitaito – avain moneen lukkoon: Maahanmuuttajien näkemyksiä kotoutumisen onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä. Teoksessa: Eskola, Jari; Mäenpää, Tiina; Wallin, Anna (toim.) Eläytymismenetelmä 2017: Perusteema ja 11 muunnelmaa. S. 171–195.
- Karhu, T. 2013. Leikkipuistotoiminta on varhaiskasvatusta. Helsingin sanomat, 5.4.2013 [verkkoaineisto]. [Viitattu 3.5.2020]. Saatavissa: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002629816.html>.
- Kauppila, R. 2007. Ihmisen tapa oppia: johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kawachi, I.; Berkman, L. F. 2000. Social cohesion, social capital, and health. Teoksessa: Berkman, Lisa F.; Kawachi, Ichiro (toim.) Social Epidemiology. Oxford: University Press. S. 174–190.
- Kirjavainen, P. 2015. Asiakas osallisena – osallinen asiakkaana mielenterveyspalveluissa. Suuntaaja 3/2015 [verkkoaineisto]. [Viitattu 21.4.2020]. Saatavissa: <https://www.aspa.fi/en/node/1245#741559a3>.
- Kivisto, P.; Faist, T. 2010. Beyond a border: The causes and consequences of contemporary immigration. London: Pine Forge Press.
- Kortteinen, M. 1982. Lähiö: Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava.
- Kortteinen, M. 1999. Sosiaalinen luottamus työttömien selviytymisessä - keskustelua Anthony Giddensin kanssa. Teoksessa: Näre, Sari (toim.) Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja säätelyä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, S. 343–367.
- Kortteinen, M.; Tuomikoski, H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.
- Kurki, T. 2018. Maahanmuuttajiksi nimetyt. Etnografinen tutkimus eroista ja toimijuudesta peruskoulun päättyessä. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kurki, T.; Niskanen, N. 2019. Kotouttamistoimenpiteet voivat vahvistaa maahanmuuttajien syrjäytymistä. [Viitattu 17.4.2020]. Saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/hyvinvointiyhteiskunta/kotouttamistoimenpiteet-voivat-vahvistaa-maahanmuuttajien-syrjaytymista>.
- Kuusio, H.; Seppänen, A.; Jokela, S.; Somersalo, L.; Lilja, E. 2020. Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018-2019. THL – Raportti 1/2020 [verkkoaineisto]. [Viitattu 4.3.2020]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>.
- Laberge, S. 1995. Toward an integration of gender into Bourdieu's concept of cultural capital. *Sociology of Sport Journal*, 12. S. 132–146.

- Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, Juhani; Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. S. 28–45.
- Laki kotoutumisen edistämisestä. 30.12.2010/1386.
- Lamotte, A. 1991. Femmes immigrées et reproduction sociale. *Recherches sociographiques*, 32(3). S. 367–384.
- Lancee, B. 2010. The economic returns of immigrants' bonding and bridging social capital: The case of the Netherlands. *International migration review*, 44(1). S. 202–226. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2009.00803.x.
- Larja, L.; Sutela, H. 2015. Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisilla - naisilla enemmän vaikeuksia työllistyä. [Viitattu 26.11.2019]. Saatavissa: https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_001.html.
- Latomaa, S.; Pöyhönen, S.; Suni, M.; Tarnanen, M. 2013. Kielikysymykset muuttoliikkeessä. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. S. 163–183. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtinen, A. 2017. Uutisaamu - Klipit - Vuoden kotoutumisteko -palkinto Kotoklubi Kanelille [video]. [Viitattu 26.4.2020]. Saatavissa: <https://www.mtv.fi/sarja/huomenta-suomi-33001003008/vuoden-kotoutumisteko-palkinto-kotoklubi-kanelille-833088>.
- Liebkind, K.; Mannila, S. Jasinskaja-Lahti, I. Jaakkola, M.; Kyntäjä, E.; Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen: Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.
- Liu, Z.; Zhang, Y.; Zheng, Y.; Lan, J.; Zhang, G. 2019. Sense of belonging and social identity on the settlement intentions of rural-urban migrants: evidence from China. *Ciência Rural*, 49(8). DOI: 10.1590/0103-8478cr20190979.
- Ludden, D. 2015. How Language Shapes Our World. [Viitattu 4.12.2019]. Saatavissa: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/talking-apes/201509/how-language-shapes-our-world>.
- Lynam, J. M. 1985. Support Networks Developed by Immigrant Women. *Social Science and Medicine* 21(3). S. 327–333. DOI: 10.1016/0277-9536(85)90109-1.
- Löytty, O. 2005. Toiseus: Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa. Teoksessa: Rastas, Anna; Huttunen, Laura; Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja - Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino. S. 161–189.
- Macinko, J. Starfield, B. 2001. The utility of social capital research on health determinants. *The Milbank Quarterly*, 79(3). S. 387–427.

- Martikainen, T. 2007. Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto. S. 15–37.
- Martikainen, T.; Gola, L. 2007. Intian niemimaalta muuttaneiden naisten käsityksiä perheestä ja sukupuolirooleista. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto. S. 88–104.
- Martikainen, T.; Saukkonen, P.; Säävälä, M. 2013. Johdanto: Suomi muuttuu kun Suomeen muutetaan. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. S. 13–20. Helsinki: Gaudeamus.
- Martikainen, T.; Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto. S. 15–37.
- McCulloch, A. 2001. Social environments and health: cross sectional national survey. *British Medical Journal* 323(7306). S. 208–209.
- McPherson, M. 2010. 'I integrate, therefore I am': Contesting the normalizing discourse of integrationism through conversations with refugee women. *Journal of Refugee Studies*, 23(4). S. 546–570.
- Mela, M. 2013. Vieraat äidit kotipolulla – Tapaustutkimus maahanmuuttajaäitien kotoutumisen kokemuksista ja toiseudesta parlamentaarisessa puheessa [verkkoaineisto]. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703272445>.
- Mentula, H. 2011. Aikuinen maahanmuuttaja oppijana. Teoksessa: Kivisik, Kristel; Mentula, Helene & Nissilä, Leena (toim.) Opas aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen. Helsinki: Opetushallitus. S. 8–16.
- Merry, L.; Clausen, C.; Gagnon, A. J.; Carnevale, F.; Jeannotte, J.; Saucier, J.-F.; Oxman-Martinez, J. 2011. Improving qualitative interviews with newly arrived migrant women. *Qualitative health research*, 21(7). S. 976–986.
- Miller, A. M.; Chandler, P. 2002. Acculturation, resilience, and depression in midlife women from the former Soviet Union. *Nursing Research* 51(1). S. 26–32.
- Mipex, Migrant Integration Policy Index. 2014. Finland. [Viitattu 12.1.2020]. Saatavissa: <http://www.mipex.eu/finland>.

- Moisio, E.; Martikainen, T. 2006. *Kykyjen mosaiikki? Suomaisten asiantuntijoiden näkemyksiä moninaisuudesta työelämässä vuonna 2020. Delfoi-paneelin tuloksia. Katsauksia E 25/2006.* Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Moreno-Monroy, A. I.; Veneri, P. 2018. Introduction. *Divided Cities: Understanding Intra-Urban Inequalities. OECD Reports [verkkoaineisto].* [Viitattu 11.3.2020]. Saatavilla: <https://doi.org/10.1787/9789264300385-en>.
- Muotka, V.; Koivumäki, K. 2011. Aikuinen maahanmuuttaja oppijana. Teoksessa: Kivisik, Kristel; Mentula, Helene & Nissilä, Leena (toim.) *Opas aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen.* Helsinki: Opetushallitus. S. 99–110.
- Nannestad, P.; Svendsen, G. L. H.; Svendsen, G. T. 2008. Bridge over troubled water? Migration and social capital. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4). S. 607–631. DOI: 10.1080/13691830801961621.
- Navarro, V. 2002. A critique of social capital. *International Journal of Health Services*, 32(3). S. 423–432. DOI: 10.2190/6U6R-LTVN-FHU6-KCNU.
- Nieminen, T.; Sutela, H.; Hannula, U. 2015. *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014.* Helsinki: Tilastokeskus.
- Nyqvist, Fredrica. 2005. Socialt kapital och hälsa – en forskningsöversikt. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 12(1). S. 75-89.
- Nyqvist, Fredrica. 2009. *Social Capital and Health. Variations, associations and challenges.* Turku: Åbo Akademi.
- OECD. 2018. *Working together: Skills and labour market integration of immigrants and their children in Finland.* OECD Publishing: Paris.
- Palkama, E. 2017. *Perussuomalaisten maahanmuuttovastainen brändi-identiteetti: Kriittinen diskurssianalyysi populistisen puolueen brändi-identiteetin muovaamisesta. Pro gradu -tutkielma.* Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201706195010>.
- Palmolahti, H. 2017. *Yhteiskuntaa selitetään taskulaskimella – ennen siihen tarvittiin sosiologi [verkkoaineisto].* [Viitattu 3.3.2020]. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9500832>.
- Patulny, R. V.; Svendsen, G. L. H. 2007. Exploring the social capital grid: bonding, bridging, qualitative, quantitative. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 27(1). S. 32–51. DOI: 10.1108/01443330710722742.
- Pietilä, I. 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi.* Tampere: Vastapaino. S. 411–423.

- Pio, E.; Essers, C. 2013. Professional Migrant Women Decentring Otherness: A Transnational Perspective. *British Journal of Management* 25(2). S. 252–265. DOI: doi.org/10.1111/1467-8551.12003.
- Piper, N. 2006. Gendering the politics of migration. *International Migration Review*, 40(1). S. 133–164. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2006.00006.x>.
- Putnam, R. 2000. *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R. 2001. Social capital: Measurement and consequences. *Isuma; Canadian Journal of Policy Research*, 2001(2). S. 41–51.
- Putnam, R. D.; Leonardi, R.; Nanetti, R. Y. 1993. *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Raijas, Anu. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa: Saari, Juho (toim.) *Hyvinvointi: Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus. S. 243–263.
- Raittila, P. 2004. Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina – Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä [verkkoaineisto] Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Tampere. [Viitattu 3.3.2020]. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6016-2>.
- Rastas, A. 2002. Katseilla merkityt, silminnähdyn erilaiset: lasten ja nuorten kokemuksia rodullistavista katseista. *Nuorisotutkimus* 20(3). S. 3–17.
- Rastas, A. 2005a. Rasismi: Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa: Rastas, Anna; Huttunen, Laura; Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja - Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino. S. 69–116.
- Rastas, A. 2005b. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna; Tiittula, Liisa (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. S. 78-102.
- Rastas, A.; Huttunen, L.; Löytty, O. 2005. *Suomalainen vieraskirja - Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino.
- Rose, D.; Carrasco, P.; Charboneau, J. 1998. The role of "weak ties" in the settlement experiences of immigrant women with young children: The case of Central Americans in Montréal. Toronto: Joint Centre of Excellence for Research on Immigration and Settlement.
- Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma - käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81. Helsinki: VATT.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. S. 424–431.

- Sampson, R. J.; Raudenbush, S. W. 1997. Neighbourhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. *Science* 277(5328). S. 918–925.
- Sapadin, L. 1988. Friendship and gender: Perspectives of professional men and women. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5(4), 387–403.
- Saukkonen, P. 2013. Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. S. 81–99. Helsinki: Gaudeamus.
- Saukkonen, P. 2016. Monikulttuurisuuden tilastointi kaipaa uudistamista. [Viitattu 19.11.2019]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/monikulttuurisuuden-tilastointi-kaipaa-uudistamista/>.
- Saukkonen, P. 2018. Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa. OECD:n raportti tarjoaa hyviä neuvoja kotouttamiseen paikallistasolla. Työpapereita: 5. Helsinki: Helsingin kaupunki [verkkoaineisto]. [Viitattu 5.3.2020]. Saatavilla: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_08_27_Tyopapereita_5_Saukkonen.pdf.
- Searle, W.; Ward, C. 1990. The prediction of psychological and socio-cultural adjustment during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 14(4). S. 449–464. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(90\)90030-Z](https://doi.org/10.1016/0147-1767(90)90030-Z).
- Shaw, M.; Dorling, D.; Smith, G. D. 2006. Poverty, social exclusion and minorities. Teoksessa: Marmot, Michael; Wilkinson, R. G. (toim.) *Social determinants of health. Second Edition*. New York: Oxford University Press. S. 196–223.
- Sitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sjöblom-Immala, H. 2016. Pääkaupunkiseutu vetää pakolaistaustaisia muualta Suomesta. [Viitattu 19.11.2019]. Saatavissa: <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/paakaupunkiseutu-vetaa-pakolaistaustaisia-muualta-suomesta>.
- Steger M.; Kashdan T. 2009. Depression and everyday social activity, belonging, and well-being. *Journal of Counseling Psychology*, 56(2). S. 289–300. DOI: 10.1037/a0015416.
- Suomen kieli sanoo tervetuloa. 2020. Toisto-metodi auttaa kielioppaita ja oppijoita. [Viitattu 26.2.2020]. Saatavissa: <http://suomenkielisanootervetuloa.fi/metodi/>.
- Sutela, H. 2016. Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien naisten kotoutumiseen kiinnitettävä huomiota. [Viitattu 19.11.2019]. Saatavissa: <http://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/lahi-idasta-ja-afrikasta-kotoisin-olevien-naisten-kotoutumiseen-kiinnitettava-huomiota/?listing=normal>.
- Suurpää, L. 2005. Suvaitsevaisuus: Sietämistä vai solidaarisuutta? Teoksessa: Rastas, Anna; Huttunen, Laura; Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja - Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino. S. 41–68.

- Svendsen, G. L. H.; Svendsen, G. T. 2004. *The Creation and Destruction of Social Capital: Entrepreneurship, Co-operative Movements and Institutions*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Säävälä, M. 2007. Sukupuoli etnisen itseymmärryksen keskiössä. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto. S. 68–87.
- Säävälä, M. 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan: Vertailevan FEMAGE-hankkeen loppuraportti. Väestöntutkimuslaitos: *Katsauksia*; E 35/2009. Väestöliitto, Helsinki.
- Säävälä, M. 2013. Maahanmuutto perheilmionä. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta* s. 101–122. Helsinki: Gaudeamus.
- Söderling, I. 2009. Alkusanat. Teoksessa: Säävälä, Minna (toim.) *Naisia kotoutumassa Eurooppaan: Vertailevan FEMAGE-hankkeen loppuraportti*. Väestöntutkimuslaitos: *Katsauksia*; E 35/2009. Väestöliitto, Helsinki.
- Talvinen, P.; Nylund, M. 2008. Kotouttavan yhteisösozialiteetin yhteistoiminnallisuus. Teoksessa: Roivainen, Irene; Nylund, Marianne; Korkiamäki, Riikka; Raitakari, Suvi (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?* Jyväskylä: PS-Kustannus. S. 111–125.
- Tietosuojalaki 1050/5.12.2018, 6 §. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely.
- Tilastokeskus. 2015. Maahanmuuttajat väestötutkimuksissa - hyviä käytäntöjä kvantitatiivisen haastattelututkimuksen tekijälle. Tilastokeskus: *Käsikirjoja* 51.
- Tilastokeskus. 2019. Muuttoliike [verkkoaineisto]. [Viitattu 13.11.2019]. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/muuttoliike.html>.
- Tilastokeskus. 2020a. Maahanmuuttajat väestössä: Väestöryhmät. [Viitattu 13.3.2020]. Saatavissa: https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#tab1485503695201_4.
- Tilastokeskus. 2020b. 70 vuotta täyttäneitä 874 000 [verkkoaineisto]. [Viitattu 24.3.2020]. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2019/vaerak_2019_2020-03-24_tie_001_fi.
- TrV, Eduskunnan tarkastusvaliokunta. 2018a. Eduskunnan kirjelmä EK 35/2018 vp – O 10/2017 vp Kotouttamisen toimivuus.
- TrV, Eduskunnan tarkastusvaliokunta. 2018b. Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta. Helsinki: Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018.
- Tuan, Y. 1977. *Space and Place: The Perspective of Experience*. 6 p. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Tuominen, P. 2020. Historical and spatial layers of cultural intimacy: Urban transformation of a stigmatised suburban estate on the periphery of Helsinki. *Social inclusion*, 8(1). S. 34–43.
- Turtiainen, K.; Hiitola, J. 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille – Ammattilaisten ja perheiden kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. *Konserni* 68/2015.
- TEM, Työ- ja elinkeinoministeriö. 2020. Kotoutumislain käsikirja: Kotoutumista edistävät toimenpiteet [verkkoaineisto]. [Viitattu 16.04.2020]. Saatavissa: <https://kotouttaminen.fi/kotoutumista-edistavat-toimenpiteet>.
- Töttö, P. 1989. Sosiologia teoriana modernista yhteiskunnasta. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja A 58/1989. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vantaan kaupunki. 2020. Asukaspuistot ja avoimet päiväkodit. [Viitattu 14.3.2020]. Saatavissa: https://www.vantaa.fi/varhaiskasvatus_ja_koulutus/varhaiskasvatus/palvelut/asukaspuistot_ja_avoimet_paivakodit.
- Vauhkonen, T.; Kallio, J.; Kauppinen, T. M.; Erola, J. 2017. Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood. *Research in Social Stratification and Mobility*. S. 42–52.
- Virtanen, H. 2008. Somali- ja venäläistaustaisten asumistoiveet ja -valinnat pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73(6). S. 640–651.
- Vuori, J. 2015. Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(4). S. 395–404.
- Ward, C.; Kennedy, A. 1993. Psychological and socio-cultural adjustment during cross-cultural transitions: A comparison of secondary students at home and abroad. *International Journal of Psychology*, 28(2). S. 129–147.
- Ward, C.; Masgoret, A.-M. 2006. Culture learning approach to acculturation. Teoksessa: Sam, David & Berry, John (toim.) *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 58–77. DOI: 10.1017/CBO9780511489891.008.
- Wilkinson, R.; Marmot, M. 2003. *The Solid Facts: Social determinants of health*, 2nd ed. Kööpenhamina: World Health Organization.
- Woolcock, M. 2000. Sosiaalinen pääoma, menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus. Teoksessa: Kajanoja, Jouko; Simpura, Jussi (toim.) *Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia*. STAKES-raportteja 252. Helsinki: STAKES. S. 25–56.
- Yilmaz, F. 2012. Right-wing hegemony and immigration: How the populist far-right achieved hegemony through the immigration debate in Europe. *Current Sociology*, 60(3). S. 368–381.

- Zechner, M. 2007. Maahanmuuttajaäitien näkemyksiä ja kokemuksia päivähoidosta ja koulusta palveluina. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.)
Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen
julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto. S. 245–265.
- Zetter, R.; Griffiths, D.; Sigona, N.; Flynn, D.; Pasha, T.; Beynon, R. 2006. Immigration, social cohesion and social capital: what are the links? York: Joseph Rowntree Foundation.

Liitteet

Liite 1: Haastattelukutsu suomeksi

Haastattelukutsu

13.1.2020

Hei,

Nimeni on Fanny Hatunpää ja teen kaupunkitutkimuksen gradua Helsingin yliopistolla. Tutkin Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminnan merkitystä maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessissa. Tarkoitukseni on haastatella maahanmuuttajanaisia, jotka osallistuvat KotoKlubi Kanelin toimintaan Helsingissä.

Kokemukset kotoutumisesta ovat tärkeitä, ja osallistumalla haastatteluun sinulla on mahdollisuus kertoa juuri sinun tarinasi. Kertomalla omasta kotoutumisestasi ja Kotoklubi Kaneliin osallistumisestasi tuot maahanmuuttajan, mutta myös naisen äänen kuuluviin.

Haluaisin tarjota sinulle mahdollisuuden kertoa kokemuksistasi omalla äidinkielelläsi, ja tarvittaessa järjestän tulkin mukaan haastatteluun. Haastattelu voidaan käydä myös suomeksi, englanniksi tai ruotsiksi mikäli se sopii sinulle. Haastattelujen paikasta ja ajasta sovitaan yhdessä (esim. leikkipuiston tilat, haastateltavan koti tai muu rauhallinen paikka). Olennaista on, että tila on rauhallinen ja että tunnet olosi mukavaksi.

Haastattelu kestää n. 1-2 tuntia ja se äänitetään litterointia varten. Haastattelut käydään luottamuksellisesti ja haastateltujen henkilötiedot salataan täysin. Nimet, asuinpaikat ym. yksilöllistävät tiedot salataan ja/tai muutetaan. Kerätyt tiedot pysyvät haastattelijalla, eikä niitä luovuteta yhdellekään kolmannelle osapuolelle. Kaikki äänitteet ja henkilötiedot hävitetään työn valmistuttua, viimeistään 30.7.2020.

Odotan yhteydenottoasi mahdollisimman pian. Jokainen kokemus on tutkimukselleni korvaamattoman arvokas, ja siksi haluan kuulla juuri sinun tarinasi. Voit ottaa minuun yhteyttä joko suoraan sähköpostitse tai Kaneli-ohjaajasi kautta. Jos sinulla on mitä tahansa kysymyksiä tutkimuksesta tai haastatteluista, vastaan niihin mielelläni.

Ystävällisin terveisin,

Fanny Hatunpää
fanny.hatunpaa@helsinki.fi

Liite 2: Haastattelukutsu englanniksi

Invitation for interview

13.1.2020

Hello,

I'm Fanny Hatunpää and I'm writing my Master's Thesis in urban studies at the University of Helsinki. I'm researching the significance of free-of-charge public playground services in integration processes. My intention is to interview immigrant women who participate in KotoKlubi Kaneli.

Experiences of integration processes are important, and by participating in this interview you get the chance to share your story. By telling me about your own integration process and your participation in KotoKlubi Kaneli you can make the voice of an immigrant woman heard.

I would like to offer you the possibility to talk about your experiences in your own language, and I will arrange with an interpreter if needed. The interview can also be conducted in English, Finnish or Swedish if you like. The time and place of the interviews will be agreed upon together (e.g. playground facilities, your home or such). The most important thing is that the space is calm and that you feel comfortable in it.

The interview takes 1-2 hours and will be recorded for transcribing purposes. The interviews are confidential and all personal information of the interviewees will be completely concealed. Names, areas of residence and other personal information will be concealed and/or changed. All gathered information will be accessed only by the interviewer, and it will not be handed to any third party. All recordings and personal information will be deleted completely when the research is done, no later than July 30, 2020.

I'm looking forward to hearing from you as soon as possible. Every experience is invaluable to my research, and this is why I want to hear your story. You can contact me directly via email or via your Kaneli instructor. If you have any questions or concerns about my research or the interviews, I'm more than happy to tell you more.

Best regards,

Fanny Hatunpää
fanny.hatunpaa@helsinki.fi

Liite 3: Suostumusasiakirja suomeksi

Tämä suostumusasiakirja koskee Fanny Hatunpään pro gradu -tutkimusta, joka toteutetaan yhteistyössä Helsingin yliopiston ja Helsingin kaupungin kanssa. Tutkimus on osa Hatunpään kaupunkitutkimuksen maisterintutkintoa, jonka vastuutiedekunta on matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta.

Tutkimuksen tarkoitus on kerätä ja tuottaa tietoa kotivanhempina toimivien maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosesseista. Tutkimus koskee Helsingin kaupungin leikkipuistoissa toimivan Kotoklubi Kanelin osallistujia. Tutkimuksessa tutkija haastattelee Kaneli-toimintaan osallistuvia, Suomeen melko vastikään muuttaneita naisia. Haastatellut maahanmuuttajanaiset voivat haastattelujen kautta tuoda oman äänensä ja kokemuksensa esiin, ja siten edesauttaa tieteellistä tutkimusta. Tutkimuksen tavoitteena on mahdollistaa entistä parempien ratkaisujen tekeminen kotoutumisprosesseja arvioitaessa.

Tutkija on yhteydessä tutkittaviin eli haastateltaviin Kotoklubi Kanelin toiminnan ohjaajien kautta. Tämän jälkeen haastateltavat voivat itse valita, mikäli ovat suoraan yhteydessä tutkijaan vai tapahtuuko yhteydenotto ohjaajan tai muun, esimerkiksi tulkin kautta, mikäli tarve. Tutkimus alkaa syksyllä ja loppuu viimeistään keväällä 2020. Haastattelut sijoittuvat tutkimusluvan mukaisesti ajalle 1.1.-29.2.2020.

Tutkimukseen osallistuvilla on täysi oikeus missä tahansa vaiheessa keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa ilman minkäänlaisia seurauksia ilmoittamalla siitä tutkijalle.

Tutkittavien henkilökohtaiset tiedot suojataan ja ne säilytetään koko tutkimuksen ajan luottamuksellisesti ja ainoastaan tutkijalla, minkä jälkeen ne hävitetään kokonaan. Kaikki sellaiset yksilöivät tiedot, joiden avulla voisi (yksittäin tai yhdistellen) tunnistaa tutkittavat tai heidän perheenjäsenensä, anonymisoidaan, pseudonymisoidaan tai salataan kokonaan harkinnan mukaan. Nämä toimenpiteet tehdään EU:n yleisen tietosuojasetuksen 2016/679 (GDPR) (erityisesti artiklojen 9, 89 ja 156) mukaisesti, hyvää tieteellistä käytäntöä sekä Suomen tietosuojalakia (1050/2018) noudattaen.

Kukaan muu kuin tutkija ei käsittele haastateltavien henkilötietoja, eikä niitä luovuteta millegään kolmannelle osapuolelle taikka muuhun maahan. Haastateltavien henkilö- tai muita yksityisiä tietoja ei pyydetä tai haeta mistään muualta kuin haastatellulta itseltään. Haastattelussa ja ennakkoon täytettävässä lomakkeessa kysytään ainoastaan tutkimusaiheeseen liittyviä kysymyksiä.

Lopullinen tutkimustyö ja sen tulokset julkaistaan pro gradu -työnä Helsingin yliopiston sähköisessä e-thesis -palvelussa (HELDA). Tutkimuksen tuloksia saatetaan julkaista tiivistetyssä muodossa myös Helsingin kaupungin foorumeilla (esim. Kvartti-lehti). Kaikki tutkimuksen oikeudet kuuluvat tutkimuksen tekijälle. Tutkimuksen valmistuttua kaikki yksilöivät henkilötiedot hävitetään asianmukaisesti niin, ettei niitä pysty palauttamaan. Toimenpiteen suorittaa tutkimuksen laatija viimeistään 30.7.2020.

Tämä suostumusasiakirja on laadittu, sillä kyseisessä tutkimuksessa käsitellään erityisiä henkilötietoryhmiä. Allekirjoittaneet (tutkija ja haastateltava) vakuuttavat, että ovat yhteisymmärryksessä sopineet tutkimuksen toteutuksesta.

Paikka ja aika: _____

Fanny Hatunpää, tutkimusvastaava

Haastateltava:

Mikäli läsnä, myös tulkki vakuuttaa, että on ymmärtänyt yllä olevan sekä tiedostaa, että häntä sitoo vaitiolovelvollisuus haastattelussa kerrottujen asioiden osalta. Mitään haastatteluissa ilmennettyä tietoa ei saa jakaa muiden kuin tutkijan ja haastateltavan kanssa.

Tulkki:

Liite 4: Suostumusasiakirja englanniksi

CONSENT FORM

This consent form concerns master's thesis research, conducted by Fanny Hatunpää at the University of Helsinki, together with the City of Helsinki. This study is part of Hatunpää's Master in Urban Studies and Planning at the Faculty of Science.

In this study the researcher intends to gather and produce knowledge on the integration processes of immigrant women who are stay-at-home mothers. The researcher investigates Kotoklubi Kaneli, a free-of-charge service that operates in playground facilities in Helsinki. In this study the researcher interviews recently newly arrived women, who also participate in Kotoklubi Kaneli. Through these interviews the immigrant women can make their voices heard and share their experiences, being invaluable to scientific research. The aim of this study is to enable better solutions and decision-making in the evaluation of integration processes.

The researcher contacts the interviewees through the instructors of Kotoklubi Kaneli. After this, the interviewees may choose whether they are in direct contact with the researcher or through the instructors or an interpreter if needed. The study begins in autumn 2019 and ends in spring 2020 the latest. The interviews are conducted between January 1 and February 29 2020.

The participants have the right to interrupt or cancel their participation in this study without any repercussions and at any given time by informing the researcher about their decision.

Any personal information of the interviewees are protected and they are stored confidentially throughout the study and by no other part than the researcher. The information is deleted completely when the study ends. Any individualizing information through which the participants or their family members could be recognized separately or combined are anonymized, pseudonymized or completely concealed at the discretion of the researcher. These measures are taken according to the EU general data protection regulation 2016/679 (GDPR), specifically articles 9, 89 and 156 as well as good research practice and the Finnish data protection law, Tietosuojalaki (1050/2018).

No-one but the researcher will handle any personal information of the interviewees, nor will they be given to any third part or moved to another country. Personal information of the interviewees will not be requested or gathered without their permission from anywhere else than the interviewees themselves. The basic information form used at the interviews will only contain questions relevant to the research.

The final study and its report will be published as a master's thesis in the electronic e-thesis database of the University of Helsinki (HELDA). Results of the study may also be published in some information channels of the city of Helsinki (e.g. Helsinki Quarterly magazine). All rights of the research belong to the researcher. When

the study is finished, all personalizing information are deleted properly and they cannot be restored. This will be executed by the researcher no later than 30.7.2020.

This consent form has been created because the study in question processes special categories of personal data. By signing this document the researcher and the participant/interviewee assure that they have agreed upon the conduction of this research based upon mutual understanding.

Time and place: _____

Fanny Hatunpää, researcher

Interviewee:

If present at the interview, the interpreter hereby agrees with the above mentioned and also assures that they understand that the contents of the interview are not to be shared with anyone but the researcher and the interviewee. The interpreter agrees to keep any information given during the interview confidential.

Interpreter:

Liite 5: Alkukartoituslomake suomeksi ja englanniksi

Kotoklubi Kaneli: Helsingin kaupungin leikkipuistotoiminta osana maahanmuuttajanaisten kotoutumista (Fanny Hatunpää, pro gradu 2020)

Haastattelun alkukartoituslomake / Basic information form for the interview

Nimi/Name

Ikä / Age

Äidinkieli, -kielet / Native language(s)

Postinumero / Postal code

Koulutus ja/tai ammatti / Education and/or profession

Milloin olet muuttanut Suomeen? / When did you move to Finland?

Kuinka usein käyt Kotoklubi Kanelissa? / How often do you come to Kotoklubi Kaneli?

Kuinka kauan olet osallistunut Kotoklubi Kaneli -toimintaan (viikkoja/kuukausia/vuosia) /

For how long have you participated in Kotoklubi Kaneli? (weeks/months/years)

Missä kaikissa paikoissa osallistut tai olet osallistunut Kaneliin? / In which locations do you participate or have you participated in Kaneli?

Liite 6: Haastattelukysymykset kävijöille suomeksi

- 1) Ensimmäiset kysymykset ovat lämmittelykysymyksiä, joissa keskustellaan haastateltavan täyttämästä esitietolomakkeesta. Mikä merkitys haastateltavalle on tutkimukseen osallistumisella?
- 2) Kerro arjestasi; mistä se koostuu?
 - 1) Tapaatko säännöllisesti muita ihmisiä arjessasi? Keitä?
 - 2) Missä tapaat muita ihmisiä?
- 3) Käyt myös Kanelissa. Miten päätit alun perin osallistua?
 - 1) Mistä kuulit toiminnasta ja mitä siitä silloin ajattelit?
 - 2) Mitä toimintaa Kanelissa on?
 - 3) Ovatko ajatuksesi toiminnasta muuttuneet?
- 4) Mitä Kaneli-toiminta on sinulle tarjonnut, mitä olet saanut?
 - 1) Puuttuuko toiminnasta mielestäsi jotakin? Onko jotain, mikä ei toimi?
- 5) Miten kuvailisit oppimistasi Kanelissa?
- 6) Jutteletko muiden Kaneli-osallistujien kanssa?
 - 1) Kenen kanssa keskustele?
 - 2) Mistä aiheista keskustellette? Miksi?
- 7) Oletko yhteydessä muihin osallistujiin Kanelin ulkopuolella?
 - 1) Oletteko vaihtaneet yhteystietoja?
 - 2) Oletteko tekemisissä myös ilman lapsia?
 - 3) Eroaako kanssakäyminen Kaneli-osallistujien kanssa siitä kanssakäymisestä, jota käydään muiden ihmisten kanssa leikkihuoneissa tai muualla (missä tapaat ihmisiä)? Miten?
- 8) Mikä on Kanelin merkitys sinulle?
 - 1) Mitkä asiat toiminnassa ovat sinulle merkityksellisiä, mitkä eivät? Miksi juuri nämä?
 - 2) Koetko, että Kaneli olisi sinulle tukiverkosto?
 - 3) Miksi (ei), miten se ilmenee? (löyhä, tiukka, tukeva, yhdentekevä jne)
- 9) Koetko, että Kanelissa käynti olisi auttanut sinua kotoutumaan Suomeen?
 - 1) Miksi/miten (ei)?
 - 2) Oletko osallistunut muihin kotouttamistoimiin, mihin/milloin/miksi näihin (ei)?
- 10) Onko asioita, jotka voisivat vaikeuttaa Kaneliin osallistumista tai siellä oppimista? Mitä asioita?
 - 1) Luuletko, että Kaneli tavoittaa kaikki ne, jotka voisivat osallistua?
 - 2) Jos ei, miksi ei?
 - 3) Tunnetko henkilöitä, jotka eivät osallistu Kaneliin vaikka voisivat?
 - 4) Minkä arvioit syyksi?
 - 5) Miten heihin voisi paremmin saada yhteyden/mitä toimenpiteitä ehdottaisit?

Liite 7: Haastattelukysymykset kävijöille englanniksi

- 1) The first questions are warm-up questions to discuss the basic information form that the interviewee has filled in. What significance does participation in the interview have for the interviewee?
- 2) Tell me about your everyday life and routines. What does it consist of?
 - 1) Do you regularly meet other people in your day-to-day life? Who do you meet?
 - 2) Where do you meet these people?
- 3) You also participate in Kaneli. How did you originally decide to attend?
 - 1) Where did you hear about Kaneli and what did you think about it then?
 - 2) What kind of activities are there in Kaneli?
 - 3) Have your thoughts about Kaneli changed since then?
- 4) What has Kaneli offered you, what do you feel you have gained by participating?
 - 1) Is there something missing in Kaneli? Is there something that doesn't work?
- 5) How would you describe your learning process in Kaneli?
- 6) Do you talk to other participants in Kaneli?
 - 1) Who do you talk to?
 - 2) What subjects do you discuss? Why those?
- 7) Do you engage with the other participants outside Kaneli?
 - 1) Have you exchanged contact information?
 - 2) Do you meet with them also without your children involved?
 - 3) Does your interaction with Kaneli participants differ from how you interact with other people you meet elsewhere (e.g. in parks or other places where you meet people)? How?
- 8) What significance does Kaneli have for you?
 - 1) Which things in Kaneli are important to you, and which are not? Why these?
 - 2) Do you feel that Kaneli acts as a supportive network for you?
 - 3) Why (not), how does that show? (loose, tight, supportive, irrelevant etc)
- 9) Do you feel that attending Kaneli has helped you integrate into the Finnish society?
 - 1) Why/how (not)?
 - 2) Have you participated in other integration activities? What/when/why (not) these?
- 10) Are there things that could make difficult or even prevent participation in Kaneli and the learning process there? What things?
 - 1) Do you think that Kaneli reaches out to all people that could participate in the club?
 - 2) If not, why?
 - 3) Do you know anyone who don't participate in Kaneli even if they could?
 - 4) Why do you think this is?
 - 5) How could they be reached better? What measures would you suggest?